

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Kristýna Přikrylová

DOMÁCÍ NÁSILÍ A JEHO PREVENCE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum uzavření rukopisu: 22. dubna 2013

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci na téma „Domácí násilí a jeho prevence“ vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 22. dubna 2013

.....

Kristýna Přikrylová

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Jaromíru Hořákovi, Ph.D. za ochotu a laskavou pomoc, kterou mi poskytl při zpracovávání mé diplomové práce. Děkuji rovněž mé rodině, která mi byla v průběhu celého studia oporou.

Obsah

Úvod.....	8
1 Pojem domácího násilí	12
1.1 Definice domácího násilí.....	12
1.2 Znaky domácího násilí	13
1.2.1 Opakování a dlouhodobost.....	13
1.2.2 Eskalace	14
1.2.3 Jasně a neměnné rozdělení rolí.....	14
1.2.4 Neveřejnost.....	15
1.3 Domácí násilí a související pojmy	15
1.3.1 Násilí v rodině	15
1.3.2 Partnerské násilí.....	16
1.3.3 Násilí na ženách.....	17
1.4 Formy domácího násilí.....	18
1.4.1 Fyzické násilí.....	18
1.4.2 Psychické násilí	19
1.4.3 Sociální násilí	19
1.4.4 Sexuální násilí	20
1.4.5 Ekonomické násilí	21
1.4.6 Další formy domácího násilí	21
1.4.7 Stalking navazující na domácí násilí	22
1.5 Typologie domácího násilí	23
1.5.1 Finská klasifikace domácího násilí.....	24
1.5.2 Americká klasifikace domácího násilí.....	25
1.6 Druhy domácího násilí	26
1.7 Dynamika domácího násilí.....	27
1.7.1 Cyklus domácího násilí.....	27
1.7.2 Spirála domácího násilí.....	28
1.8 Příčiny domácího násilí.....	29
1.8.1 Jednofaktorové teorie.....	29
1.8.2 Multifaktorové teorie	32
2 Násilná osoba.....	34
2.1 Poznatky o pachatelích domácího násilí	34
2.1.1 Experiment z Minneapolisu	35
2.2 Typologie pachatelů domácího násilí	35

2.2.1	Typologie pachatelů v závislosti na výskytu poruch osobnosti	36
2.2.2	Typologie pachatelů založené na psychologických výzkumech	36
2.3	Typický pachatel domácího násilí	37
3	Osoba ohrožená domácím násilím	38
3.1	Vývoj domácího násilí z hlediska ohrožené osoby.....	38
3.2	Psychologické důsledky domácího násilí.....	39
3.2.1	Syndrom týrané ženy	40
3.2.2	Syndrom týrané osoby	40
3.2.3	Projevy syndromu týrané osoby	41
3.3	Typologie obětí domácího násilí	44
3.4	Formy specifické pomoci obětem domácího násilí	45
3.4.1	Krizová intervence	45
3.4.2	Individuální práce s obětí.....	47
3.4.3	Podpůrné skupiny	47
4	Právní úprava v oblasti ochrany před domácím násilím	48
4.1	Domácí násilí a základní lidská práva	48
4.1.1	Ochrana před domácím násilím v ústavním pořádku České republiky	48
4.1.2	Domácí násilí v dokumentech Organizace spojených národů	48
4.1.3	Domácí násilí v dokumentech Rady Evropy	49
4.2	Zakotvení ochrany před domácím násilím v právním řádu České republiky	50
4.2.1	První snahy o kriminalizaci domácího násilí	50
4.2.2	Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.....	51
4.3	Komplexní právní úprava v oblasti ochrany před domácím násilím	52
4.3.1	Iniciativa Bílého kruhu bezpečí.....	52
4.3.2	Aliance proti domácímu násilí	53
4.3.3	Zákon o ochraně před domácím násilím	53
4.3.4	Pilíře ochrany před domácím násilím	54
4.3.5	Principy ochrany před domácím násilím	55
4.3.6	Změny navrhované v občanském zákoníku	56
5	Ochrana před domácím násilím v trestním právu	57
5.1	Domácí násilí v trestním právu hmotném	57
5.2	Týrání osoby žijící ve společném obydlí	59
5.2.1	Pojem společné obydlí	60
5.2.2	Pojem týrání	60
5.3	Domácí násilí jako přestupek	60
5.4	Domácí násilí v trestním právu procesním.....	62

5.4.1	Oběti domácího násilí jako poškození v trestním řízení	62
5.4.2	Souhlas obětí domácího násilí s trestním stíháním pachatele	63
6	Úloha Policie České republiky v případech domácího násilí	65
6.1	Zásah policie v případech domácího násilí	66
6.2	Vyhodnocení případů domácího násilí	67
6.3	Vykázání násilné osoby ze společného obydlí	68
6.3.1	Podmínky vykázaní násilné osoby	68
6.3.2	Postup policie při provádění vykázaní	69
6.3.3	Povinnosti ukládané vykázané osobě	70
6.3.4	Obrana proti vykázaní	71
6.3.5	Význam vykázaní násilné osoby pro osobu ohroženou	72
6.3.6	Oznamovací povinnost policie	72
7	Úloha intervenčních center v případech domácího násilí	73
7.1	Intervenční centra	73
7.2	Služby poskytované intervenčními centry	73
7.3	Intervenční centra v systému pomoci poskytované obětem domácího násilí	74
8	Úloha civilních soudů v ochraně před domácím násilím	75
8.1	Předběžné opatření na ochranu před domácím násilím	75
8.1.1	Povinnosti ukládané předběžným opatřením	76
8.1.2	Podmínky pro nařízení předběžného opatření	76
8.1.3	Návrh na nařízení předběžného opatření	77
8.1.4	Rozhodování o návrhu na vydání předběžného opatření	78
8.1.5	Výkon usnesení o nařízení předběžného opatření	79
8.1.6	Trvání předběžného opatření	80
8.1.7	Zánik a zrušení předběžného opatření	81
9	Ochrana před domácím násilím ve vybraných evropských zemích	82
9.1	Základní modely ochrany před domácím násilím	82
9.2	Ochrana před domácím násilím v Rakousku	82
9.2.1	Rakouský model ochrany před domácím násilím	83
9.2.2	Policejní intervence v případech domácího násilí	84
9.2.3	Okamžitý soudní příkaz na ochranu osob ohrožených domácím násilím	84
9.2.4	Intervenční centra	85
9.3	Ochrana před domácím násilím na Slovensku	86
9.3.1	Domácí násilí v trestním právu	86
9.3.2	Domácí násilí v soukromém právu a právu procesním	87
9.3.3	Policejní intervence v případech domácího násilí	88

9.4	Ochrana před domácím násilím ve Velké Británii	89
9.4.1	Domácí násilí v trestním právu.....	90
9.4.2	Domácí násilí v soukromém právu	90
9.4.3	Policejní přístup k případům domácího násilí.....	91
10	Prevence domácího násilí	92
10.1	Primární prevence	92
10.1.1	Role legislativy v systému primární prevence a její provádění.....	92
10.1.2	Osvěta společnosti v rámci primární prevence.....	93
10.2	Sekundární prevence	96
10.3	Terciální prevence	96
10.3.1	Terapeutické programy pro násilné osoby	97
10.3.2	Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí	98
10.3.3	Terapeutické programy pro násilné osoby v České republice.....	98
11	Výskyt domácího násilí v České republice.....	99
11.1	Zdroje dat o domácím násilí	99
11.2	Výzkumy domácího násilí v České republice.....	100
11.2.1	Počátky výzkumů domácího násilí v České republice.....	100
11.2.2	Mezinárodní výzkum násilí na ženách.....	100
11.2.3	Výzkumy neziskových organizací.....	102
	Závěr	104
	Seznam použité literatury a pramenů.....	107
	Seznam příloh	114
	Přílohy	115
	Resumé	127
	Abstract	128
	Klíčová slova	130
	Key words.....	130

Úvod

Domácí násilí představuje velice citlivé téma, které se dotýká nanejvýš soukromých a intimních oblastí lidského života, a totiž partnerských a rodinných vztahů. Patří mezi nejrozšířenější formy násilí, se kterým má podle některých výzkumů zkušenost každá třetí až čtvrtá osoba. V posledních letech se domácí násilí dostává do popředí zájmu veřejnosti, konají se o něm odborné semináře, stává se tématem veřejných diskuzí, sdělovací prostředky informují o jednotlivých, často tragických případech, dokumentaristé zachycují osudy jeho obětí, proniká jako námět do televizních seriálů. Přitom zdaleka nejde o fenomén, který by provázel pouze naší moderní či postmoderní společnost potýkající se obecně s krizí mezilidských vztahů. Vždyť už Dekreta Břetislavova, vyhlášená v roce 1039, obsahují formuli, která na případy domácího násilí pamatuje: „... kdyby žena si stěžovala, že svým mužem není milována jak se patří, nýbrž že je trýzněna, budiž mezi nimi uspořádán boží soud před církví a kdo bude shledán vinným, necht' zaplatí knížeti povinné pokuty.“¹

Právě domácí násilí jsem si zvolila jako téma své diplomové práce. Přitom má volba byla motivována především tím, že jsem chtěla nalézt odpovědi na některé otázky, které ve mně setkání s tímto jevem vyvolalo, chtěla jsem poznat, čemu jsou oběti domácího násilí vystavovány, a především pochopit, proč o tom, co se jim děje, mlčí, proč se za to stydí, proč se nebrání, proč si to nechají líbit.

Domácí násilí je pojem obsáhlý, který může postihovat celou škálu rodinných a partnerských vztahů. Ve své práci jsem se zaměřila především na domácí násilí, ke kterému dochází v rámci partnerských vztahů. Naopak stranou jsem ponechala specifika, kterými se vyznačuje domácí násilí páchané na osobách seniorského věku, a rovněž jsem nerozváděla problematiku dětí vyrůstajících v rodinách stížených domácím násilím, nikoliv však proto, že bych se domnívala, že by šlo o témata okrajová a méně závažná.

Svou práci „Domácí násilí a jeho prevence“ jsem rozdělila do jedenácti kapitol. Přitom v prvních třech kapitolách se věnuji pojmu domácího násilí a jeho kriminologickým aspektům, ve čtvrté až deváté kapitole pak popisují právní aspekty tohoto fenoménu a v závěrečných kapitolách jsem se zaměřila na prevenci domácího násilí a zmapování jeho výskytu v České republice.

¹ Citováno podle ADAMOVÁ K.; SOUKUP L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 21.

Úvodní kapitola nese název „Pojem domácí násilí“. Jejím cílem je představit fenomén domácího násilí, ukázat, co tento pojem zahrnuje, jak jej poznat a odlišit od dalších, příbuzných problémů. Zkraje kapitoly uvádím několik příkladů definic pojmu domácího násilí a rovněž pojem domácího násilí vymezuji za pomoci jeho určujících znaků. V následující části se věnuji formám domácího násilí, ve které popisují příklady jeho typických projevů. Další podkapitoly jsou zaměřeny na klasifikaci domácího násilí. Předkládám několik klasifikací, které na problematiku domácího násilí nahlíží z různých úhlů pohledu v závislosti na zvoleném kritériu. V závěru první kapitoly se zabírám příčinami domácího násilí a jmenuji teorie, které se tyto příčiny snaží objasnit.

Druhá kapitola se zabývá jedním z aktérů domácího násilí, osobností násilné osoby, pachatele domácího násilí. V této kapitole vysvětluji důvody, které brání vytvoření jasného profilu násilné osoby, nastiňuji základní přístupy k typologii násilných osob a přikládám základní katalog těchto typologií.

Následující kapitola je věnována druhému z aktérů domácího násilí, osobě ohrožené tímto druhem násilí. V úvodu třetí kapitoly popisují vývoj domácího násilí z pohledu jeho oběti, respektive proces, kterým prochází osoba ohrožená domácím násilím od navázání násilného vztahu až po jeho ukončení. V další podkapitole jsem se zaměřila na následky, které domácí násilí u svých obětí vyvolává, přičemž podstatnou část zaujímá v tomto oddíle pasáž věnovaná syndromu týrané osoby a jeho jednotlivým projevům. Stejně jako v předchozí kapitole, rovněž na tomto místě uvádím typologii osob ohrožených domácím násilím, od které se pak odvíjí pomoc poskytovaná těmto obětem.

Počínaje čtvrtou kapitolou se tématem mojí práce stávají právní aspekty domácího násilí. V úvodu této části zařazuji problematiku domácího násilí, respektive ochrany před ním, do kontextu ochrany lidských práv. Poté popisují proces, který vedl k právní úpravě ochrany před domácím násilím, zprvu v oblasti trestního práva, následně také k zavedení uceleného systému ochrany poskytované osobám ohroženým domácím násilím, uvádím základní prvky tohoto systému a principy, na kterých je postaven.

Pátá kapitola zaznamenává úlohu trestního práva v boji proti domácímu násilí. Vypočítávám, jakých trestných činů se násilné osoby mohou svým jednáním dopouštět, představují zvláštní trestný čin „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ a naznačují možnosti klasifikace domácího násilí v případech, kdy nedosahuje takové intenzity, aby mohl být stížen trestní represí. Druhou část této kapitoly pak věnuji ochraně osob

ohrožených domácím násilím poskytované jim trestním právem, zvláště pak jejich postavení coby poškozených v trestním řízení.

V následujících kapitolách jsem se zaměřila na jednotlivé základní kameny systému ochrany před domácím násilím položené zákonem na ochranu před domácím násilím.

V šesté kapitole představuji první z těchto základních prvků, a totiž policejní intervenci v případech domácího násilí. Cílem této kapitoly je ukázat, jaké metodiky používá policie pro posuzování případů domácího násilí a jaký postup volí při řešení násilných incidentů, přičemž klíčovou úlohu v tomto ohledu sehrává institut vykázání násilné osoby ze společného obydlí. V podkapitole věnované policejnímu vykázání uvádím, za jakých podmínek může policie přistoupit k tomuto kroku, jak postupuje při jeho provádění a jaké důsledky takový postup přináší pro vykázanou osobu.

Sedmá kapitola pokračuje v představování dalšího ze základních prvků systému ochrany před domácím násilím, tentokrát pomoci poskytované osobám ohroženým domácím násilím intervenčními centry. V úvodu této kapitoly podávám základní informace o intervenčních centrech a jejich činnosti, následně pak o jejich povinnostech vůči osobám ohroženým domácím násilím a službách, které svým klientům nabízejí.

Poslední ze základních kamenů systému ochrany před domácím násilím reprezentuje ochrana poskytovaná osobám ohroženým domácím násilím civilními soudy. Právě ta je tématem osmé kapitoly. Základním nástrojem, který civilní soudy mohou k ochraně obětí domácího násilí využít, je speciální druh předběžného opatření. Podmínky, které musí být splněny, aby toto předběžné opatření mohlo být vydáno, náležitosti návrhu na jeho vydání, způsob rozhodování o tomto návrhu, výkon rozhodnutí a jeho trvání tvoří jádro této kapitoly.

V pořadí devátá kapitola nastiňuje, s jakými přístupy k domácímu násilí a ochraně před ním se lze setkat v zahraničí. Na příkladu vybraných evropských zemích ukazují, nakolik se právní úprava v této oblasti shoduje či liší. Na prvním místě mezi srovnávanými zeměmi stojí Rakousko, a to nejen z důvodu zeměpisné blízkosti, ale především proto, že Rakousko je považováno za průkopníka v boji proti domácímu násilí na evropském kontinentě a rakouský model ochrany před domácím násilím v mnohém posloužil za vzor pro českého zákonodárce. Druhou vybranou zemí je Slovensko. Díky nedávné společné historii stála Slovenská republika ve stejné výchozí pozici v oblasti legislativy dotýkající se

domácího násilí jako Česká republika a je tak možné názorně sledovat, jakých cílů lze z tohoto společného výchozího bodu dosáhnout a jakými cestami k němu dojít. Jako poslední srovnávanou zemi jsem zvolila Velkou Británii jakožto stát reprezentující anglo – americký právní systém.

V předposlední kapitole se zabývám prevencí domácích násilí jako specifickou formou prevence kriminality. Desátá kapitola je rozdělena do tří podkapitol, každá z nich je věnována jednomu druhu prevence kriminality, a to s použitím kritéria jejich adresátů. První z podkapitol se zabývá prevencí primární, ve které zkoumám zejména význam legislativní a osvětové činnosti v oblasti prevence domácích násilí a podávám přehled nejvýznamnějších kampaní usilujících o zviditelnění problematiky domácích násilí. Následuje pasáž o zaměření sekundární prevence na poli boje proti domácímu násilí. Poslední podkapitola se orientuje na terciální prevenci v oblasti domácích násilí, přičemž podstatnou část tohoto úseku zabírá problematika terapeutických programů usilujících o nápravu pachatelů domácích násilí.

Závěrečná kapitola se pak snaží podat přehled o výskytu domácích násilí v České republice, uvádí reprezentativní výzkumy prováděné na téma domácích násilí a prezentuje jejich vybrané závěry.

Diplomová práce byla zpracována podle právního stavu platného ke dni 22. dubna 2013.

1 Pojem domácího násilí

1.1 Definice domácího násilí

Domácí násilí představuje závažný společenský jev. V literatuře je popsána řada definic tohoto pojmu, ovšem najít jednu, všeobecně přijímanou, je takřka nemožné. Jednotliví autoři kladou důraz na různé stránky tohoto širokoúhlého fenoménu.

Čírtková definuje domácí násilí pomocí jeho jednotlivých znaků jako „opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.“²

Jiní autoři zdůrazňují, že se jedná o násilí páchané mezi osobami, které k sobě pojí blízký osobní, rodinný či příbuzenský vztah. Tak například Ševčík označuje jako domácí násilí „všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny (partnery, předky a potomky, sourozenci), které se týká všech rodinných vztahů, a to mezi dospělými (rodiči) a dětmi, mezi dětmi navzájem, mezi partnery (manžely), mezi dospělými (rodiči) a prarodiči.“³ Dále poukazuje na to, že může jít také o vztah založený pouze na sdílení soukromého prostoru a že o domácí násilí jde tedy také v případě „násilí, jež se děje mezi osobami sdílejícími společnou domácnost, a to bez ohledu na to, zda jsou či nejsou spojeni příbuzenskými vztahy (sňatkem a/nebo pokrevními vazbami).“⁴

Další definice upozorňují na jiné specifikum domácího násilí, totiž že jeho cílem není „pouze“ fyzicky ublížit jeho oběti, ale že je nástrojem k tomu, aby si násilná osoba uzurpovala moc a kontrolu nad osobou ohroženou. Tak je tomu například u definice Pány, který pod pojmem domácí násilí rozumí „útoky, napadání, výhrůžky od blízké osoby s cílem ublížit či získat nad obětí převahu a moc.“⁵ Širší definici podává Huňková, když domácí násilí vykládá jako „jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad dospělou osobou, k níž je pachatel v intimním vztahu, způsobující na straně

² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 9.

³ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 24.

⁴ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 25.

⁵ PÁNA, L. Domácí násilí jako sociální problém společnosti. In: *Násilí z pohledu společenských věd: Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007, s. 123.

oběti tíseň nebo újmu, přičemž intimním vztahem rozumíme vztah rodinný, partnerský nebo obdobný.⁶ Podobně Čírtková dodává: „domácí násilí je na kontrole a moci založené zneužívání a týrání partnera (nebo jiného člena rodiny).“⁷

Králíčková zmiňuje definici obsaženou v důvodové zprávě k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím: „Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází, nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“⁸

1.2 Znaky domácího násilí

V literatuře se pojem domácího násilí často vykládá za pomoci jeho určujících, klíčových znaků. Jako definiční znaky domácího násilí bývají označovány:

- opakování a dlouhodobost násilí,
- eskalace,
- jasné a neměnné rozdělení rolí,
- neveřejnost.⁹

1.2.1 Opakování a dlouhodobost

V případě domácího násilí nejde o ojedinělý, výjimečný incident, kdy dojde k násilnému útoku mezi partnery nebo mezi rodinnými příslušníky. Naopak se jedná o dlouhodobý jev, kdy k násilným incidentům v partnerském nebo rodinném vztahu vůči ohrožené osobě dochází opakovaně, s kratšími či delšími časovými intervaly. Huňková zdůrazňuje, že v případě domácího násilí se jedná o „složitý postupně se vyvíjející proces,

⁶ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 44.

⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, č. 3.

⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 5.

⁹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 24.

který má v konkrétním intimním vztahu svou historii.¹⁰ Také Ševčík, Špatenková označují tento znak jako takzvanou historii domácího násilí.¹¹

1.2.2 Eskalace

Intenzita jednotlivých násilných incidentů narůstá, násilí se stupňuje. Ševčík, Špatenková popisují vývoj domácího násilí, kdy v jeho počátečních fázích mají incidenty podobu spíše slovních útoků: násilná osoba osobu ohroženou ponižuje, vyhrožuje jí nebo ji zavražďuje. Postupně formy psychického násilí přerůstají v první útoky fyzické, které postupem doby opět nabývají na intenzitě a stávají se stále četnějšími (podrobněji viz podkapitola Dynamika domácího násilí).¹²

1.2.3 Jasně a neměnné rozdělení rolí

V situaci domácího násilí je jasně rozlišeno, kdo, tedy který z účastníků je osobou násilnou a kdo osobou ohroženou. Toto rozdělení rolí osoby násilné a ohrožené je neměnné po celou dobu, kdy je násilí ve vztahu přítomno. Čírtková mluví o takzvané asymetričnosti vztahu,¹³ Huňková o nerovnosti v postavení oběti a násilníka.¹⁴ Jde o zásadní faktor, který odlišuje domácí násilí od „běžných“ partnerských rozepří či domácích hádek. Také v průběhu rozepře může dojít k násilí, i fyzickému, chybí zde ale právě znak nerovného postavení obou účastníků hádky. Oba účastníci rozepře mají rovnoprávné postavení.¹⁵ Čírtková popisuje tyto konflikty jako projevy agrese uvnitř rodiny, mezi jejími členy. Spouštěčů takových konfliktů může být řada: tíživá finanční situace, partnerské problémy, neshody ohledně výchovy dětí a další situace, které rodinný život běžně provázejí. Pro takové konflikty je ovšem typické, že nelze přesně rozlišit, kdo je pachatelem a kdo je obětí, respektive tyto role jsou proměnné: v jednom okamžiku je osoba obětí, v příštím

¹⁰ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 56.

¹¹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 39.

¹² ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 39.

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, č. 3.

¹⁴ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 56.

¹⁵ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 58

okamžiku je tatáž osoba pachatelem, násilí jednoho často předchází provokace druhého.¹⁶ Právě v tomto momentu se rodinné rozepře liší od domácího násilí. Domácí násilí není hádkou dvou rovnocenných partnerů. Násilí je jednostranné, je pácháno opakovaně, dlouhodobě a stupňuje se.¹⁷

1.2.4 Neveřejnost

K domácímu násilí dochází takzvaně za zavřenými dveřmi. Specifickým znakem domácího násilí je skutečnost, že k tomuto jednání dochází mezi blízkými osobami, které jsou k sobě poutány citovými, sociálními a ekonomickými vazbami,¹⁸ a které spolu sdílejí své soukromí: žijí ve společném obydlí, vedou společnou domácnost.¹⁹ Huňková zdůrazňuje, že se domácí násilí odehrává „mezi dvěma osobami, které jsou spojeny intimním vztahem (manžel – manželka, rodiče – dospělé děti, druh – družka, homosexuální partneri).“²⁰ Domácí násilí je pácháno neveřejně, právě v tomto soukromém, intimním prostoru, mimo dosah společenské kontroly, tedy beze svědků.²¹

1.3 Domácí násilí a související pojmy

1.3.1 Násilí v rodině

Pojmy násilí v rodině a domácí násilí jsou si velice blízké, někteří autoři je považují za synonyma.²² Většina autorů ovšem oba pojmy rozlišuje. Násilí v rodině může postihovat všechny vztahy uvnitř rodiny: mezi dospělými (partnery) navzájem, mezi dospělými a dětmi, mezi dětmi navzájem nebo mezi dospělými (rodiči) a prarodiči.²³ Doporučení Rady Evropy z března roku 1985 definuje násilí v rodině, respektive násilné chování v rodině, jako „jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 191-192.

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 195.

¹⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 39.

¹⁹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 41.

²⁰ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 54.

²¹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 41.

²² VYKOPALOVÁ, H. Násilí v rodině. *Kriminalistika*. 2001, č. 4, s. 253.

²³ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 15; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 24.

podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti“.²⁴ Násilí v rodině tak představuje pojem širší, než je tomu v případě pojmu domácí násilí. Ševčík přirovnává násilí v rodině k množině a domácí násilí k jeho podmnožině. Další samostatnou podmnožinou násilí v rodině je pak vedle domácího násilí týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte.²⁵ Rovněž Huňková rozlišuje mezi domácím násilím, pro které připouští pouze dospělé oběti, a násilím páchaným v rodinných vztazích na dětech a oba pojmy pak řadí do společné, nadřazené kategorie násilí v rodině, nebo také násilí uvnitř rodinného kruhu.²⁶ Někteří autoři pak násilí v rodině označují také jako domácí násilí v širším slova smyslu.²⁷

1.3.2 Partnerské násilí

Rovněž pojem partnerské násilí úzce souvisí s pojmem domácí násilí. Voňková definuje partnerské násilí jako „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly intimními partnery.“²⁸ Partnerské násilí bývá proto označováno také jako intimní násilí, popřípadě partnerské zneužívání.²⁹ Jedná se tedy o násilí, které se odehrává mezi partnery, současnými nebo minulými. Není přitom rozhodující, zda jsou partneři manželé, či spolu žijí jen jako druh a družka. Rovněž není rozhodující, zda se jedná o partnery heterosexuální nebo homosexuální, podstatná je skutečnost, že se toto násilí odehrává mezi osobami, které žijí v intimním, partnerském vztahu.

Stejně jako násilí v rodině, ani násilí mezi partnery nelze s domácím násilím bez dalšího ztotožňovat. Násilí mezi partnery nevyčerpává celý obsah pojmu domácí násilí, je jen jednou z jeho variant. Domácí násilí je širší pojem, nemusí se odehrávat pouze mezi

²⁴ Doporučení Rady Evropy č. (85) 4 o násilí v rodině. Citováno podle: VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vydání.* Praha: proFem, 2008, s. 16-17.

²⁵ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence.* 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 24.

²⁶ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím).* 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 43.

²⁷ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vydání.* Praha: proFem, 2008, s. 16.

²⁸ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vydání.* Praha: proFem, 2008, s. 17.

²⁹ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen. 2. přepracované vydání.* Praha: proFem, 2008, s. 15; ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 237.

partnery, zúčastněnými mohou být i jiné osoby – osoby spjaté příbuzenským vztahem nebo osoby sdílející společnou domácnost bez takové vazby.³⁰ O partnerském násilí se někdy mluví jako o domácím násilí v užším slova smyslu.³¹

1.3.3 Násilí na ženách

Někteří autoři, a zejména stoupenoci feministických teorií, nahlíží na domácí násilí jako na genderově podmíněný problém. V této souvislosti se pak objevuje pojem násilí páchané na ženách, nebo také rodově podmíněné násilí.³² Deklarace OSN o odstranění násilí páchaného na ženách z prosince roku 1993 definuje násilí na ženách jako „každý projev rodově podmíněného násilí, který má nebo by mohl mít za následek tělesnou, sexuální nebo duševní újmu, nebo utrpení žen, včetně hrozby takovými činy, zastrašování a úmyslné omezování osobní svobody, a to jak ve veřejném, tak soukromém životě“.³³ Pojem násilí na ženách však zahrnuje celou řadu aspektů, které s domácím násilím nelze spojovat. Jedním z charakteristických znaků domácího násilí je skutečnost, že k němu dochází mezi osobami spjatými partnerským, rodinným nebo obdobným vztahem. Násilí na ženách se neomezuje pouze na tyto takzvané vztahové delikty, ale naopak pojímá také jednání, kterých se na ženách dopouštějí takzvaní neznámí pachatelé, to jsou pachatelé, které k oběti nepojí žádný blízký vztah.³⁴ Huňková zmiňuje, že pod pojem násilí na ženách spadají také takové jevy, jako například provádění ženské obřízky nebo hromadné znásilňování žen během válečných konfliktů.³⁵

Z tohoto širokého pojmu se proto vyčleňuje násilí na ženách v intimních vztazích, které respektuje specifika domácího násilí, pokud jde o skutečnost, že k domácímu násilí dochází v blízkém, osobním vztahu mezi pachatelem a jeho obětí a v jimi sdíleném soukromí. Násilí na ženách v intimních vztazích definuje Huňková jako „jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad dospělou ženou, k níž je pachatel

³⁰ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 25.

³¹ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 17.

³² MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 10, 34.

³³ Článek 1 Rezoluce 48/104. Citováno podle: VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 18-19.

³⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 237.

³⁵ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 40.

v intimním vztahu, způsobující na straně oběti tíseň nebo újmu, přičemž intimním vztahem se rozumí vztah rodinný, partnerský nebo obdobný.³⁶ Ovšem ani takto úžeji pojaté násilí na ženách nelze ztotožňovat s pojmem domácí násilí, neboť se vztahuje pouze na jednu skupinu osob postižených domácím násilím. Ačkoliv ženy tvoří převážnou část obětí domácího násilí, nejsou jedinou skupinou osob ohrožených tímto fenoménem. Jak uvádějí Špatenková, Ševčík, domácím násilím ohroženými jsou tyto skupiny osob: ženy, děti, muži, senioři a zdravotně postižené osoby.³⁷

1.4 Formy domácího násilí

Domácí násilí představuje široký pojem, pod který je možné zařadit širokou paletu jednání. V jednotlivých případech tak domácí násilí může nabývat nejrůznějších podob, na jejichž základě pak literatura popisuje základní formy domácího násilí. Těmito formami jsou především:

- fyzické násilí,
- psychické násilí,
- sociální násilí,
- sexuální násilí,
- ekonomické násilí.³⁸

1.4.1 Fyzické násilí

Fyzické násilí může představovat „široké spektrum chování, jehož cílem je ublížit, zastrážit, přivodit bolest, zranění a fyzické utrpení.“³⁹ Násilná osoba „používá fyzické síly nebo její hrozby k zastrášení, poškození či ohrožení“⁴⁰ své oběti. Fyzické násilí může v konkrétních případech nabývat různých podob, jako nejčastější projevy vypočítává Conwayová: fackování, rány pěstí, bití, pálení, kousání, kopání, pokusy o škrcení, třesení

³⁶ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 46.

³⁷ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 21-23.

³⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 10; HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 58-59.

³⁹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 48.

⁴⁰ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 47.

nebo zmítání, strkání ze schodů, bodání. Jak ale Conwayová upozorňuje, oběti domácího násilí mohou být vystavovány i jiným způsobům fyzického týrání, například zamačkávání cigaret na jejich kůži.⁴¹

1.4.2 Psychické násilí

Psychické násilí bývá také označováno jako psychologické, citové nebo emocionální násilí.⁴² Podstatou psychického násilí je „vyvolávání duševního utrpení“.⁴³ Cílem násilné osoby je podlomit v osobě ohrožené její sebevědomí tak, aby se cítila méněcenná a bezmocná a podrobila se osobě násilné, která si tím buduje a upevňuje své dominantní postavení ve vztahu.⁴⁴ Psychické násilí, na rozdíl od násilí fyzického, nezanechává žádné viditelné následky – Čírtková označuje tuto formu domácího násilí jako neviditelné násilí;⁴⁵ jeho dopad na oběť je ale mnohdy tíživější, než je tomu v případech fyzického násilí.

Rovněž kategorie psychického násilí je obsáhlá a lze do ní zařadit mnohé projevy verbální i neverbální povahy.⁴⁶ Jako příklady psychického násilí lze uvést zastrašování, vyhrožování, citové týrání, zlehčování či popírání násilí, obviňování oběti, využívání dětí či zpochybňování duševního stavu oběti.

1.4.3 Sociální násilí

Sociální násilí slouží násilné osobě k získání absolutní kontroly nad ohroženou osobou, nad jejím chováním a životem. Sociální násilí se projevuje tím, že násilná osoba svou oběť neustále hlídá: kontroluje nebo i odposlouchává její telefonní hovory, čte její korespondenci, sleduje, zda se vrací včas domů ze zaměstnání, a pokud se oběť někde zdrží, vyslýchá ji, kde a s kým byla a co tam dělala, za takové zpoždění často následuje odplata násilné osoby ve formě fyzického útoku. Násilná osoba zakazuje oběti, aby se

⁴¹ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 14.

⁴² ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 49.

⁴³ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 49.

⁴⁴ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 122.

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 10.

⁴⁶ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 49.

stýkala se svou rodinou, se svými přáteli. Také zákaz zaměstnání může být motivován snahou zabránit oběti ve styku se svým okolím. Tato forma domácího násilí vede postupně k omezování kontaktů ohrožené osoby se svým sociálním okolím. Ohrožená osoba se tak ocitá v sociální izolaci, která prohlubuje její závislost na osobě násilné.⁴⁷ Jak zmiňují Ševčík, Špatenková, sociální izolace je u některých autorů považována za součást psychického násilí, jiní autoři ji vyčleňují jako zvláštní, samostatnou formu domácího násilí.⁴⁸

Conwayová popisuje, jaký vliv na ohroženou osobu má sociální izolace, pokud je doprovázena citovým týráním: „Opakuje-li agresor ženě neustále, že je k ničemu a že si za násilí může sama, nebude mít, je-li v izolaci, nikoho, kdo by jí to vyvrátil. Účinek agresorových slov se tak zvyšuje, protože oběť neslyší žádné opačné, vyvažující názory. ... A co je rozhodující – pro oběť, která je izolována, je často daleko těžší agresora opustit. ... Nemá se komu svěřit, nemá nikoho, kdo by jí podpořil a dodal jí sílu.“⁴⁹

1.4.4 Sexuální násilí

Sexuální násilí „zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, které oběť podstupuje nedobrovolně či s nechutí.“⁵⁰ Sexuální násilí tak zahrnuje jakékoliv přinucení k pohlavnímu styku proti vůli oběti, přinucení k použití pomůcek při pohlavním styku, k pohlavnímu styku za přítomnosti jiných lidí, donucení k ponižujícím činnostem⁵¹ a dalším sexuálním praktikám. Lze tedy shrnout, že za sexuální násilí je považováno jakékoliv jednání v sexuální oblasti, ke kterému dochází proti vůli oběti domácího násilí. Sexuální násilí v řadě případů následuje po útoku fyzickém, násilná osoba po incidentu vyžaduje na partnerce/partnerovi pohlavní styk, a ta/ten ze strachu z dalšího útoku raději svolí. Takové chování však u oběti jen umocňuje její ponížení a vzbuzuje odpor, pohlavní

⁴⁷ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 122; HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 59; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 50.

⁴⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 50.

⁴⁹ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 20.

⁵⁰ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 23.

⁵¹ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 15.

styk v takové situaci vnímá jako znásilnění. Přitom násilná osoba skutečnost, že partnerka/partner k pohlavnímu styku svolí, často vnímá jako akt prominutí.⁵²

1.4.5 Ekonomické násilí

Ekonomické násilí je forma domácího násilí, kdy si násilná osoba podrobuje osobu ohroženou v oblasti finanční, brání jí v dispozici s finančními prostředky a činí ji na sobě ekonomicky závislou.⁵³ Ekonomické násilí se může projevovat tím, že násilná osoba zabavuje své oběti její finanční prostředky (například mzdu) a znemožní ji tak přístup k nim. O tyto prostředky si pak ohrožená osoba musí žádat, a přitom musí zdůvodnit, k čemu je potřebuje. V četných případech také násilné osoby brání svým obětem, aby vlastní finanční prostředky mohly vůbec získat: donutí je opustit zaměstnání nebo jim brání najít si nové. Oběť je tak zcela závislá na prostředcích, které dostane od násilné osoby.⁵⁴ Conwayová zmiňuje také případy, kdy násilná osoba bez rozmyslu utratí veškeré rodinné úspory, například je propije nebo prohraje ve výherních automatech.⁵⁵ Ekonomické násilí je účinným nástrojem, jak svou oběť ovládnout: „žena musí žádat partnera o peníze, kdykoli něco potřebuje, čímž mu zavdává příčinu k tomu, aby ji kritizoval a vytýkal jí její potřeby či přání. Oběť tak ztrácí možnost dělat věci sama, bez partnerova vědomí. Kvůli nedostatku peněz není schopna opustit domov či vyhledat pomoc. Má pocit, že si nemůže dovolit odejít, když nemá žádný vlastní zdroj příjmů, který by jí umožnil začít znovu.“⁵⁶

1.4.6 Další formy domácího násilí

Někteří autoři zmiňují i další formy nebo projevy domácího násilí. Mezi ně patří například využívání nebo uplatňování mužských privilegií⁵⁷, označované také jako

⁵² MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 121.

⁵³ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 123-124; VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 23.

⁵⁴ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 123-124; HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 59-60.

⁵⁵ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 17.

⁵⁶ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 18.

⁵⁷ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 123; CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 26.

zneužívání práv muže,⁵⁸ které se objevuje především u stoupců feministických teorií domácího násilí. Jedná se o projevy, které pramení z patriarchálního uspořádání společnosti, ve které se setrvává na tradičním rozdělení takzvaných genderových rolí a ve které má rozhodující postavení muž coby takzvaná hlava rodiny. Muž v takovém postavení si osobuje právo činit i závažná rozhodnutí týkající se celé rodiny sám, bez porady se svou partnerkou. Žena tak nemá možnost vůbec projevit svůj názor a ovlivnit rozhodnutí, která se jí bezprostředně týkají, což s sebou nese jen další prohloubení její závislosti na partnerovi. K tomu, aby si takový muž prosadil a udržel svou autoritu, může se přiklonit i k fyzickému násilí. Toufarová poukazuje na následky takového chování partnera na sebedůvěru oběti, která „ztrácí důvěru ve vlastní schopnosti a tím spíše si netroufá muže opustit.“⁵⁹

V případě domácího násilí platí dvojnásobně, že se liší případ od případu. Jeho projevy mohou být omezeny na násilí fyzické, v nejtěžších případech může jít o kombinaci všech jeho forem. Všechny jeho projevy však vedou k jedinému, ovládnout jeho oběť. Tento fakt bývá znázorňován v takzvaném kole kontroly a moci, který přikládám v příloze č. 1.

1.4.7 Stalking navazující na domácí násilí

Další autoři⁶⁰ upozorňují na fenomén, kdy ani ukončení vztahu, ve kterém bylo přítomno domácí násilí, nevede k jeho ukončení. Násilí pokračuje, i když oběť již nežije s násilnou osobou ve společné domácnosti, a to ve formě takzvaného stalkingu, neboli nebezpečného pronásledování. V souvislosti s domácím násilím se mluví o takzvaném pronásledování bývalým partnerem (ex-partner stalking). Stalking bývá definován jako „úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost.“⁶¹ Vyznačuje se tím, že pachatel se na svou oběť upne a systematicky ji obtěžuje: pronásleduje ji, kontaktuje ji telefonicky nebo SMS zprávami, infiltruje se do jejího okolí, vyhrožuje jí, že ublíží jí nebo jejím blízkým a podobně.

⁵⁸ VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 24.

⁵⁹ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 123.

⁶⁰ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 51; ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 47.

⁶¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 53.

Soukromí, osobní svoboda a lidská důstojnost oběti jsou tak závažným způsobem ohroženy, jak ale upozorňuje Čírtková, v závažných případech může být ohroženo také duševní a tělesné zdraví oběti, nebo i její život.⁶² V této souvislosti se také v literatuře zmiňuje pojem takzvaných avizovaných zločinů. Označují se tak případy, kdy pachatel vyhrožuje své oběti – především ublížením na zdraví nebo také smrtí – a takové výhrůžky skutečně naplní, přitom oběti předem oznámí, kdy a jak tak učiní.⁶³

1.5 Typologie domácího násilí

Vedle forem domácího násilí, které popisují konkrétní podoby násilí, jakých se násilné osoby na svých obětech v jednotlivých případech dopouštějí, rozlišuje teorie domácího násilí přesněji jeho varianty. Volí komplexnější přístup k problému domácího násilí a vytváří jeho podrobnější klasifikaci, Čírtková mluví v této souvislosti o takzvaných vzorcích domácího násilí.⁶⁴ V literatuře lze najít několik těchto klasifikací, které se od sebe odlišují ve zvoleném hledisku, z jakého na problém domácího násilí nahlízejí. Tyto klasifikace jsou přínosné zejména pro pracovníky takzvaných pomáhajících profesí, nabízejí jim určité vodítko, jakou strategii intervence v konkrétním případě zvolit a jaká opatření přijmout.

Starší klasifikace používají jako kritérium zejména četnost jednotlivých incidentů a jejich intenzitu, to znamená, že zohledňují, jak často se ve vztahu násilí objevuje a jak závažné následky působí ve vztahu k oběti. Na těchto základech se rozlišují tři základní typy, vzorce domácího násilí:

- ojedinělé incidenty s malou intenzitou,
- incidenty se střední četností i intenzitou,
- incidenty s vysokou četností i intenzitou.⁶⁵

⁶² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 53.

⁶³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 50.

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 11.

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 11.

1.5.1 Finská klasifikace domácího násilí

Jako v praxi nejvíce používanou uvádí Čírtková klasifikaci, kterou sestavila na základě svých výzkumů finská autorka Piispa. Tato klasifikace rozlišuje čtyři typy domácího násilí:

- epizoda v minulosti,
- psychické týrání,
- krátká historie násilí,
- partnerský terorismus.⁶⁶

Epizoda v minulosti představuje nejméně závažnou variantu domácího násilí. Označuje se tak situace, kdy se násilný incident vyskytne ve vztahu ojedinele a znovu se již neopakuje. Takový jednorázový incident není zpravidla spojen se závažnými a trvalými následky na straně oběti.

Psychické týrání, nebo také psychický teror či mentální mučení, představuje zvláštní variantu domácího násilí. Jak uvádí Čírtková, domácí násilí má dopad na psychickou stránku oběti vždy, ať nabývá podoby fyzického nebo jiného násilí. Traumatizující je právě ta skutečnost, že je oběť napadána osobou, která patří mezi její nejbližší.⁶⁷ Ve většině případů dochází v situacích domácího násilí k fyzickým útokům. Naproti tomu psychické týrání je v tomto ohledu specifické tím, že fyzické násilí postrádá. Samotné psychické týrání bývá definováno jako „jednání, které způsobuje oběti emocionální rány či újmu, tj. například snížené sebevědomí, pocity méněcennosti, ztrátu životní pohody, duševní rovnováhy a radosti ze života, ale také strach a nezdravou závislost na partnerovi, vymizení schopnosti se samostatně rozhodovat, v extrémní poloze pak beznaděj až sebevražedné myšlenky či sklony.“⁶⁸ Čírtková dále poukazuje na povahové zvláštnosti násilné, týrající osoby: taková osoba považuje své chování za normální, odmítá za ně převzít odpovědnost, vinu přesouvá na oběť.⁶⁹ Tato varianta čistě

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 12.

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 20.

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 20.

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 21.

psychického týrání se vyskytuje méně často, její následky pro oběť však bývají stejně závažné jako v případě násilí fyzického, ne – li závažnější.

Varianta krátké historie násilí se vyskytuje častěji. Je popisována jako cyklus, ve kterém k násilným incidentům nedochází často, ale zpravidla je od sebe dělí delší časové intervaly (v řádech několika měsíců). Celý cyklus pak zahrnuje tři fáze: fázi narůstání napětí, která eskaluje ve fázi násilí, po které následuje fáze klidu, označovaná také jako fáze líbánek (viz dále podkapitola Dynamika domácího násilí).

Partnerský terorismus je vůbec nejzávažnější typ domácího násilí. Jedná se o domácí násilí v partnerských vztazích, které se vyznačuje dlouhodobostí a systematičností, oběti působí závažná psychická traumata, stejně tak dětem jako nepřímým obětem takového násilí v rodině. Spočívá zpravidla v kombinaci nejrůznějších forem domácího násilí s cílem získat nad obětí absolutní kontrolu a moc, Conwayová používá pro tuto situaci výraz „spletitá síť týrání, ovládnutí a nadvlády, ve které je oběť polapena.“⁷⁰ Čírtková poukazuje na to, že pachateli tohoto typu domácího násilí bývají výhradně muži, a zpravidla je u nich diagnostikována porucha osobnosti a chování.⁷¹

1.5.2 Americká klasifikace domácího násilí

Jiná klasifikace, která se týká partnerského násilí, vychází z prací americké autorky Johnson, která rozlišuje dva typy domácího násilí:

- situační, běžné párové násilí,
- intimní terorismus.⁷²

V případě situačního, běžného párového násilí se jedná o nejčtenější variantu domácího násilí. Jedná se o násilí, které má své příčiny spíše v situačních okolnostech, je reakcí na konflikty či krize ve vztahu, které jeden z partnerů nebo oba řeší pomocí agrese. Nebývá zpravidla spojeno se snahou získat nad druhým partnerem kontrolu, ani ho ponížit nebo

⁷⁰ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 28.

⁷¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 13.

⁷² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 13; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 46.

zranit. Jak poukazuje Čírtková, lze tuto formu domácího násilí přirovnat ke kategoriím „epizoda v minulosti“ a „krátká historie násilí“ podle klasifikace finské autorky Piispy.⁷³

Intimní terorismus je spojen s výraznou asymetrií v partnerském vztahu. Násilí zde představuje prostředek k získání moci a kontroly nad druhým partnerem a nástrojem k jejich udržení. Odpovídá tak kategorii partnerského terorismu podle Piispy.

1.6 Druhy domácího násilí

Klasifikace domácího násilí se liší v závislosti na zvoleném kritériu. Někteří autoři rozlišují domácí násilí podle osoby, která je jím ohrožená. V této souvislosti se objevují tyto druhy domácího násilí:

- domácí násilí páchané na dětech,
- domácí násilí páchané na ženách,
- domácí násilí páchané na mužích,
- domácí násilí páchané na seniorech,
- domácí násilí páchané na zdravotně postižených osobách.⁷⁴

Pro jiné autory je určující vztah násilné a ohrožené osoby. Na základě tohoto kritéria se rozlišuje:

- partnerské násilí,
- mezigenerační násilí.⁷⁵

Přitom za partnerské se považuje to násilí, které se odehrává v intimních vztazích mezi partnery (viz výše v podkapitole Domácí násilí a související pojmy), zatímco mezigeneračním násilím rozumíme to, které se odehrává mezi potomky a předky.⁷⁶ Špatenková, Ševčík pak tento druh domácího násilí dále člení, a to na kategorii generačního násilí, které směřuje od zletilých či nezletilých dětí vůči rodičům, a na

⁷³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 13.

⁷⁴ KACAFÍRKOVÁ, M. Domácí násilí. *Trestní právo*. 2002, č. 5.

⁷⁵ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 9.

⁷⁶ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 9.

kategorii násilí transgeneračního, které směřuje od zletilých či nezletilých vnoučat vůči prarodičům.⁷⁷

1.7 Dynamika domácího násilí

Jak vyplývá již z pojmových znaků, v případě domácího násilí se nejedná o nahodilý incident. Závažnost tohoto fenoménu spočívá v tom, že představuje celkový způsob, jakým se násilná osoba dlouhodobě chová ke své oběti. Rozpoznat počátky domácího násilí nemusí být snadné, některé jeho projevy, zejména ve formě sociálního násilí, jako je neustálé vyptávání a kontrola, lze například na počátku vztahu jen těžko odlišit od projevů nadměrné pozornosti a zájmu, popřípadě žárlivosti.⁷⁸ V počátečních fázích domácího násilí vykazuje spíše znaky slovních útoků, v dalším vývoji pak tyto slovní útoky přerůstají v útoky fyzické, jejichž intenzita se útok od útoku stupňuje.

1.7.1 Cyklus domácího násilí

Takové útoky ovšem nejsou nepřetržité, zpravidla se odehrávají v cyklech, v literatuře se hovoří o takzvaném cyklu domácího násilí (jeho grafické znázornění připojuji v příloze č. 2). Jedná se o konstrukci, která se snaží popsat typický vzorec domácího násilí. Tuto konstrukci vytvořila psychologka Walkerová na konci 70. let 20. století na základě svých výzkumů mezi ženami, které se staly obětí domácího násilí.

Cyklus domácího násilí je tvořen třemi fázemi:

- fáze napětí,
- fáze násilí,
- fáze klidu.⁷⁹

V první fázi cyklu dochází k postupnému narůstání napětí. Na straně násilné osoby se objevují projevy podrážděnosti a nespokojenosti, roste její žárlivost a potřeba kontrolovat osobu ohroženou. Dochází k prvním incidentům, zpočátku převážně slovních: násilná osoba svou oběť neustále kritizuje, připojují se nadávky a ponižování. Její

⁷⁷ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 26.

⁷⁸ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 56.

⁷⁹ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 37; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 53-55.

agresivita postupně narůstá a mohou se objevit také mírnější projevy fyzického násilí. Na straně ohrožené osoby roste napětí, cítí strach z nadcházející eskalace násilí. Tuto eskalaci se snaží odvrátit a dělá vše proto, aby k ní nedošlo: ve všem násilné osobě vyhoví, ve všem s ní souhlasí, snaží se nezavdat příčinu k výbuchu agrese.

Narůstající napětí nabude postupně takové intenzity, až se situace vyhrotí a vyústí v další fázi, fázi násilí, při které dochází k otevřenému útoku násilné osoby proti své oběti. Při takovém útoku se násilná osoba zcela přestává kontrolovat a ovládat, dochází k rozmanitým projevům zejména psychického, fyzického a sexuálního násilí. Oběť pociťuje strach, úzkost, bezmoc, zoufalství. Takový incident se zpravidla neobejde bez méně či více závažných zranění oběti (pohmožděniny, zlomeniny, otřes mozku a podobně).

Po takovém incidentu se situace zpravidla uklidní a cyklus se překloupí do fáze klidu. Někteří autoři⁸⁰ vyčleňují z této fáze ještě takzvanou fázi usmiřování. Násilná osoba svého chování lituje, prosí svou oběť o odpuštění a slibuje, že se změní a takové chování se už nebude opakovat. Takové pokání násilné osoby vzbuzuje v oběti naději, že se skutečně změní a k násilí již nebude docházet, a může ji odradit od rozhodnutí odejít ze vztahu s násilnou osobou. Následuje pak období, po které se násilná osoba skutečně chová k ohrožené osobě vlídně, zahrnuje jí pozorností a náklonností. Takový obrat v chování násilné osobě utvrdí oběť v rozhodnutí ve vztahu zůstat a napomáhá jejímu připoutání se k násilné osobě. Tato fáze je v literatuře označována také jako takzvané období líbánec.⁸¹

Vlastní fáze klidu je pak období, po které skutečně k násilným incidentům nedochází. Je ovšem jen otázkou času, než se opět začnou projevovat problémy, které pramení z asymetrie mezi násilnou a ohroženou osobou a cyklus opět dospěje do fáze narůstání napětí.

1.7.2 Spirála domácího násilí

Cyklus domácího násilí je teoretický koncept, který přispívá k popsání domácího násilí jako dynamického, vyvíjejícího se jevu. V případě domácího násilí jde ovšem o jev natolik rozmanitý, že ani tato koncepce nemůže sloužit jako univerzální vzorec,

⁸⁰ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 54.

⁸¹ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 37; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 54; CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 61.

aplikovatelný bez dalšího na všechny případy. Ne ve všech případech totiž domácí násilí probíhá všemi fázemi. Rovněž v každém jednotlivém případě není průběh tohoto cyklu neměnný. V počátcích výskytu domácího násilí představuje fáze násilí poměrně krátkou epizodu, z časového hlediska dominuje fáze klidu. Intervaly mezi jednotlivými incidenty se ovšem zkracují, naopak vlastní incidenty nabývají na intenzitě. Vzhledem k této vzrůstající tendenci popisuje řada autorů dynamiku domácího násilí nikoliv jako cyklus, kruh, ale hovoří o takzvané spirále domácího násilí.⁸²

Teorie cyklu či spirály domácího násilí přispívá k vysvětlení otázky, proč oběti domácího násilí v násilném vztahu zůstávají. Odpověď na tuto otázku podává Conwayová: „... nejlogičtější doba, kdy by měla (oběť) partnera opustit, následuje hned po incidentu. V tomto období je násilí čerstvě uloženo v paměti a oběť má nejsilnější motivaci. Je to však i doba, kdy jsou ochromující účinky agrese nejsilnější. Než se oběť vzpamatuje z bezprostředního šoku a najde sílu, aby se začala zabývat praktickými otázkami opuštění domova, její partner se už nejspíše dostal do fáze pokání a vztah směřuje do období líbánek. V této fázi má žena nejvíce naděje – což je přece to, co hledá, když uvažuje o tom, jestli má odejít nebo ne. Když se ve vztahu vše daří, snáze se uvěří tomu, že tento násilný incident byl opravdu poslední a že agresor splní svůj slib a změní se. A tak zůstává – agrese se opakuje a žena upadá hlouběji a hlouběji do pasti domácího násilí.“⁸³

1.8 Příčiny domácího násilí

1.8.1 Jednofaktorové teorie

Počátky vědeckého zkoumání domácího násilí spadají do období 60. let 20. století.⁸⁴ Od té doby se objevila řada teorií, které se pokoušejí objasnit příčiny vedoucí k výskytu tohoto jevu. Historicky starší jsou jednofaktorové teorie příčin domácího násilí, jejichž autoři při jejich sestavování vycházeli ze zkoumání konkrétních kazuistik. V současné době se jednofaktorové teorie považují již za překonané, připouští se však

⁸² ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 55; VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 47.

⁸³ CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007, s. 61.

⁸⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 8.

jejich význam pro pochopení některých vyhraněných podob domácího násilí.⁸⁵ V literatuře⁸⁶ se nejčastěji rozlišují tři skupiny jednofaktorových teorií:

- biologicko – genetické teorie domácího násilí,
- psychologické teorie domácího násilí,
- sociologické teorie domácího násilí.

1.8.1.1 Biologicko – genetické teorie

Biologicko – genetické teorie hledají příčiny agresivního chování v určitých vrozených vlastnostech násilné osoby. Takto lze ovšem zkoumat pouze obecné předpoklady k agresivnímu chování, nelze tak ale postihnout zvláštnosti agresivního chování v případech domácího násilí. Význam biologicko – genetických teorií pro zkoumání příčin domácího násilí proto nebyl velký a tento přístup byl brzy opuštěn.⁸⁷

1.8.1.2 Psychologické teorie

Psychologické teorie objasňují příčiny domácího násilí na základě povahových zvláštností násilné osoby. Věnují pozornost její osobnosti, zkoumají její typické osobnostní rysy a snaží se o vytvoření psychologického profilu typického pachatele domácího násilí. Později se zaměřují rovněž na zkoumání osobnosti oběti domácího násilí a jejích typických povahových zvláštností.⁸⁸ Jak uvádí Huňková, psychologické teorie směřují k tomu, že výskyt domácího násilí spojují s poruchou osobnosti u násilné osoby, či u osoby ohrožené domácím násilím.⁸⁹ To je však zavádějící. Jak upozorňuje Čírtková, u některých pachatelů domácího násilí se poruchy osobnosti skutečně vyskytují, ovšem zdaleka ne u všech.⁹⁰

⁸⁵ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 244.

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 244; VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: profem, 2008, s. 47; MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 111.

⁸⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 245.

⁸⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 244.

⁸⁹ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 49.

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 41.

1.8.1.3 Sociologické teorie

Sociologické teorie spatřují zdroje násilí „v sociostrukturálních jevech, souvisejících se vznikem a uplatňováním moci ve společnosti i mezi jejími jednotlivými členy.“⁹¹ Podle těchto teorií tedy slouží násilí jako prostředek k získání a udržení moci ve společnosti, analogicky pak vysvětlují příčiny domácího násilí, a totiž uplatňování moci v partnerských a rodinných vztazích. Ševčík, Špatenková, Sobotková upozorňují také na význam přístupu společnosti k násilí jako takovému: „Společnost akceptující násilí ve veřejných sférách života zvyšuje násilné tendence uvnitř rodin.“⁹² Pokud tedy společnost přijme za vlastní své mocenské uspořádání a násilí toleruje jako legitimní prostředek k jeho dosažení, je nepochybné, že se tento stav promítne také do menších sociálních struktur, jako je rodina, a násilí se stane součástí rovněž partnerských a rodinných vztahů.

1.8.1.4 Feministické teorie

Feministické teorie mají blízko k teoriím sociologickým. Také feministické teorie vycházejí z předpokladu, že „domácí násilí vyplývá z boje o moc. Domácí násilí je tak chápáno jako odraz nerovnováhy ve vztahu, kdy jeden partner má nad druhým výraznou převahu“⁹³ Feministický přístup k problému domácího násilí zdůrazňuje jeho genderovou podmíněnost, domácí násilí vykládá jako „produkt typicky mužské společnosti,“⁹⁴ jako výraz tradičního, patriarchálního uspořádání rodiny, potažmo celé společnosti. „Násilí podle těchto teorií pomáhá mužům posílit si kontrolu nad ženami, připomíná ženám, že jsou v podřízeném postavení.“⁹⁵ Toufarová poukazuje na to, jak hluboce je nerovnováha mezi muži a ženami ve společnosti zakořeněna: „již v rámci rané socializace chlapců ve společnosti je třeba demonstrace síly a moci. Chlapci bývají svým okolím podporováni v projevech síly, demonstrace moci, neústupnosti okolí a v potlačování projevu svých

⁹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 245.

⁹² ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 34.

⁹³ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 51.

⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 245.

⁹⁵ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 52.

emocí. Projevy starostlivosti, empatie a citlivosti jsou u chlapců považovány za feminní rysy.⁹⁶

Feministické teorie se ovšem potýkají s problémem, jak vysvětlit příčiny domácího násilí v případech, kdy muž není v postavení osoby násilné, ale naopak je jeho obětí, nebo v případech, kdy se domácího násilí dopouští žena vůči ženě, například v homosexuálním partnerském vztahu nebo v postavení dcera – matka nebo vnučka – babička. Kriminologické přístupy, představované teoriemi biologicko – genetickou, psychologickou či sociologickou, zkoumají domácí násilí v celé jeho šíři, tedy bez ohledu na pohlaví osoby násilné a ohrožené.⁹⁷

1.8.2 Multifaktorové teorie

V současné době se při hledání příčin domácího násilí dává přednost teoriím multifaktorovým, které lépe zohledňují skutečnost, že v případě domácího násilí se jedná o „složitý a komplexně podmíněný jev.“⁹⁸ Podstata multifaktorového přístupu spočívá v propojování jednofaktorových teorií, vytváří integrující model, který kombinuje jednotlivé přístupy a zvýrazňuje jejich vzájemné vazby. Připouští, že v jednotlivých případech mohou domácí násilí vyvolávat různé skupiny příčin, přičemž váha těchto skupin příčin může být různá a proměnlivá v závislosti na vývojových tendencích ve společnosti.⁹⁹

Z multifaktorových teorií literatura nejčastěji cituje kauzální model kanadského psychologa D. G. Duttona.¹⁰⁰ Tato koncepce rozlišuje čtyři strukturální roviny příčin domácího násilí (náčrt modelu tvoří obsah přílohy č. 3):

- makrosystémová rovina,
- exosystémová rovina,
- mikrosystémová rovina,

⁹⁶ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 112.

⁹⁷ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 112.

⁹⁸ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 114.

⁹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 245.

¹⁰⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 245; VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 47; MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 114; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 36.

- ontogenetická rovina.

Makrosystém představuje společnost jako celek, v této rovině hledá Dutton příčiny domácího násilí na úrovni celé společnosti, jejích norem a přístupu k tomuto problému. Podle Duttona ve společnosti přetrvává silné patriarchální smýšlení, které se vyznačuje přesvědčením, že společnost má být uspořádána hierarchicky a na vrcholu této hierarchie mají stát muži. Společnost založená na takové dominanci jednoho pohlaví pak vytváří prostředí příznivé pro výskyt domácího násilí, neklade mu žádné překážky, naopak celý problém zlehčuje.

Exosystém představuje bezprostřední společenské okolí, které jedince obklopuje. Zahrnuje jak formální (škola, zaměstnání a podobně), tak neformální (příbuzní, přátelé a známí) sociální struktury, jejichž je jedinec součástí. Jedná se vlastně o spojovací článek mezi rodinou a celou společností. Takové okolí má podstatný vliv na chování každého jedince, určuje jeho společenské postavení. Na této komunitní úrovni¹⁰¹ může vyplynout řada faktorů, které mohou přispět k rozvoji domácího násilí, jako jsou nezaměstnanost, nízký příjem, nižší úroveň vzdělání, nedostupnost sociální sítě a další.

Mikrosystém tvoří samotná rodina jako základní jednotka společnosti. Rodina představuje nanejvýš soukromý, intimní prostor každého jedince. Ovšem také uvnitř rodiny mohou nastat okolnosti a situace, které vytvářejí prostor pro domácí násilí. Fungování každé rodiny je založeno na určitých pravidlech, její členové zastávají každý určitou úlohu a mohou pocítovat jisté právo, byť neformální, ovlivňovat chování ostatních. To vše se odehrává v privátním prostoru rodiny, stranou sociální kontroly.

Ontogenetická rovina se zaměřuje na jednotlivce, příčiny domácího násilí hledá jak v individuálních charakteristikách osoby násilné i osoby ohrožené, tak v jejich vzájemných interakcích. Na této individuální úrovni lze spatřovat odkaz na teorie o sociálním učení,¹⁰² neboť tato koncepce počítá s určitým specifickým vývojem jedince, během kterého přijal násilí jako naučený vzorec chování.

¹⁰¹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 36.

¹⁰² NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 91.

2 Násilná osoba

Osobnost násilné osoby lze definovat jako soubor vlastností, které jsou typické pro pachatele domácího násilí, a to takových vlastností, které významně přispívají ke vzniku agresivního chování.¹⁰³

2.1 Poznatky o pachatelích domácího násilí

Znalostí o pachatelích domácího násilí, které by umožnily vytvořit soubor takových vlastností a sestavit typologii pachatelů domácího násilí, zatím není mnoho, neboť získat tyto informace není snadné. Důvody souvisejí s vysokou latencí domácího násilí. Výzkumníci mají možnost zkoumat pouze omezený vzorek případů domácího násilí, a to většinou těch závažnějších, neboť pracují s pachateli odsouzenými, popřípadě těmi, kteří podstupují psychiatrickou léčbu. Většina studií se také zaměřuje pouze na násilí v partnerských vztazích, ve kterých je násilnou osobou muž, a nechává stranou jiné druhy domácího násilí. Přitom dostatek informací o pachatelích domácího násilí je důležitý z hlediska prevence domácího násilí, a to hned z několika důvodů:

- umožňuje vytyčit určité varovné signály, které mohou napomoci identifikovat domácího násilí už v jeho počátcích a zamezit tak jeho plnému rozvoji,
- umožňuje předpovědět další vývoj násilného vztahu a určit rizika dalších útoků proti ohrožené osobě,
- umožňuje stanovit, zda je v konkrétním případě možná náprava násilné osoby, a sestavit adekvátní terapeutický program.¹⁰⁴

Informace o pachatelích domácího násilí získáváme ze tří hlavních zdrojů. Těmito zdroji jsou:

- kriminologické výzkumy, které věnují pozornost především tomu, jak pachatelé reagují na oficiální sankce,
- výpovědi obětí domácího násilí,
- psychologicky zaměřené výzkumy, které zkoumají psychiku pachatelů a snaží se vypořádat typické charakteristiky jejich osobnosti.¹⁰⁵

¹⁰³ NETÍK, K. K osobnosti pachatele partnerského násilí. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007.* Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 91.

¹⁰⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí.* 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 36-37.

2.1.1 Experiment z Minneapolisu

Příkladem kriminologických výzkumů, které se zaměřují na pachatele domácího násilí, je takzvaný experiment z Minneapolisu. Jedná se o výzkumný projekt, jehož autorem byl L. W. Sherman. Experiment probíhal v roce 1982 a byl součástí základního kriminologického výzkumu zaměřeného na ověření teorií odstrašování, respektive odstrašujícího účinku rychlého trestu. Cílem Shermanova experimentu bylo zjistit, jaká opatření na ochranu před domácím násilím jsou nejefektivnější, tedy jak by měla policie v případech domácího násilí postupovat, aby zabránila opakování útoku ze strany pachatele domácího násilí.

Na základě prvotních výsledků byla jako nejúčinnější vyhodnocena metoda zadržení pachatele. Tyto výsledky také ovlivnily legislativu řady amerických států, které přijaly takzvané zákony o povinném zadržení a zadržení pachatelů se tak stalo povinným policejním opatřením v případech domácího násilí. Následně ověřovací projekty však tak jednoznačné výsledky nepřinesly. Jejich závěry ukázaly, že úspěšnost zadržení pachatele z hlediska další recidivy závisí hned na několika faktorech, například na tom, zda je pachatel takzvaně sociálně ukotven, totiž výsledky výzkumu ukázaly, že lepších výsledků zadržení bylo dosaženo u pachatelů, kteří žili se svou partnerkou/svým partnerem v oficiálním svazku, tedy v manželství, ve srovnání s pachateli, kteří se svou partnerkou/svým partnerem žili „pouze“ jako druh a družka. Projekt zkoumal rovněž vliv dalších okolností, například zaměstnanosti, a úspěšnost zadržení posuzoval také z hlediska času.¹⁰⁶

2.2 Typologie pachatelů domácího násilí

Pachatelé domácího násilí netvoří homogenní skupinu, jednoznačný a všeobecně uznávaný obraz jeho osobnosti proto nelze popsat, domácího násilí se dopouštějí různé osobnostní typy, osobnosti dominantní a agresivní, stejně jako osobnosti impulzivní, úzkostně zlostné či podezřívavé.¹⁰⁷

¹⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí – zatím víme více o ohrožených osobách. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2003, č. 1.

¹⁰⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 197-200.

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí – zatím víme více o ohrožených osobách. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2003, č. 1.

V literatuře lze najít celou řadu typologií pachatelů domácího násilí. Psychologické přístupy zohledňují při tvorbě těchto typologií tři hlavní kritéria:

- povaha násilného jednání a jeho závažnost;
- skutečnost, zda se násilná osoba dopouští takového jednání pouze v partnerském vztahu (specifické násilí), nebo také mimo tento vztah (obecné násilí);
- skutečnost, zda násilná osoba trpí poruchou osobnosti či nikoliv.¹⁰⁸

2.2.1 Typologie pachatelů v závislosti na výskytu poruch osobnosti

Starší výzkumy, prováděné v 80. letech 20. století, se zaměřovaly především na poslední hledisko a hledaly souvislost mezi výskytem domácího násilí a přítomností poruchy osobnosti u násilné osoby. Tak například Dutton zastává názor, že „čím závažnější je domácí násilí, tím větší je pravděpodobnost, že násilník vykazuje nějakou variantu poruchy osobnosti.“¹⁰⁹ Mezi poruchami osobnostmi pak rozlišuje ty, které se projevují ve všech sociálních vztazích, soukromých i veřejných, a ty, které se promítají pouze do vztahů soukromých, důvěrných. Pro tento posledně jmenovaný případ používá Dutton termín abúzivní osobnost. Abúzivní osobnost, která představuje nejrizikovější typ pachatele domácího násilí, je charakterizována těmito znaky:

- zuřivost spojená se studem,
- tendence projikovat vinu na oběť,
- úzkostná vazba, která se projevuje neochotou či neschopností ukončit vztah,
- těžké poruchy zuřivé agrese pouze uvnitř partnerského vztahu, které střídají fáze usmiřování a klidu.¹¹⁰

2.2.2 Typologie pachatelů založené na psychologických výzkumech

V 90. letech 20. století pak ustupují tendence spojovat domácí násilí s poruchami osobnosti u jeho pachatelů, Čírtková mluví o „depatologizaci domácích násilníků,“¹¹¹ neboť výzkumy ukazují, že poruchu osobnosti lze diagnostikovat pouze u určité části

¹⁰⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 37.

¹⁰⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 37.

¹¹⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 37-38.

¹¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 38.

pachatelů domácího násilí. Vzniká pak celá řada klasifikací pachatelů domácího násilí, založených většinou na psychologických výzkumech (přehled základních klasifikací podávám v příloze č. 4).

Tyto klasifikace je možné s určitým zjednodušením shrnout do typologie, kterou zmiňuje Čírtková.¹¹² Ačkoliv se nejedná o klasifikaci, která by byla podepřena vědeckými výzkumy, nachází uplatnění v praktickém životě, neboť ji využívá řada odborníků, kteří se s případy domácího násilí setkávají ve své profesní praxi. Tato klasifikace rozlišuje čtyři typy pachatelů domácího násilí:

- osoba dvojí tváře: jedná se o osobu, která se násilí dopouští pouze v soukromých vztazích, naopak na veřejnosti působí seriózním dojmem,
- obecně násilná osoba: u tohoto typu se sklony k násilnému chování projevují nejen v soukromých vztazích, ale také mimo ně,
- násilník, u kterého dominují problémy se závislostí: tento typ se potýká se závislostí na alkoholu, jiných návykových látkách, hracích automatech a násilí je obvykle spojeno s jevy souvisejícími s takovou závislostí;
- násilník s psychickou zátěží: jde o typ, který vykazuje znaky některé z poruch osobnosti.

2.3 Typický pachatel domácího násilí

Již výše bylo řečeno, že vytvořit obecně přijímaný profil pachatele domácího násilí není možné. „Domácí násilí prochází celým sociodemografickým spektrem, to znamená, že není závislé na věku, vzdělání, profesi, ekonomické situaci, náboženském vyznání, národnosti, ani na jiných aspektech.“¹¹³ Přesto se někteří autoři pokoušejí vytvořit určitý soubor znaků, které lze u pachatelů domácího násilí často vypořadovat. Například Huňková popisuje domácího násilníka pomocí následujících charakteristik:

- obvykle se vyznačuje nízkým sebevědomím, násilným chováním pak získává pocit kontroly nad situací;
- svaluje vinu na vnější okolnosti, tím si omlouvá své násilné chování;

¹¹² ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 39.

¹¹³ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 24.

- zlehčuje násilí nebo ho zcela odmítá, zbavuje se vlastní odpovědnosti a vyhýbá se tak zápornému sebehodnocení;
- násilník je na své oběti citově závislý, cítí strach z její ztráty, který vede k potřebě oběť kontrolovat;
- od ostatních si zpravidla drží odstup;
- zastává tradiční názory na rozdělení genderových rolí;
- v intimních vztazích není schopen vyjádřit emoce, jedinou pro muže přijatelnou emocí je zlost;
- většina násilníků má zkušenosti s násilím z dětství.¹¹⁴

3 Osoba ohrožená domácím násilím

3.1 Vývoj domácího násilí z hlediska ohrožené osoby

Domácí násilí představuje dlouhodobý, postupně se vyvíjející proces. Během toho procesu se rovněž vyvíjí kognitivní zpracování a prožívání násilného vztahu ohroženou osobou. Márvánová – Vargová¹¹⁵ cituje v této souvislosti Landenburgerovou, která popsala čtyři základní fáze násilného vztahu, kterými ohrožená osoba v jeho průběhu prochází:

- fáze připoutání se: zahrnuje počátky rozvíjejícího se vztahu a rovněž první varovné signály, především projevy žárlivosti a počínající snahy o sociální izolaci. Ohrožená osoba tyto signály přehlíží nebo je podceňuje, často si je vykládá jako přirozené projevy zamilovanosti, pozornosti a zájmu. Špatenková označuje tuto fázi také jako fázi namlouvání,¹¹⁶
- fáze snášení násilí: do vztahu se postupně vkrádá napětí, které přeroste v první násilný incident. Incident zpravidla vyvolá v oběti zmatek, nechápe takovou proměnu partnera, incidentem je ochromena. Tohoto ochromení využívá násilná osoba, své chování omlouvá, slibuje, že se již nebude opakovat. Násilí se ovšem stává běžnou součástí vztahu,

¹¹⁴ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 60-62.

¹¹⁵ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 49-51.

¹¹⁶ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 90.

- fáze osvobození se od násilného vztahu: ohrožená osoba si začíná uvědomovat, že v násilném vztahu nadále žít nechce a vzrůstá její ochota vyhledat pomoc. V tomto období se ohrožená osoba potýká s přemírou vlastních pocitů, může se jimi cítit pohlčená. Dochází k závěrům, že její život nemá smysl, pokud v násilném vztahu setrvá. Pokud se ohrožené osobě nepodaří vyhledat pomoc a pokud necítí podporu, roste nebezpečí, že u ní může dojít k nějakému zkratovitému jednání, například se může pokusit spáchat sebevraždu nebo sama zaútočí na násilnou osobu,
- fáze odpoutání se, uzdravení: ohrožená osoba odchází z násilného vztahu a musí se adaptovat na novou situaci.¹¹⁷

3.2 Psychologické důsledky domácího násilí

Prožívané domácí násilí vyvolává u jeho obětí řadu specifických důsledků, se kterými se oběti jiných druhů kriminálního jednání nepotýkají. Tyto důsledky se projevují především v následných mentálních a behaviorálních reakcích oběti.¹¹⁸ Oběti domácího násilí jsou opakovaně a dlouhodobě vystavovány působení fyzického, psychického, sexuálního a jiných forem násilí. Toto utrpení jim navíc působí osoba jim nanejvýc blízká, partner, příbuzný či jiná osoba, se kterou sdílejí společnou domácnost. Čírtková hovoří v souvislosti s oběťmi domácího násilí o takzvané mnohočetné nebo také mnohonásobné oběti.¹¹⁹ Tato skutečnost nutně musí mít dopad na zdraví oběti, a to zdraví fyzické, ale především psychické. Oběti domácího násilí trpí různými psychosomatickými zdravotními potížemi, a to ve větší míře ve srovnání s osobami, které se s domácím násilím nesetkaly.¹²⁰ Často lze u obětí zaznamenat projevy různých emočních poruch a poruch chování, zejména úzkostné stavy, deprese, disociativní poruchy, sebevražedné myšlenky a podobně.¹²¹ Psychologické důsledky domácího násilí u jeho obětí se v literatuře souhrnně označují jako takzvaný syndrom týrané osoby.

¹¹⁷ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 49-51; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 82-90.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 26.

¹¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 137-139.

¹²⁰ ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, č. 3.

¹²¹ ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, č. 3. MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 40.

3.2.1 Syndrom týrané ženy

Původním termínem, který označoval dopady domácího násilí na psychický stav oběti, byl syndrom týrané ženy. Koncepti syndromu týrané ženy vytvořila americká psycholožka Walkerová na konci 70. a v první polovině 80. let 20. století. V tomto období prováděla autorka výzkum mezi ženami, které se staly obětí domácího násilí, jehož cílem bylo vytvořit souhrn psychických symptomů a vzorců chování, které se u těchto obětí objevují právě v důsledku dlouhodobě zažívaného domácího násilí.¹²² Walkerová charakterizovala syndrom týrané ženy pomocí dvou základních znaků, a totiž naučenou bezmocí a cyklem domácího násilí. Koncepte syndromu týrané ženy se dále vyvíjela, v 90. letech 20. století se přibližuje k posttraumatické stresové poruše, je vnímán také jako její určitá forma.¹²³

3.2.2 Syndrom týrané osoby

V současné době je syndrom koncipován na základě teorií o viktimizaci, vychází rovněž z poznatků o psychotraumatizaci jedince, který se stal obětí různých forem násilí. Patrný je také vývoj v terminologii. Současná literatura se často přiklání k synonymnímu pojmu „syndrom týrané osoby“, případně také k pojmu „syndrom týraného partnera“. Tyto pojmy akceptují fakt, že domácí násilí není genderově podmíněným problémem, ale že obětí domácího násilí se mohou stát muži stejně jako ženy.¹²⁴

Syndromem týrané osoby se rozumí „soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, jež vedou ke snížené schopnosti daného jedince efektivně reagovat na prožívané násilí.“¹²⁵ Syndrom týrané osoby není uznán jako diagnóza v rámci Mezinárodní klasifikace nemocí a souvisejících zdravotních problémů, je jedním z takzvaných viktimizačních syndromů, což je označení pro souhrn symptomů, které mohou propuknout u osoby, která „se stala obětí určitého druhu násilí ...“ a jejíž „duševní stav a mentální pochody jsou touto traumatizací pozměněné (poškozené)“.¹²⁶

¹²² MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 40.

¹²³ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 26-27.

¹²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 27.

¹²⁵ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 42-43.

¹²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 28.

Syndrom týrané osoby se nerozvíjí u všech obětí domácího násilí, ale jeho výskyt závisí na několika faktorech. Těmito faktory jsou především:

- typ či vzorec domácího násilí: jako nejzávažnější v tomto směru se jeví partnerský, nebo také intimní terorismus,
- typ previktimní osobnosti, tedy osobnostní založení oběti před její viktimizací,
- reakce sociálního okolí: rozvoji syndromu napomáhají především negativní či pasivní reakce sociálního okolí, zejména zlehčování problému, jeho přehlížení, stejně tak ovšem neúspěšné pokusy o pomoc.¹²⁷

Rovněž platí, že syndrom se v jednotlivých případech může projevovat odlišnými způsoby, zahrnuje širokou škálu projevů, které se u konkrétních obětí mohou objevovat v různých vzájemných kombinacích. Nelze proto vytvořit univerzálně platný popis týrané osoby.

3.2.3 Projevy syndromu týrané osoby

Projevy syndromu týrané osoby se rozdělují do tří kategorií:

- posttraumatická stresová porucha,
- naučená bezmocnost,
- sebezničující (sebedestruktivní) reakce.¹²⁸

3.2.3.1 Posttraumatická stresová porucha

Jako posttraumatická stresová porucha se označuje „zpožděná a/nebo protahovaná reakce na závažný stres nebo traumatickou událost.“¹²⁹ Domácí násilí patří mezi takové události, které působí rozvinutí příznaků posttraumatické stresové poruchy, u oběti působí intenzivní pocity úzkosti a bezmocnosti.

Posttraumatická stresová porucha se vyznačuje tím, že u oběti dochází ke znovuprožívání traumatického zážitku. Takové znovuprožívání může mít různé podoby: oběti se vrací tíživé vzpomínky na událost, vyvolávají u ní tíživé myšlenky a představy,

¹²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 27-28.

¹²⁸ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 16; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 43-44; ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2007, č. 1.

¹²⁹ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 49.

trpí poruchami spánku, prožité násilí se jí vrací ve zlých snech. Znovuprožívání traumatizujících zážitků u ní mohou vyvolat určité způsoby jednání nebo jiné vnější podněty, které jí připomínají projevy prožitého násilí. U osob trpících touto poruchou se také mohou objevovat pocity odcizení se, ztráta schopnosti projevovat emoce, zejména vztek a zlost. Zpravidla se u nich objevuje ztráta životních perspektiv, nevidí pro sebe pozitivní budoucnost.¹³⁰ Ševčík poukazuje na další typický projev, se kterým se lze u obětí domácího násilí setkat, a to tendenci vyhýbat se konfliktům: „zejména při kontaktu s autoritou projevují až nápadnou vstřícnost, neprůbojnost, submitivitu a snaží se za každou cenu vyhovět, což se děje také při kontaktu s pracovníky pomáhajících profesí.“¹³¹

3.2.3.2 Naučená bezmocnost

Teorii naučené bezmocnosti vytvořil Seligman v 70. letech 20. století na základě pokusů na zvířatech. Bednářová definuje naučenou bezmocnost jako „výrazné snížení schopnosti převzít vládu nad svým životem, samostatně se rozhodovat v běžných životních situacích a za svá rozhodnutí nést odpovědnost.“¹³² Jedná se o specifický důsledek týrání, kterého se na oběti dopouští blízká osoba. Stav označovaný jako naučená bezmocnost vzniká u oběti domácího násilí postupně. Násilí, kterému je oběť vystavována, přichází bez jakéhokoliv důvodu. Oběť nemá možnost jakkoliv toto násilí zastavit či ovlivnit, pokusy vymanit se z něj končí nezdarem. Postupem doby se oběť stává pasivní a rezignuje, nevidí možnost, že by násilí mohlo skončit, nevěří, že by jí někdo mohl pomoci.¹³³

Rozhodujícím momentem ve vztahu ke stavu naučené bezmocnosti se jeví reakce oběti na první násilný incident. Oběti, které se po prvním incidentu násilné osobě postaví, například tím, že kladou podmínky dalšího setrvání ve vztahu, si zpravidla uchovávají schopnost aktivně řešit situaci a vyhledají pomoc, když k násilí dojde opakovaně. Naproti tomu oběti, které na první incidenty adekvátně nezareagují, se častěji stávají oběťmi dlouhotrvajícího domácího násilí. Pokud tyto oběti vyhledají pomoc, zpravidla až v okamžiku, kdy násilí dosahuje takové intenzity, že mají obavy o vlastní život. Čím déle

¹³⁰ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 50; ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2007, č. 1.

¹³¹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 43.

¹³² BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 16.

¹³³ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 16.

domácí násilí trvá, roste také riziko, že oběť sama použije proti násilné osobě násilí. Takové násilí má pak často povahu zoufalého, impulzivního útoku, kdy oběť nevidí jiné východisko, jak svou situaci řešit.¹³⁴

3.2.3.3 Sebezničující reakce

Jako sebezničující se označují „takové reakce, které neodpovídají dané situaci, jsou z vnějšího pohledu nelogické a obtížně pochopitelné.“¹³⁵ Stejně jako v případě naučené bezmocnosti, také sebezničující reakce jsou specifickým důsledkem viktimizace blízkým člověkem. Jedná se o přirozený únikový mechanismus, pomocí kterého se oběť snaží vyrovnat se svou situací. Ševčík označuje tyto reakce také jako sebezničující zvládací strategie.¹³⁶ Takové zvládací strategie mohou v konkrétních případech nabývat různých podob:

- popírání viny útočnicka: oběť omlouvá násilnou osobu, její násilné chování vysvětluje mimořádnými vnějšími okolnostmi, jako je nezaměstnanost, nemoc či alkohol, nebo vinu hledá u sebe,
- minimalizace následků: oběť popírá vážnost násilných incidentů, jejich intenzitu a nebezpečnost, bagatelizuje jejich skutečné následky, zejména svá zranění, odmítá si připustit vážnost situace,
- popírání viktimizace: oběť popírá, že je týrána a zneužívána, svá zranění vysvětluje vymyšlenými důvody,
- odmítání možnosti záchrany: oběť nevidí ze své situace východisko, nevěří, že by jí někdo mohl pomoci, nabízenou pomoc odmítá s tím, že pro ni nebude účinná, k násilné osobě se opakovaně vrací, problém nechce řešit rozchodem či rozvodem.¹³⁷

Sebezničující reakce představují mentální reakci na domácí násilí. Tyto mentální reakce se označují jako manipulace s realitou. Oběť si ve své mysli vytváří vlastní svět, ve kterém nachází pro násilí, které v tom skutečném světě zažívá a pro které nemá vysvětlení,

¹³⁴ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2007, č. 1; MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 49.

¹³⁵ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 17.

¹³⁶ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 44.

¹³⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2007, č. 1; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 45.

zdánlivě logické důvody. Vinu za násilné incidenty přičítá oběť sama sobě, věří, že je sama vyprovokovala. Pomocí těchto mentálních konstrukcí si oběť upravuje obraz skutečnosti tak, aby pro ni byla přijatelná, a tudíž i snesitelná. Manipulace s realitou, a především sebeobviňování oběti, patří ke specifickým znakům domácího násilí a představují důležitých rozlišovací znak, který pomáhá odhalit zinscenovaná obvinění z domácího násilí.¹³⁸

Sebezničující reakce se objevují v případech dlouhodobého domácího násilí. Vyskytují se také zejména u obětí, které jsou vystavovány chování násilných osob takzvané dvojí tváře. Střídání momentů, ve kterých se násilná osoba chová ke své oběti vlídně, a momentů, ve kterých se mění v nevypočitatelného tyрана, má pro oběť, a zejména její psychiku, devastující účinky. Vzniká takzvaná paradoxní vazba týrané osoby na partnera.¹³⁹

3.3 Typologie obětí domácího násilí

Stejně jako pachatelé domácího násilí, ani jeho oběti netvoří homogenní skupinu. Škála typů domácího násilí je poměrně široká, jednotlivé případy se od sebe mohou výrazně lišit. Stejně tak se mohou lišit i dopady, které domácí násilí má na ohroženou osobu. Rozlišování mezi oběťmi domácího násilí hraje významnou úlohu při poskytování pomoci těmto obětem.

Jako kritérium klasifikace obětí domácího násilí se používá koncept akceschopnosti týrané osoby, přitom akceschopností se rozumí „víra ve vlastní možnosti a schopnosti aktivně ovlivňovat určité události.“¹⁴⁰ Jedná se v podstatě o vlastnost ohrožené osoby, která představuje základní podmínku pro překonání domácího násilí. Podle míry akceschopnosti se rozlišují tři typy ohrožené osoby:

- aktivní oběť, nebo také silná oběť: aktivní oběť disponuje vysokou mírou akceschopnosti, samu sebe vnímá jako způsobilou a schopnou řešit problém, uvědomuje si, že záleží pouze na jejím rozhodnutí, zda v násilném vztahu setrvá nebo jej ukončí,

¹³⁸ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2007, č. 1.; BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 18.

¹³⁹ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*, 2007, č. 1.

¹⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, L. Ohrožené osoby (včetně dětí), typologie, priority intervence. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 21.

- pasivní oběť, nebo také slabá oběť: jde o typ oběti, který má míru akceschopnosti velmi nízkou. Tento typ vykazuje znaky syndromu týrané osoby,
- nevyhraněná oběť: jedná se o oběť, která má o své akceschopnosti pochyby, objevují se u ní tendence opakovaně násilné osobě odpouštět, pokud se přece jen rozhodne násilný vztah ukončit, často se tak děje pod vlivem pracovníků poradenských center, po odchodu opět zvažuje návrat k násilné osobě.¹⁴¹

Otázkou zůstává, jak zjišťovat míru akceschopnosti u jednotlivých ohrožených osob. Například německé výzkumy využívají k tomuto zjišťování metodu hermeneutické diagnostiky, míru akceschopnosti tedy posuzují na základě toho, jak ohrožená osoba o prožívaném domácím násilí vypráví. Pozornost se při tom soustředí na to, jak oběť popisuje násilné incidenty, jejich průběh a komu je přičítá, jak popisuje svou schopnost jednat, zda cítí bezmoc, dále se zkoumá, jaký postoj zaujímá k minulosti a jaký další možný vývoj vztahu očekává.¹⁴²

3.4 Formy specifické pomoci obětem domácího násilí

3.4.1 Krizová intervence

3.4.1.1 Pojem krizové intervence

Bývá pravidlem, že ohrožená osoba se odhodlá vyhledat pomoc v okamžiku bezprostředně následujícím po násilném incidentu. V této chvíli se cítí nejvíce ohrožena, může se obávat i o svůj život. Právě v tomto okamžiku se otevírá prostor pro krizovou intervenci. Krizovou intervencí se nazývá odborná práce s člověkem v akutní krizi, jejímž cílem je odvrácení bezprostředního ohrožení a zajištění bezpečí ohrožené osoby. „Úkolem krizové intervence obecně je dosáhnout u klienta porozumění danému problému, orientovat se v něm a vzbudit schopnost jej řešit.“¹⁴³ Krizová intervence může být poskytována buď ve formě přímého kontaktu, takzvaně tváří v tvář, nebo po telefonu, prostřednictvím takzvaných krizových linek.

¹⁴¹ ČÍRTKOVÁ, L. Ohrožené osoby (včetně dětí), typologie, priority intervence. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 22-23.

¹⁴² ČÍRTKOVÁ, L. Ohrožené osoby (včetně dětí), typologie, priority intervence. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 22.

¹⁴³ VYKOPALOVÁ, H. Násilí v rodině. *Kriminalistika*, 2001, č. 4.

Pracovník krizové intervence by se měl nejdříve zaměřit na zmapování situace. Důležitým bodem je pojmenování problému a jeho odsouzení. Je třeba ohroženou osobu povzbudit, podpořit a ujistit ji, že její problém je možné řešit. Pracovník by měl ohrožené osobě navrhnout, jak při tomto řešení postupovat, včetně poskytnutí kontaktů na specializovaná pracoviště, která se zabývají domácím násilím a jeho řešením. Pokud je ohrožená osoba zraněná, je třeba zajistit lékařské ošetření.¹⁴⁴

V případech, kdy ohrožená osoba zůstává ve společné domácnosti s násilnou osobou, nebo hrozí, že ji násilná osoba bude nadále vyhledávat a pokračovat v násilí, je třeba s ohroženou osobou sestavit bezpečnostní plán.¹⁴⁵

3.4.1.2 Bezpečnostní plán

„Cílem bezpečnostního plánu je minimalizovat možné ohrožení oběti v případech, že hrozí ze strany násilné osoby riziko napadení.“¹⁴⁶ Bezpečnostní plán napomáhá ohrožené osobě naplánovat odchod ze společné domácnosti, kterou sdílí s násilnou osobou, a na tento odchod se připravit. Bezpečnostní plán mapuje dostupné zdroje pomoci a vytváří strategie pro případ, že by se ohrožená osoba ocitla v nebezpečí. Bezpečnostní plán musí být vždy sestaven „na míru“ konkrétní ohrožené osobě, musí reflektovat povahu útoků, kterým bývá ohrožená osoba vystavována, a okolnosti, za kterých k útokům obvykle dochází. Bezpečnostní plán musí obsahovat všechny dostupné možnosti okamžité pomoci, kterých ohrožená osoba může v případě potřeby využít a kam se může uchýlit, jako jsou rodina či přátelé, krizová centra nebo azylové domy. Součástí bezpečnostního plánu tvoří také připravené zavazadlo, do kterého si ohrožená osoba zabalí všechny věci, které bude potřebovat po odchodu od násilné osoby. V takovém zavazadle by neměly chybět především důležité dokumenty, jako jsou osobní doklady, léky, lékařské zprávy, finanční prostředky, platební karty, čísla účtů a podobně. Je vhodné připravené zavazadlo schovat na bezpečném místě, aby se k němu ohrožená osoba po odchodu mohla dostat.¹⁴⁷

¹⁴⁴ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 47-49.

¹⁴⁵ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 43.

¹⁴⁶ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 43.

¹⁴⁷ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 43-45.

Ohrožené osoby, které se zdráhají vyhledat pomoc, si mohou svůj bezpečnostní plán sestavit případně samy. Většina organizací, které se pomocí osobám ohroženým domácím násilím zabývají, nabízí na svých internetových stránkách příručky, které radí těmto osobám, co by měl takový plán obsahovat a co by neměly opomenout (příklad bezpečnostního plánu uvádím v příloze č. 5).

3.4.2 Individuální práce s obětí

Na krizovou pomoc by mělo navazovat poradenství, případně také terapie, které se zaměřují na dlouhodobou práci s osobou ohroženou. Dlouhodobá práce s ohroženou osobou se dotýká především těchto oblastí:

- sociální poradenství: ohrožená osoba může potřebovat pomoc při vyřízení žádostí o poskytnutí sociálních dávek, zajištění bezpečného bydlení, například ubytování v azylovém domě a podobně,
- právní poradenství: ohrožená osoba může potřebovat pomoc s podáním návrhů k soudu, jako jsou návrh na svěření dětí do své péče, návrh na rozvod manželství, na vypořádání společného majetku a dalších návrhů, případně s podáním trestního oznámení,
- psychologické poradenství: ohrožená osoba si potřebuje vybudovat sebevědomí, musí získat náhled na svou situaci, naučit se rozhodovat o svém životě a převzít za něj zodpovědnost,
- pedagogické poradenství: ohrožená osoba může také potřebovat pomoc ve vztahu ke svým dětem.¹⁴⁸

3.4.3 Podpůrné skupiny

Navštěvování podpůrných či svépomocných skupin může být vhodným doplňkem terapie. Ohrožená osoba se zde setkává lidmi, kteří mají podobnou životní zkušenost, což jí může významně napomoci při vyrovnávání se se svou situací, získává v nich potřebnou sociální podporu.¹⁴⁹

¹⁴⁸ BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 61.

¹⁴⁹ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 156; MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 57.

4 Právní úprava v oblasti ochrany před domácím násilím

4.1 Domácí násilí a základní lidská práva

4.1.1 Ochrana před domácím násilím v ústavním pořádku České republiky

Ochrana před domácím násilím je zaručena prostřednictvím respektování základních práv a svobod. Listina základních práv a svobod¹⁵⁰, jako součást ústavního pořádku České republiky, deklaruje ve svém článku 1, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Mezi základní lidská práva a svobody řadí takové hodnoty, jako jsou právo na život (článek 6), nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (článek 7, odst. 1), stanoví zákaz krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení (článek 7, odst. 2), zaručuje osobní svobodu (článek 8, odst. 1), chrání lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a jméno každé osoby (článek 10, odst. 1).

4.1.2 Domácí násilí v dokumentech Organizace spojených národů

Zakotvení a respektování základních lidských práv je v centru pozornosti řady mezinárodních dokumentů. V celosvětovém měřítku jsou to především dokumenty přijaté na půdě Organizace spojených národů, jako Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech¹⁵¹ nebo Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹⁵² Organizace spojených národů vystupuje aktivně rovněž v boji proti domácímu násilí, a to především ve vztahu k jeho ženským obětem. V roce 1979 byla přijata Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen¹⁵³, v roce 1993 Deklarace o odstranění násilí na ženách.

Přijetím Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen se smluvní státy mimo jiné zavázaly, že budou ve všech oblastech *přijímat veškerá opatření, včetně opatření legislativních, k zajištění plného rozvoje a povznesení žen, s cílem zaručit jim uplatňování a využívání lidských práv a základních svobod na základě rovnoprávnosti s muži.*¹⁵⁴ Smluvní státy se rovněž zavázaly přijmout veškerá příslušná opatření, vedoucí ke změně

¹⁵⁰ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

¹⁵¹ Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.

¹⁵² Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.

¹⁵³ Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 62/1987 Sb.

¹⁵⁴ Článek 3 Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, vyhlášené pod č. 62/1987 Sb.

*společenských a kulturních zvyklostí, pokud jde o chování mužů a žen, s cílem dosáhnout odstranění předsudků a zvyků a všech jiných praktik založených na myšlence podřazenosti nebo nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen.*¹⁵⁵ V neposlední řadě se státy zavázaly přijmout taková opatření, která povedou k odstranění diskriminace žen ve všech věcech týkajících se manželství a rodinných vztahů.¹⁵⁶

Na základě této Úmluvy byl vytvořen Výbor pro odstranění diskriminace žen. Smluvní státy jsou povinny předkládat Výboru každé čtyři roky zprávu o legislativních, soudních, administrativních a jiných opatřeních, která přijaly za účelem naplnění ustanovení Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, a také o pokroku, který byl v tomto směru dosažen.

Organizace spojených národů vydala rovněž Doporučující příručku pro legislativce. Tato příručka obsahuje rámcová doporučení pro národní zákonodárství členských států na poli boje proti násilí páchaného na ženách.¹⁵⁷

4.1.3 Domácí násilí v dokumentech Rady Evropy

Na regionální úrovni lze zmínit zejména aktivity Rady Evropy. V roce 1950 přijala Rada Evropy Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁵⁸ Podobně jako Listina základních práv a svobod obsahuje také Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ustanovení, která zaručují právo na život (článek 2), zákaz mučení a podrobování nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (článek 3), právo na svobodu a osobní bezpečnost (článek 5) nebo právo na respektování soukromého a rodinného života (článek 8). Rovněž Rada Evropy se zapojila do boje proti domácímu násilí, a to zejména ve svých Doporučeních o násilí v rodině (85)/4, o sociálních opatřeních týkajících se násilí v rodině (90)/2, o ochraně žen před domácím násilím (2002)/5 nebo týkající se dětí jako svědků domácího násilí (2010)/1905.¹⁵⁹

V rámci Rady Evropy se problematice domácího násilí věnuje Výbor pro prevenci a boj proti násilí na ženách a domácímu násilí, který vypracoval Úmluvu o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Úmluva byla přijata v dubnu roku 2011,

¹⁵⁵ Článek 5 písm. a) Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, vyhlášené pod č. 62/1987 Sb.

¹⁵⁶ Článek 16 odst. 1 Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen, vyhlášené pod č. 62/1987 Sb.

¹⁵⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 26.

¹⁵⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

¹⁵⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 27.

Česká republika se dosud signatářskou zemí této Úmluvy nestala, na rozdíl například od Slovenska, které svůj podpis pod Úmluvu připojilo hned v květnu roku 2011.¹⁶⁰

4.2 Zakotvení ochrany před domácím násilím v právním řádu České republiky

Ochrana před domácím násilím dosáhla legislativního vyjádření nejprve v oblasti trestního práva. V lednu roku 2004 byla přijata novela tehdejšího trestního zákona¹⁶¹ č. 91/2004 Sb., která rozšířila katalog trestných činů o nový trestný čin „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“. Nový trestný čin byl zakotven v ustanovení § 215a trestního zákona a zařazen do katalogu trestných činů proti rodině a mládeži.¹⁶² Nové ustanovení umožnilo postihnout toho, *kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě*.¹⁶³

4.2.1 První snahy o kriminalizaci domácího násilí

K přijetí úpravy nového trestného činu, který by postihoval případy domácího násilí, vedla ovšem cesta trvající bezmála celé desetiletí. První snahy o zakotvení ochrany před domácím násilím do trestního zákona se objevily již v roce 1995, kdy pracovníci poskytující pomoc obětem domácího násilí v rámci projektu obecně prospěšné společnosti proFem „AdvoCats for Women“ žádali Ministerstvo spravedlnosti České republiky o rozšíření skutkové podstaty trestného činu „týrání svěřené osoby“¹⁶⁴ také o týrání osoby blízké. Toto rozšíření mělo zajistit, aby byla trestně postižitelná jednání, která spadají pod pojem domácího násilí a která dosud nebylo možné podřadit pod žádnou ze stávajících skutkových podstat. Dosud totiž trestní právo poskytovalo ochranu pouze před jednotlivými útoky, které dosáhly takové intenzity, že naplnily znaky některého z trestných činů, převážně z kategorie trestných činů proti životu a zdraví či trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti. Jednání, ke kterému dochází v rámci domácího násilí, ovšem nelze omezit jen na tyto jednotlivé útoky, tato ochrana proto nebyla z pohledu obětí domácího násilí dostatečná, neboť zde neexistovala úprava, která by vystihovala podstatu problému domácího násilí. „Jednání zahrnované do termínu „domácí násilí“ vycházelo ve

¹⁶⁰ Podle údajů uvedených na webových stránkách Rady Evropy <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/default_en.asp> ke dni 14. prosince 2012.

¹⁶¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶² Hlava VI. zvláštní části zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶³ Ustanovení § 215a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁴ Ustanovení § 215 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

většinou případů najevo až v krajních případech, tj. ve stavu, kdy oběť nesla jasné známky ublížení na zdraví. Případy DN (domácího násilí) se řešily teprve tehdy, když nabyly znaků trestného činu. Jinak policie i soudy postupovaly jako v jiných případech násilí. Nepřihlíželo se k tomu, že domácí násilí je specifický fenomén a že násilí mezi blízkými funguje jinak, než mezi osobami cizími.¹⁶⁵

Varianta rozšíření již zavedeného ustanovení „týrání svěřené osoby“ byla zvolena jako nejjednodušší vzhledem k vzájemné blízkosti. Roli sehrála i okolnost, že pojem „týrání“ již je v právní úpravě zaveden a rovněž ustáleně judikován. Týráním se rozumí „takové zlé nakládání ... které se vyznačuje hrubším stupněm necitelnosti a bezohlednosti s určitým trváním. Nevyžaduje se, aby ... vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří.“¹⁶⁶ Co se týká trvání takového zlého nakládání, „trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné.“¹⁶⁷

Tato iniciativa však neměla úspěch, stejně jako podobné návrhy předkládané v následujících letech občanským sdružením Bílý kruh bezpečí, skupinou poslanců či senátorů. Záměr, který počítal s rozšířením stávajícího trestného činu „týrání svěřené osoby“, byl odmítnut jako nevhodný a nesystémový.

4.2.2 Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě

Zlom nastal teprve v roce 2002, kdy byla definitivně opuštěna myšlenka na rozšíření skutkové podstaty trestného činu „týrání svěřené osoby“. Namísto toho byla v senátním návrhu novely trestného zákona zvolena cesta speciálního trestného činu dopadajícího na případy domácího násilí. Samostatná skutková podstata byla popsána v ustanovení § 215a trestního zákona a postihovala ta jednání, kterými někdo *týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí*. Pro nový trestný čin byl zvolen název „týrání osoby žijící ve společném obydlí“, který odkazoval na pojem „obydlí“ zavedený již v ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

¹⁶⁵ NOVÁKOVÁ, L. „Každý má právo na život bez násilí!“ Domácí násilí očima policistů. *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 65.

¹⁶⁶ Rozhodnutí č. 20/1984 Sb. rozh. tr.; citováno podle JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 251.

¹⁶⁷ Rozhodnutí č. 11/1984 Sb. rozh. tr.; citováno podle JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 251.

(trestní řád) jako *byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení nebo prostory k nim náležející*. Zvolená terminologie klade důraz na faktický stav společného bydlení pachatele a oběti domácího násilí a podtrhuje tak specifický znak domácího násilí, totiž že k němu dochází takzvaně za zavřenými dveřmi.¹⁶⁸

Legislativní proces pokračující na půdě Poslanecké sněmovny pak přinesl některé pozměňovací návrhy. Beze změny nezůstalo například označení nového trestného činu, které bylo nově formulováno jako „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“. Takto upravený návrh již Poslanecká sněmovna v prosinci roku 2003 schválila, v lednu následujícího roku pak změny odsouhlasil rovněž Senát. Prezident republiky připojil svůj podpis k zákonu v únoru a počátkem března 2004 byla novela trestního zákona vyhlášena ve Sbírce zákonů pod číslem 91/2004 Sb. Zákon vstoupil v účinnost k 1. červnu 2004.¹⁶⁹

4.3 Komplexní právní úprava v oblasti ochrany před domácím násilím

4.3.1 Iniciativa Bílého kruhu bezpečí

Řešení případů domácího násilí však nelze zužovat pouze na oblast trestního práva. Domácí násilí představuje problém, který přesahuje hranice jednoho právního odvětví, k ochraně před domácím násilím je proto třeba přistupovat komplexně. Toho si byli dobře vědomi pracovníci Bílého kruhu bezpečí, občanského sdružení pro pomoc obětem trestných činů, neboť oběti domácího násilí tvoří podstatnou část jejich klientely.¹⁷⁰

Bílý kruh bezpečí spustil v roce 2001 projekt „Prevence domácího násilí – změna praxe a legislativy v ČR“. Cílem projektu bylo apelovat na státní instituce, aby změnily svůj postoj k řešení domácího násilí. Projekt usiloval o to, aby byla přijata taková opatření, která budou obětem domácího násilí zaručovat účinnou ochranu, přičemž pozornost měla být protentokrát zaměřena nikoli na trestní postih domácího násilí, ale na jeho prevenci.

¹⁶⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů; zvláštní část, k čl. 1 bodu 4. (§ 215a). Dostupná z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=298&CT1=0>> ke dni 8. března 2012.

¹⁶⁹ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 155-158.

¹⁷⁰ Bílý kruh bezpečí uvádí, že domácím násilím je ohroženo asi 36 % jeho klientů. Podle informací dostupných z WWW: <<http://www.domacinasil.cz/uvodni-strana/vice-o-projektu/>> ke dni 20. listopadu 2012.

4.3.2 Aliance proti domácímu násilí

V rámci projektu byla v říjnu 2002 na půdě Poslanecké sněmovny založena Aliance proti domácímu násilí.¹⁷¹ Úkolem Aliance bylo vypracovat takové legislativní návrhy, které by obsahovaly systémová opatření potřebná pro efektivní ochranu obětí domácího násilí. Důraz byl kladen na interdisciplinární spolupráci. Model interdisciplinární spolupráce byl ověřován v pilotním projektu Bílého kruhu bezpečí v letech 2003 až 2004 v Ostravě, posléze byl rozšířen také do Ústí nad Labem a do Brna. V roce 2004 pak zahájila činnost expertní skupina Aliance, ve které byli zastoupeni odborníci z oblasti soudnictví, legislativy, policie, psychologie i nestátních organizací. Expertní skupina vypracovala návrh zákona na ochranu před domácím násilím. Pro tento návrh se podařilo získat potřebnou podporu a ještě v listopadu 2004 byl skupinou poslanců pod vedením Jana Kasala předložen Poslanecké sněmovně.

4.3.3 Zákon o ochraně před domácím násilím

Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, označovaný jako zákon o ochraně před domácím násilím,¹⁷² byl přijat 14. března 2006 a ve Sbírce zákonů byl vyhlášen 14. dubna 2006 pod číslem 135/2006 (dále jen zákon o ochraně před domácím násilím). V účinnost vstoupil ke dni 1. ledna 2007.¹⁷³

Z legislativně technického hlediska má zákon o ochraně před domácím násilím povahu složené novely několika právních předpisů. Systematicky se člení na šest částí a mění příslušná ustanovení těchto právních předpisů:

- část první: zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších právních předpisů,
- část druhá: zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů,

¹⁷¹ Základajícími členy Aliance byli: Jan Kasal (tehdejší místopředseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR), Miroslava Němcová (tehdejší místopředsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR), Stanislav Gross (tehdejší 1. místopředseda vlády, ministr vnitra), Evžen Tošenovský (tehdejší hejtman Moravskoslezského kraje), Petra Vitoušová (prezidentka Bílého kruhu bezpečí), Danica Siváková (zástupkyně společnosti Phillip Morris ČR, a. s.). Převzato z WWW: <<http://domacinasili.cz/files/uploaded/Archiv/apdn.htm>> ke dni 3. března 2012.

¹⁷² Důvodová zpráva k navrhované právní úpravě o ochraně před domácím násilím, obecná část, bod B) Hlavní principy navrhované právní úpravy. Sněmovní tisk č. 828, IV. volební období, 2004. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=828>> ke dni 3. března 2012.

¹⁷³ Sněmovní tisk 828/0, IV. volební období, 2004. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=828>> ke dni 3. března 2012.

- část třetí: zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších právních předpisů,
- část čtvrtá: zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších právních předpisů,
- část pátá: zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších právních předpisů,
- v šesté části je stanoveno datum účinnosti zákona.

Zákon o ochraně před domácím násilím vytváří podmínky pro poskytování systémové a kvalifikované pomoci osob ohrožených domácím násilím a představuje tak ucelený právní rámec pro prevenci domácího násilí.¹⁷⁴

4.3.4 Pilíře ochrany před domácím násilím

Základy ochrany poskytované ohroženým osobám spočívají na třech vzájemně provázaných pilířích:

- policejní zásah,
- sociální pomoc,
- soudní ochrana.

Zákon o ochraně před domácím násilím zakotvil v právním řádu České republiky institut vykázání ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj. Institut vykázání představuje časově ohraničené zákonné omezení, které mohou příslušníci Policie České republiky uložit násilné osobě. Cílem tohoto opatření je zastavit aktuálně probíhající útok násilné osoby, zamezit jejímu dalšímu nebezpečnému jednání, oddělit ji od osoby ohrožené a osobě ohrožené tak zajistit bezpečí.

Na intervenci realizovanou Policií České republiky navazuje péče poskytovaná ohrožené osobě intervenčními centry. Intervenční centra jsou specializovaná pracoviště, která nabízejí ohroženým osobám pomoc v oblasti sociálně právní, psychologické a organizační. Úkolem jejich pracovníků je poskytnout ohrožené osobě relevantní informace o její situaci a možnostech řešení této situace a případně jí také pomoci při realizaci jejích rozhodnutí.

¹⁷⁴ VOŇKOVÁ J., Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost. In: *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 443.

Zákon o ochraně před domácím násilím zavedl také nový prostředek občanskoprávní ochrany ohrožených osob. Jedná o zvláštní druh předběžného opatření, kterým soud může násilné osobě uložit další omezení spočívající v opuštění společného obydlí a zdržení se kontaktu s ohroženou osobou. Uložení takového předběžného opatření může navazovat na policejní vykázaní násilné osoby, návrh na jeho vydání však může být podán i bez předchozí policejní intervence. Po dobu trvání předběžného opatření je tak ohrožené osobě poskytnut prostor pro případné řešení své situace cestou standardních prostředků občanského práva.¹⁷⁵

4.3.5 Principy ochrany před domácím násilím

Právní úprava obsažená v zákoně o ochraně před domácím násilím je založena na pěti základních principiálních východiscích:

- zásada priority práv: zásah státu do soukromé sféry jedince je přípustný, pokud je nezbytný z hlediska ochrany zdraví, života, práv a svobod osob ohrožených domácím násilím,
- zásada subsidiarity: bezpečnost ohrožených osob by měla být v první řadě zajištěna opatřeními, která nemají trestněprávní povahu, prostředky trestního práva jsou subsidiární,
- zásada hrozby nebezpečí: zákonná opatření mají preventivní charakter, jsou ukládána v reakci na nebezpečné chování násilné osoby s cílem eliminovat riziko dalších útoků,
- zásada přiměřenosti a minimalizace zásahů: druh, trvání a intenzitu zásahu je třeba určit z hlediska požadavku účinné ochrany tak, aby představoval co nejmenší zásah do ústavně zaručených práv a svobod,
- zásada výměny informací: účinné fungování systému opatření určených k ochraně před domácím násilím je podmíněno mezioborovou spoluprací založenou na

¹⁷⁵ Důvodová zpráva k navrhované právní úpravě o ochraně před domácím násilím, obecná část, bod C) Nezbytnost právní úpravy. Sněmovní tisk č. 828, IV. volební období, 2004. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=828>> ke dni 3. března 2012; VOŇKOVÁ J., Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 445.

výměně informací především mezi Policií České republiky, orgány sociálně právní ochrany dětí a intervenčními centry.¹⁷⁶

Na závěr je ještě nutno dodat, že v současné době zůstává v platnosti už jen druhá část zákona o ochraně před domácím násilím upravující předběžné opatření vydávané v případech domácího násilí civilními soudy. Ostatní části byly postupně zrušeny v souvislosti s nově přijímanými právními úpravami příslušných odvětví.¹⁷⁷

4.3.6 Změny navrhované v občanském zákoníku

Zákon o ochraně před domácím násilím v původní podobě předkládané Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky navrhoval novelizovat také zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen občanský zákoník). Tvůrci zákona usilovali především o řešení jednoho z nejpálčivějších problémů, se kterými se osoby ohrožené domácím násilím potýkají poté, co se rozhodnou svou situaci změnit a ukončit vztah s násilnou osobou, a totiž řešení bytové otázky. Návrh zákona počítal se změnou ustanovení občanského zákoníku, která nejčastěji nacházejí uplatnění při řešení bytové situace rozvedených manželů či bývalých partnerů, ve prospěch osob ohrožených domácím násilím. Úpravy se měly dotknout především těch ustanovení, která upravují rušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, vypořádání společného jmění manželů a rušení společného nájmu bytu a společného nájmu bytu manželů.

Navrhované změny občanského zákoníku ovšem nebyly Parlamentem České republiky přijaty a občanský zákoník v současné podobě domácí násilí při řešení těchto otázek nezohledňuje. Osoby ohrožené domácím násilím se podle platné právní úpravy mohou bránit pouze v rámci ustanovení na ochranu osobnosti. Ustanovení § 11 občanského zákoníku zakotvuje právo každé fyzické osoby na ochranu své osobnosti. Podle tohoto ustanovení se lze domáhat zejména ochrany života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, soukromí, jména a projevů osobní povahy. Osoba ohrožená domácím násilím se může v souladu s ustanovením § 13 odst. 1 občanského zákoníku domáhat

¹⁷⁶ Důvodová zpráva k navrhované právní úpravě o ochraně před domácím násilím, obecná část, bod B) Hlavní principy navrhované právní úpravy. Sněmovní tisk č. 828, IV. volební období, 2004. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>> ke dni 3. března 2012.

¹⁷⁷ Zákonem č. 29/2007 Sb. byly zrušeny části IV. a V. v rámci novelizace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách; zákonem č. 274/2008 Sb. byla v souvislosti s přijetím zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky zrušena I. část; zákonem č. 41/2009 Sb. v souvislosti s přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku byla zrušena III. část zákona o ochraně před domácím násilím.

především toho, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti a byly odstraněny následky těchto zásahů. Osoba ohrožená domácím násilím může rovněž žádat přiměřené zadostiučinění, a to také v podobě finančního odškodnění podle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku, pokud byla v důsledku jednání násilné osoby ve značné míře snížena její důstojnost, což se v případě řady projevů domácího násilí děje. V praxi se ovšem tento postup příliš nevyužívá.¹⁷⁸

Nápravu v tomto smyslu slibuje nový občanský zákoník, který vyšel ve Sbírce zákonů pod č. 89/2012 Sb. a který má vstoupit v účinnost ke dni 1. ledna 2014 (dále jen nový občanský zákoník). Nový občanský zákoník reguluje rodinné právo ve své druhé části, v jejíž první hlavě je zařazena úprava manželského práva. V rámci úpravy manželského majetkového práva je pak zařazeno také několik ustanovení věnovaných problematice bydlení manželů v situacích domácího násilí. Jedná se o ustanovení § 751 až 753 nového občanského zákoníku, souhrnně označovaná jako „zvláštní ustanovení proti domácímu násilí“. Ustanovení § 751 odst. 1 nového občanského zákoníku dává osobám ohroženým domácím násilím možnost obrátit se na soud s návrhem, aby násilné osobě bylo po určenou dobu omezeno právo bydlet v domě nebo bytě, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů, nebo aby toto její právo bylo vyloučeno. Soud vyhoví návrhu v případě, že se *další společné bydlení manželů stane pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti žije*. Omezení či vyloučení práva násilného manžela bydlet v domě nebo bytě, ve kterém se nachází rodinná domácnost, může trvat až šest měsíců a soud jej může vyslovit i opakovaně, sezná-li k tomu zvlášť závažné důvody. Přitom možnost takové ochrany je dána nejen manželům ohroženým domácím násilím, ale také rozvedeným manželům nebo jiným osobám, které žijí spolu s manžely či rozvedenými manžely v rodinné domácnosti.

5 Ochrana před domácím násilím v trestním právu

5.1 Domácí násilí v trestním právu hmotném

Z hlediska trestního práva představuje domácí násilí problematiku značně rozsáhlou. Útoky, ke kterým dochází v situacích domácího násilí, mohou v jednotlivých

¹⁷⁸ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 121.

případech nabývat různých podob a jednáním pachatelů domácího násilí tak mohou být naplněny skutkové podstaty širokého spektra trestných činů, a to zejména z kategorií trestných činů proti životu a zdraví, proti svobodě, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, proti rodině a dětem a trestných činů narušujících soužití lidí, případně také trestných činů proti majetku. Nejčastěji bývá jednání v případech domácího násilí kvalifikováno jako některý z následujících trestných činů:

- vražda (ustanovení § 140 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších právních předpisů, dále jen trestní zákoník),
- zabití (ustanovení § 141 trestního zákoníku),
- těžké ublížení na zdraví a ublížení na zdraví (ustanovení § 145 a § 146 trestního zákoníku),
- omezování osobní svobody (ustanovení § 171 trestního zákoníku),
- vydírání (ustanovení § 175 trestního zákoníku),
- útisk (ustanovení § 177 trestního zákoníku),
- porušování domovní svobody (ustanovení § 178 trestního zákoníku),
- znásilnění (ustanovení § 185 trestního zákoníku),
- sexuální nátlak (ustanovení § 186 trestního zákoníku),
- týrání svěřené osoby (ustanovení § 198 trestního zákoníku),
- týrání osoby žijící ve společném obydlí (ustanovení § 199 trestního zákoníku),
- neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (ustanovení § 208 trestního zákoníku),
- násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (ustanovení § 352 trestního zákoníku),
- nebezpečné vyhrožování (ustanovení § 353 trestního zákoníku),
- nebezpečné pronásledování (ustanovení § 354 trestního zákoníku).¹⁷⁹

¹⁷⁹ AULICKÝ, P. Domácí násilí z pohledu trestního práva. In: *Dny práva 2010*. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. Dostupné z WWW: <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Aulicky_Petr_\(4610\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Aulicky_Petr_(4610).pdf)> ke dni 3. prosince 2012; JELÍNEK, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. *Kriminalistika*, 2005, č. 4; VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: profem, 2008, s. 113.

5.2 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Trestný čin „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ řadí trestní zákoník v ustanovení § 199 mezi trestné činy proti rodině a dětem zakotvené v hlavě čtvrté zvláštní části. Trestný čin „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ navazuje na trestný čin „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“, jak byl upraven v předešlém trestním zákoně č. 140/1961 Sb. Jedná se o speciální skutkovou podstatu, která dopadá na případy domácího násilí a která je součástí právního řádu České republiky od roku 2004. Trestní zákoník se však terminologicky navrácí k senátnímu návrhu novely č. 91/2004 Sb., kterou byl tento trestný čin včleněn do tehdejšího trestního zákona.

Pachateli trestného činu „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ lze v souladu s ustanovením § 199 odst. 1 trestního zákoníku uložit trest odnětí svobody ve výši šesti měsíců až čtyř let. Mezi okolnostmi podmiňující použití vyšší trestní sazby trestní zákoník uvádí situace, kdy pachatel spáchal tento trestný čin zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, způsobil takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchal takový čin na nejméně dvou osobách nebo takový čin páchal po delší dobu. V těchto případech je možné podle ustanovení § 199 odst. 2 trestního zákoníku uložit trest odnětí svobody v rozmezí dvou až osmi let. Pokud pachatel způsobil tímto trestným činem těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo pokud způsobil smrt, trestní sazba se podle ustanovení § 199 odst. 3 trestního zákoníku zvyšuje na pět až dvanáct let.

Základní skutková podstata trestného činu „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ postihuje toho, kdo *týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí*. Formulace skutkové podstaty tak umožňuje postihovat nejen útoky namířené proti osobám blízkým¹⁸⁰, ale také útoky proti dalším osobám, které žijí s pachatelem ve společném obydlí. Tato skutečnost je významná zejména v případech, kdy se domácí násilí odehrává mezi bývalými manžely či partnery, kteří ovšem nadále obývají byt či dům společně.

¹⁸⁰ Osobu blízkou definuje ustanovení § 125 trestního zákoníku jako *příbuzného v pokolení přímém, osvojitele, osvojence, sourozence, manžela a partnera; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní*.

5.2.1 Pojem společné obydlí

Pojem „společné obydlí“ navazuje na pojem „obydlí“, který trestní zákoník definuje v ustanovení § 133 jako *dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející*. Pojem „obydlí“ tedy zahrnuje nejen obytné domy a byty, ale také obytné chaty, hotelové domy, ubytovny, vysokoškolské koleje a další prostory, které slouží k bydlení lidí. Pro naplnění znaku společného obydlí je rozhodující faktický stav společného bydlení, naproti tomu vedení společné domácnosti není podmínkou.¹⁸¹ Přitom je třeba poznamenat, že kritérium společného obydlí vyjadřuje zvláštní vztah, který je mezi pachatelem a jeho obětí, není označením pro místo, ve kterém byl trestný čin spáchán. Je tak možné postihnout také útoky, ke kterým došlo mimo toto společné obydlí.¹⁸²

5.2.2 Pojem týrání

Trestní zákoník nevymezuje pojem „týrání“, to je ponecháno judikatuře. Nejvyšší soud definoval pojem „týrání“ již ve vztahu k předchozí právní úpravě obsažené v trestním zákoně č. 140/1961 Sb.: *„Pod pojmem „týrání“ osob uvedených v ustanovení § 215a odst. 1 tr. zák. je třeba rozumět takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s blízkou osobou (§ 89 odst. 8 tr. zák.), nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném bytě či domě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy. Zákon přitom nevyžaduje, aby týrání mělo povahu fyzického násilí, popřípadě též spojeného s následky na zdraví týrané osoby. Použití fyzického násilí může mít v takovém případě vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.), popřípadě /dojde-li k zákonem předpokládanému následku (účinku)/ i na právní závěr o souběhu trestného činu podle § 215a tr. zák. s některým dalším trestným činem.“*¹⁸³

5.3 Domácí násilí jako přestupek

Značná část incidentů, ke kterým v případech domácího násilí dochází, nedosahují intenzity trestného činu a je posuzována jako přestupek. Podle ustanovení § 2 odst. 1

¹⁸¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 252.

¹⁸² KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 92.

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2005, spisová značka 3 Tdo 1160/2005.

zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen zákon o přestupcích), se přestupkem rozumí *zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin*. Na případy domácího násilí dopadá zejména kategorie přestupků proti občanskému soužití. Podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. a) až c) zákona o přestupcích se přestupku dopustí zejména ten, kdo *jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch, jinému z nedbalosti ublíží na zdraví nebo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním*. Tyto přestupky jsou postižitelné pokutou ve výši nejvýše 5 000 Kč, respektive 20 000 Kč. Projednávání přestupků proti občanskému soužití spadá do působnosti obecních úřadů, popřípadě komisí jako zvláštních orgánů obcí zřízených k projednávání přestupků.

Přestupky proti občanskému soužití popsané v ustanovení § 49 odst. 1 písm. a) a přestupky proti občanskému soužití popsané v ustanovení § 49 odst. 1 písm. b) a c), pokud byly spáchány mezi blízkými osobami,¹⁸⁴ patří do skupiny takzvaných návrhových přestupků vymezených v ustanovení § 68 odst. 1 zákona o přestupcích. Jedná se o přestupky, které se projednávají pouze na návrh postižené osoby, popřípadě jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka, na rozdíl od ostatních přestupků, které se projednávají z úřední povinnosti. Návrh na zahájení přestupkového řízení je třeba podat ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se navrhovatel o přestupku dozvěděl, nebo ode dne, kdy věc byla příslušnému orgánu postoupena orgánem činným v trestním řízení.

¹⁸⁴ Osobou blízkou se podle ustanovení § 68 odst. 4 zákona o přestupcích rozumí *příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel, partner; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pociťovala jako újmu vlastní*.

5.4 Domácí násilí v trestním právu procesním

5.4.1 Oběti domácího násilí jako poškození v trestním řízení

5.4.1.1 Práva poškozených v trestním řízení

Oběti domácího násilí se v trestním řízení ocitají v postavení poškozeného.¹⁸⁵ V průběhu trestního řízení náleží poškozenému některá práva, která upravuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen trestní řád), v ustanoveních § 43 až 51a. Poškozený je oprávněn činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo vyjádřit se k věci před skončením řízení. Poškozený je oprávněn uplatnit nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy, která mu byla trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo trestným činem na jeho úkor získáno. Pokud poškozenému hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného, respektive odsouzeného na svobodě, je oprávněn žádat, aby byl informován o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby nebo z ní uprchl, nebo o tom, že odsouzený byl propuštěn nebo uprchl z výkonu trestu odnětí svobody, ochranného léčení či zabezpečovací detence. Trestní řád ukládá orgánům činným v trestním řízení poučit poškozeného o jeho právech a umožnit mu tato práva plně uplatnit. Poškozenému je rovněž přiznáno právo bránit se proti některým rozhodnutím vydaným orgány činnými v trestním řízení.

5.4.1.2 Zastoupení poškozených v trestním řízení

Poškozený se v trestním řízení může dát zastoupit zmocněncem. Pokud poškozený osvědčí, že nemá dostatek prostředků na úhradu nákladů spojených s přibráním zmocněnce, může u soudu uplatnit nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Soud pak poškozenému ustanoví zmocněnce z řad advokátů, náklady na takové zastupování pak hradí stát. Tento nárok na bezplatnou právní pomoc, respektive pomoc za sníženou odměnu je ovšem podmíněn tím, že poškozený uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo nárok na vydání bezdůvodného obohacení a zastoupení zmocněncem není zřejmě nadbytečné vzhledem k povaze uplatňované náhrady nebo její výši.

¹⁸⁵ Podle ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších právních předpisů se poškozeným rozumí *ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.*

5.4.2 Souhlas obětí domácího násilí s trestním stíháním pachatele

5.4.2.1 Institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného

Trestní řád upravuje v ustanovení § 163 a § 163a institut trestního stíhání se souhlasem poškozeného. Podle této právní úpravy je zahájení trestního stíhání či pokračování v trestním stíhání již zahájeném ve stanovených případech podmíněno souhlasem poškozené osoby. Souhlas poškozené osoby se vyžaduje ke stíhání taxativně vyjmenovaných trestných činů, pokud jí s pachatelem pojí určitý vztah. Tento vzájemný vztah pachatele k poškozené osobě je definován odkazem na právní úpravu práva poškozeného v postavení svědka odepřít výpověď. Podle ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu je *svědek oprávněn odepřít výpověď, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní*. Jedná se tak v podstatě o obdobný okruh osob, jaký definuje pojem osoby blízké v trestním zákoníku. Institut souhlasu poškozeného k trestnímu stíhání vyjmenovaných trestných činů byl do trestního řádu zakotven v roce 1990 novelou č. 178/1990 Sb. s odůvodněním, že „stát nemá bez souhlasu poškozeného právo vstupovat do některých privátních vztahů.“¹⁸⁶

Institut souhlasu poškozené osoby k trestnímu stíhání je vyjádřením takzvaného dispozičního práva oběti v případech takzvaných vztahových deliktů, které představuje prolomení zásady oficiality, podle které mají orgány činné v trestním řízení povinnost stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozvědí.¹⁸⁷ Souhlas k trestnímu stíhání může poškozená osoba udělit buď ihned na výzvu orgánu činného v trestním řízení, nebo je jí k tomu poskytnuta přiměřená lhůta, která může činit nejvýše 30 dnů. Pokud se poškozený v průběhu této lhůty k udělení souhlasu s trestním stíháním nevyjádří, po jejím uplynutí už tak učinit nemůže. O této skutečnosti musí být poškozený písemně poučen. Pokud poškozený odepře udělit souhlas s trestním stíháním, později již své stanovisko nemůže změnit. Naproti tomu již udělený souhlas s trestním stíháním lze vzít zpět, a to kdykoli v průběhu trestního stíhání až do okamžiku, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Znovu ho udělit pak již nemůže.

¹⁸⁶ FENYK, J. Některé úvahy o postizitelnosti „domácího násilí“ z hlediska současného trestního práva i záměrů de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2002, č. 12.

¹⁸⁷ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 247.

5.4.2.2 Trestní stíhání se souhlasem poškozeného v případech domácího násilí

Výčet trestných činů, pro jejichž trestní stíhání se vyžaduje souhlas poškozené osoby, stanoví ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu. Tento výčet zahrnuje řadu těch trestných činů, které jsou páčány za podmínek domácího násilí, například ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání, porušování domovní svobody, sexuální nátlak, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru, nebezpečné vyhrožování či nebezpečné pronásledování. Souhlas poškozené osoby se vyžaduje rovněž pro trestní stíhání trestného činu znásilnění, pokud se ho dopustil manžel, partner nebo druh poškozené osoby. Naproti tomu součástí tohoto výčtu není trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí, k jehož trestnímu stíhání dochází bez ohledu na postoj poškozené osoby.

Podmiňovat trestní stíhání uvedených trestných činů spáchaných v situacích domácího násilí souhlasem poškozené osoby se jeví přinejmenším problematické. Situace, kdy možnost trestního stíhání násilné osoby závisí na rozhodnutí poškozené osoby, přispívá k sekundární viktimizaci obětí domácího násilí. „Za situace, kdy oběť sdílí s násilníkem společný byt, eventuálně mají společné děti, majetek, či je na něm přímo ekonomicky závislá, je pro násilníka velmi jednoduché přimět ji k rozhodnutí, aby souhlas s jeho trestním stíháním neudělila.“¹⁸⁸ Na tyto případy přitom cílí okruh výjimek, které vylučují nutnost souhlasu poškozené osoby k trestnímu stíhání. Podle ustanovení § 163a odst. 1 písm. d) trestního řádu není třeba souhlasu poškozeného s trestním stíháním některého z vyjmenovaných trestných činů, pokud *je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností*. Jak ale poukazují někteří autoři, dokazování, že souhlas nebyl dán či byl vzat za okolností tísně, se v praxi potýká s velkými obtížemi.¹⁸⁹ Trestní řád tak klade těžko překonatelnou překážku možnosti potrestat pachatele domácího násilí. Pokud oběť domácího násilí neudělí souhlas s trestním stíháním násilné osoby nebo tento souhlas odvolá, byť ze strachu či z donucení, trestní stíhání bude nepřipustné podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. i) trestního řádu a jako takové nebude moci být zahájeno, respektive bude muset být

¹⁸⁸ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 106.

¹⁸⁹ JELÍNEK, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. *Kriminalistika*, 2005, č. 4; HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 106.

zastaveno, pokud již zahájeno bylo. Vytváří se tím nerovnost mezi dvěma skupinami pachatelů těch trestných činů, pro jejichž stíhání se vyžaduje souhlas poškozeného, pokud je k pachateli ve stanoveném poměru. Ti, kteří se takového trestného činu dopustili na osobě, která vůči nim nemá právo jako svědek odepřít výpověď, jsou podrobena trestnímu stíhání a mohou být postaveni před soud, aby rozhodl o jejich vině a případně trestu. Pokud ovšem tentýž trestný čin spáchají zjednodušeně řečeno na osobě sobě blízké a tuto osobu „přesvědčí“, aby souhlas s jejich trestním stíháním neudělila, tito pachatelé se stávají fakticky beztrestní.¹⁹⁰

6 Úloha Policie České republiky v případech domácího násilí

Podle ustanovení § 2 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších právních předpisů (dále je zákon o Policii České republiky), je úkolem Policie České republiky (dále jen policie) mimo jiné *chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti.*

V případech domácího násilí sehrává policie významnou roli, neboť příslušníci policie jsou často těmi, kdo jako první přicházejí do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím. Úkoly policie v takových případech je možné rozdělit do tří oblastí:

- intervence: je povinností policie poskytnout osobě ohrožené domácím násilím ochranu,
- vyšetřování: policie shromažďuje informace a důkazy,
- pomoc: policie představuje zprostředkující článek, který zajišťuje ohrožené osobě pomoc poskytovanou jinými organizacemi.¹⁹¹

Policie je k případům domácího násilí zpravidla volána v okamžiku, kdy právě probíhá násilný incident nebo jeho propuknutí bezprostředně hrozí, méně často je domácí násilí nahlášeno v takzvaných obdobích klidu cestou trestního oznámení. Policie získává podněty o výskytu domácího násilí od samotné osoby ohrožené domácím násilím, od

¹⁹⁰ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 106.

¹⁹¹ DUFKOVÁ, I.; ZLÁMAL, J. *Domácí násilí. Pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005, s. 7.

jiných členů domácnosti, ve které se domácí násilí odehrává, nebo od jiných osob, například sousedů nebo zasahujícího lékaře nebo strážníka obecní policie.¹⁹²

6.1 Zásah policie v případech domácího násilí

Ještě před příjezdem policie na místo je třeba získat k incidentu co nejvíce relevantních informací. Tak se zjišťuje, zda již v minulosti byl u zúčastněných osob řešen incident domácího násilí, zda byl využit institut vykázání, zda některá ze zúčastněných osob není držitelem střelné zbraně nebo zda proti některé z nich není či v minulosti nebylo vedeno trestní stíhání.¹⁹³

Po příjezdu na místo je třeba, aby si zasahující policisté vyžádali ke vstupu do obydlí souhlas některého z jeho uživatelů. Pokud takový souhlas bude odepřen, bude na policistovi, aby posoudil možnost využití oprávnění daná mu zákonem. Podle ustanovení § 40 odst. 1 zákona o Policii České republiky je policista *oprávněn vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí ... a provést tam potřebné úkony nebo jiná opatření jen tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a vstup tam je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti*. V této souvislosti lze uvést názor Huňkové, která se domnívá, že v případech domácího násilí budou zpravidla podmínky pro vstup policisty do obydlí i bez souhlasu jeho uživatele dány: „... v případech, kdy oběť domácího násilí nebo třeba její sousedé telefonují na policii, že agresor vyhrožuje oběti zabitím apod., eventuálně hlásí, že ji ohrožuje zbraní, jsou předpoklady pro použití tohoto ustanovení dány vždy.“¹⁹⁴

Hlavním úkolem policie je zajistit ochranu ohrožené osoby. Prvním krokem tak bude především zastavení napadání ohrožené osoby ze strany osoby násilné. Osobu násilnou je třeba oddělit od osoby ohrožené tak, aby ji pokud možno nemohla vidět ani slyšet. Takové oddělení má význam nejen z hlediska zajištění bezpečnosti ohrožené osoby a uklidnění celé situace, brání také tomu, aby násilná osoba mohla ovlivňovat výpověď

¹⁹² DURDÍK, T. Nová legislativa v ČR v oblasti domácího násilí – úloha policie, justice a intervenčních center. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 37.

¹⁹³ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 82-83.

¹⁹⁴ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domáci násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 116.

ohrožené osoby.¹⁹⁵ V případě, že některá z osob utrpěla zranění, mají policisté povinnost zajistit jejich lékařské ošetření.

Poznatky potřebné pro vyhodnocení situace policisté získávají jednak z vysvětlení podaných osobami ohroženou a násilnou, z vysvětlení podaných svědky, ale také prohlídkou prostor, ve kterých k násilnému jednání došlo a v neposlední řadě také ze stop poranění na těle ohrožené osoby.¹⁹⁶ Na základě shromážděných poznatků pak policisté určují, zda daný incident budou kvalifikovat jako případ domácího násilí.

6.2 Vyhodnocení případů domácího násilí

Pro posuzování a vyhodnocování případů domácího násilí slouží Policii ČR formulář Otázky SARA DN.¹⁹⁷ SARA DN je česká verze metody Hodnocení rizik v partnerských napadeních (v anglickém jazyce Spousal Assault Risk Assessment). Jedná se o metodu hodnocení a řízení rizika eskalace domácího násilí, je zaměřena na určení rizika opakovaného fyzického násilí mezi současnými nebo bývalými blízkými partnery.

198

Metoda SARA DN je postavena na strukturovaném dotazníku faktorů rizikových pro domácí násilí. Dotazník je rozčleněn do tří oddílů:

- oddíl 1: Násilí ve vztahu k blízké osobě,
- oddíl 2: Obecné sklony násilné osoby k násilí,
- oddíl 3: Zranitelnost ohrožené osoby.

Každý z oddílů obsahuje pět otázek, na základě kterých lze přesně popsat a identifikovat rizikové faktory, které se vyskytují v daném konkrétním případě domácího násilí (dotazník je přiložen v příloze č. 6).

¹⁹⁵ Metodická příručka ředitele Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky č. 1/2010 k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykazání, článek 3 odst. 5.

¹⁹⁶ DURDÍK, T. Nová legislativa v ČR v oblasti domácího násilí – úloha policie, justice a intervenčních center. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007.* Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 37.

¹⁹⁷ Metodická příručka ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 1/2010 k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykazání, článek 4 odst. 3. Formulář je přílohou této metodické příručky (příloha č. 6).

¹⁹⁸ VITOUŠOVÁ, P. Odhad rizika, metoda SARA DN v praxi České republiky. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007.* Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 113.

6.3 Vykázání násilné osoby ze společného obydlí

Institut vykázání zakotvil v českém právním řádu zákon o ochraně před domácím násilím. Vykázání je upraveno v ustanoveních § 44 až 47 zákona o Policii České republiky. Jedná se o opatření, které nemá trestní povahu, není sankcí a sankci za nebezpečné chování násilné osoby ani nenahrazuje. Vykázání má preventivní charakter, jeho smyslem je ochránit osobu ohroženou domácím násilím před dalším útokem ze strany násilné osoby.

Zákon svěřuje policistům oprávnění vykázat násilnou osobu ze společného obydlí a z jeho bezprostředního okolí. Společným obydlím se rozumí byt, dům či jiný objekt, jehož prostory obývá násilná osoba společně s osobou ohroženou. Přitom rozhodující je faktický stav společného bydlení, vedení společné domácnosti nemá v souvislosti s vykázáním žádný význam.¹⁹⁹ Rovněž z hlediska použití institutu vykázání není významné, na základě jakého právního titulu ohrožená a násilná osoba společné bydlení sdílí, takovým titulem může být vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah nebo faktické bydlení na základě rodinných a jiných vztahů.²⁰⁰ Ovšem v případě, kdy násilná osoba setrvává v obydlí ohrožené osoby neoprávněně, nejedná se o vykázání. V této situaci vyzve policista násilnou osobu, aby obydlí osoby ohrožené opustila, a poučí ji o možném trestněprávním posouzení jejího jednání.²⁰¹

Četnost využívání institutu vykázání ze společného obydlí, srovnání počtu provedených vykázání napříč jednotlivými kraji České republiky, podíl vykázání prováděných ve stejných domácnostech opakovaně a strukturu osob ohrožených domácím násilím v případech provedených vykázání z hlediska pohlaví znázorňují přílohy č. 7 až 11.

6.3.1 Podmínky vykázání násilné osoby

Podmínky pro uplatnění vykázání vymezuje ustanovení § 44 odst. 1 zákona o Policii České republiky. Podle tohoto ustanovení je policista oprávněn vykázat ze společného obydlí násilnou osobu v případě, *že lze na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se dopustí*

¹⁹⁹ Podle ustanovení § 115 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů, je domácnost tvořena *fyzickými osobami, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*

²⁰⁰ Metodická příručka ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 1/2010 k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykázání, článek 1 písm. h).

²⁰¹ Neoprávněné setrvávání v obydlí ohrožené osoby může být za splnění všech zákonných znaků posuzováno jako trestný čin „porušování domovní svobody“ podle ustanovení § 178 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů.

nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti namířeného proti osobě ohrožené.

Doba, na kterou může být násilná osoba vykázána ze společného obydlí, činí deset dnů. Tato desetidenní lhůta počíná běžet dnem následujícím po dni, ve kterém bylo vykázání provedeno, a končí ve 24.00 hodin desátého dne. Tato doba nemůže být zkrácena, a to ani v případě, že by s tím ohrožená osoba vyslovila souhlas. Naopak, doba trvání vykázání může být prodloužena. V případě, že v průběhu desetidenní lhůty stanovené pro vykázání ohrožená osoba podá u příslušného soudu návrh na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů, doba trvání vykázání se prodlužuje, a to až do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu (podrobněji viz dále v kapitole Úloha civilních soudů v ochraně před domácím násilím).

6.3.2 Postup policie při provádění vykázání

Zákon o Policii České republiky ukládá v ustanovení § 47 odst. 2 zasahujícím policistům povinnost zajistit, aby úkonům souvisejícím s prováděním vykázání byla přítomna nezúčastněná osoba. Výjimkou je situace, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, zejména pokud hrozí vyhrocení incidentu nebo by zajištění přítomnosti nezúčastněné osoby bylo spojeno s nepřiměřenou časovou prodlevou.

Policista oznámí vykázání ústně vykázané i ohrožené osobě, přitom je poučí o jejich právech a povinnostech, a vyhotoví potvrzení o vykázání. Náležitosti tohoto potvrzení stanoví ustanovení § 44 odst. 3 zákona o Policii České republiky. Potvrzení musí obsahovat vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, musí v něm být uvedena totožnost vykázané osoby a rovněž totožnost osoby ohrožené, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a musí v něm být rovněž uvedena adresa útvaru policie, u kterého je možné si vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání. Potvrzení o vykázání, včetně písemného poučení, předá policista vykázané i ohrožené osobě, a to proti jejich podpisu. Pokud by některá z těchto osob odmítla převzít potvrzení nebo písemně potvrdit jeho převzetí, policista poznamená tuto skutečnost v úředním záznamu.

Následně policista vyzve vykázanou osobu, aby mu vydala všechny klíče od společného obydlí, které má ve svém držení, a poučí ji o následcích neuposlechnutí této

výzvy.²⁰² Vydání klíčů policista poznamená v potvrzení o vykázaní. Klíče budou vykázané osobě navraceny po uplynutí desetidenní lhůty pro vykázaní, před jejich navrácením je však policista povinen si ověřit, zda ohrožená osoba nepodala u příslušného soudu návrh na vydání předběžného opatření. Dokud o takovém návrhu nebude pravomocně rozhodnuto, klíče nemohou být vykázané osobě vráceny. Pokud soud návrhu ohrožené osoby vyhoví a vydá předběžné opatření, klíče budou doručeny tomuto soudu.²⁰³

Před tím, než bude provedeno vlastní vykázaní, musí být vykázané osobě umožněno, aby si ze společného obydlí vzala věci sloužící její osobní potřebě,²⁰⁴ osobní cennosti a osobní doklady. Tyto věci, a rovněž věci nezbytné pro její podnikání nebo pro výkon povolání, si může vykázaná osoba vzít ze společného obydlí také v průběhu vykázaní. Tohoto práva ovšem může využít pouze jednou po dobu trvání vykázaní a pouze v přítomnosti policisty. Ten je povinen předem informovat ohroženou osobu.

Policista je povinen informovat vykázanou osobu o možnostech jejího ubytování, především ji předá seznam ubytovacích zařízení v místě jejího bydliště a v jeho okolí, a v souvislosti s tím jí také poskytne potřebnou součinnost. Je také povinen vyžádat si od vykázané osoby adresu pro doručování.

6.3.3 Povinnosti ukládané vykázané osobě

Pokud policista vykáže násilnou osobu ze společného obydlí, násilná osoba je podle ustanovení § 45 odst. 1 zákona o Policii České republiky povinna:

- neprodleně opustit prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázaní,^{205,206}
- zdržet se vstupu do takto vymezeného prostoru,
- zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou,

²⁰² Podle ustanovení § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů, se ten, kdo *neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoc*, dopustí přestupku proti veřejnému pořádku.

²⁰³ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní, článek 4.

²⁰⁴ Věci osobní potřeby jsou především *hygienické potřeby, běžné oděvní součásti, léky a zdravotní pomůcky, které osoba užívá, a mobilní telefon*. Metodická příručka ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 1/2010 k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykázaní, článek 5 odst. 8.

²⁰⁵ Vykázaní nemusí být omezeno pouze na vlastní prostor společného obydlí, ale zpravidla zahrnuje také jeho bezprostřední okolí, a to v rozsahu potřebném k ochraně ohrožené osoby.

²⁰⁶ Vykázaní se vztahuje na společné obydlí také v případech, kdy k násilnému jednání dochází mimo toto společné obydlí. Pokud například dojde k incidentu v hotelovém pokoji, v rekreačním zařízení nebo jiném prostoru, ve kterém osoba násilná a ohrožená pobývají jen krátkodobě či přechodně, vykázaní se nevztahuje na tento prostor, ale na společné obydlí. Metodická příručka ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 1/2010 k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykázaní, článek 6 odst. 1.

- vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží.

V případě, že vykázaná osoba odmítne opustit vymezený prostor, policisté jsou oprávněni, po předchozí marné výzvě, použít k prosazení vykázaní všechna oprávnění a zákonné prostředky, tedy především prostředky donucovací.

Plnění povinností spojených s vykázaním provádí policie ve lhůtě tří dnů od vykázaní. Kontrolu provádí, pokud je to možné, policista, který osobu ze společného obydlí vykázal. Pokud policista zjistí, že se vykázaná osoba nachází v prostoru, ze kterého byla vykázána, vyzve ji, aby tento prostor opustila. Pokud vykázaná osoba neuposlechne této výzvy, policista je oprávněn použít k prosazení vykázaní, po předchozí marné výzvě, donucovací prostředky. O provedení kontroly policista sepíše úřední záznam.

Porušování povinností, které pro násilnou osobu vyplývají z uloženého vykázaní, může vést k zahájení přestupkového, v závažných případech trestního řízení.²⁰⁷

6.3.4 Obrana proti vykázaní

Vykázaní má povahu takzvaného faktického úkonu.²⁰⁸ Pokud s ním vykázaná osoba nesouhlasí, zákon o Policii České republiky jí dává možnost bránit se proti vykázaní cestou podání námitek.²⁰⁹ Námitky může vykázaná osoba podat buď na místě, v takovém případě je policista zaznamená v potvrzení o vykázaní a bez zbytečného odkladu je předá příslušnému Krajskému ředitelství Policie České republiky (dále jen krajské ředitelství), nebo je může podat písemně přímo příslušnému krajskému ředitelství, a to ve lhůtě tří dnů ode dne převzetí potvrzení o vykázaní. O právu podat námitky musí být vykázaná osoba poučena předtím, než převezme potvrzení o vykázaní.

Pokud příslušné krajské ředitelství dojde k závěru, že vykázaní bylo provedeno v rozporu se zákonnými podmínkami, vykázaní ukončí. O ukončení vykázaní vyrozumí bez zbytečného odkladu ohroženou osobu i osobu vykázanou.

²⁰⁷ Podle ustanovení § 47 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších právních předpisů, se ten, kdo *neuposlechne výzvy úřední osoby při výkonu její pravomoc*, dopustí přestupku proti veřejnému pořádku. Podle ustanovení § 337 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů, se dopustí trestného činu „maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní“ ten, kdo *se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykázaní provedené podle jiného právního předpisu*.

²⁰⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 133.

²⁰⁹ Do 31. prosince 2008, za platnosti a účinnosti předchozího zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších právních předpisů, mělo vykázaní povahu správního rozhodnutí, vydávaného bez projednání věci, proti kterému se bylo možné bránit odvoláním.

6.3.5 Význam vykázání násilné osoby pro osobu ohroženou

Účelem vykázání je v první řadě ochrana ohrožené osoby, přičemž tato ochrana jí může být poskytnuta i proti její vůli, neboť k provedení vykázání není potřebný souhlas ohrožené osoby. Vykázání poskytuje ohrožené osobě dvojí druh ochrany:

- teritoriální ochrana: násilná osoba je povinna opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do tohoto prostoru,
- personální ochrana: násilná ochrana je povinna zdržet se styku a navazování kontaktu s ohroženou osobou.²¹⁰

Zákon o Policii České republiky ukládá policistům, aby poté, co násilná osoba byla vykázána ze společného obydlí, poučili osobu ohroženou o možnostech, které se jí v její situaci nabízejí. Policisté mají povinnost upozornit ohroženou osobu na možnost podat návrh na vydání předběžného opatření podle ustanovení § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů. Dále ji mají seznámit s možnostmi využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Za tím účelem předají ohrožené osobě informace o institucích, které poskytují pomoc obětem domácího násilí, především pak kontakt na příslušné intervenční centrum.

6.3.6 Oznamovací povinnost policie

V souladu se zásadou výměny informací pak ustanovení § 47 odst. 3 zákona o Policii České republiky ukládá policistovi, aby do 24 hodin od vstupu do obydlí zaslal kopii úředního záznamu o vykázání příslušnému intervenčnímu centru a rovněž soudu příslušnému k rozhodnutí o vydání předběžného opatření podle ustanovení § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů. Pokud ve společném obydlí, ze kterého byla násilná osoba vykázána, žije nezletilé dítě, je policista povinen stejným způsobem informovat také příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí.

²¹⁰ Metodická příručka ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR č. 1/2010 k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009, o provádění vykázání, článek 1 písm. i).

7 Úloha intervenčních center v případech domácího násilí

7.1 Intervenční centra

Intervenční centra představují specializovaná zařízení, která zajišťují komplexní poradenské služby osobám ohroženým domácím násilím. Činnost intervenčních center upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen zákon o sociálních službách),²¹¹ v podrobnostech pak vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Ze systematického hlediska se intervenční centra řadí mezi zařízení služeb sociální prevence, jejichž cílem je podle ustanovení § 53 zákona o sociálních službách napomáhat osobám, které jsou ohroženy sociálním vyloučením z toho důvodu, že se ocitly v krizové sociální situaci či jejich práva a oprávněné zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné fyzické osoby, k překonání této jejich nepříznivé situace.

7.2 Služby poskytované intervenčními centry

Sociální služby nabízené intervenčními centry mohou být poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Ambulantní služby jsou klientovi poskytovány v prostorách intervenčního centra, v případě služeb poskytovaných terénně docházejí pracovníci intervenčního centra za klientem do jeho přirozeného sociálního prostředí. Služby intervenčního centra mohou být také spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb. Ustanovení § 72 písm. m) zákona o sociálních službách řadí služby poskytované intervenčními centry mezi služby, které se poskytují bezplatně.

Služby, které intervenční centra nabízejí osobám ohroženým domácím násilím, zahrnují především sociálně terapeutické činnosti, a to zejména krizovou intervenci, jejímž účelem je překonání aktuálního krizového stavu ohrožené osoby (viz výše v kapitole Osoba ohrožená domácím násilím – oběti). Intervenční centra poskytují rovněž poradenství a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů ohrožené osoby a pomoc při obstarávání osobních záležitostí. Jedná se především o poradenství v oblastech její bytové otázky, případného rozvodu jejího manželství, svěřeni nezletilých dětí do její péče a pomoc

²¹¹ Úprava intervenčních center byla do zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách zařazena novelou č. 29/2007 Sb. s účinností ke dni 20. února 2007. Podle původní koncepce zákona o ochraně před domácím násilím byla tato úprava obsažena v zákoně č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších právních předpisů.

při jednání s úřady, soudy nebo policií.²¹² Jsou-li služby poskytovány jako pobytové, jejich součástí je také zajištění ubytování na přechodnou dobu, zpravidla v trvání maximálně sedmi dnů, a poskytnutí stravy či pomoci při jejím zajištění.

7.3 Intervenční centra v systému pomoci poskytované obětem domácího násilí

Pomoc poskytovaná intervenčními centry navazuje na policejní intervenci v případech domácího násilí. Intervenční centra mají povinnost kontaktovat osobu ohroženou domácím násilím do 48 hodin poté, co jim byla Policií České republiky doručena kopie úředního záznamu o vykázání. Poskytnutí pomoci ovšem není podmíněno policejním vykázáním násilné osoby, osoba ohrožená domácím násilím se může na intervenční centrum obrátit sama. Ustanovení § 60a odst. 1 zákona o sociálních službách ukládá intervenčnímu centru poskytnout pomoc osobám ohroženým domácím násilím i bez takové žádosti, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby dozví, například od příbuzných ohrožené osoby nebo jiných osob.

Personální obsazení intervenčních center tvoří odborníci především z řad psychologů, sociálních pracovníků a právníků, kteří prošli odborným proškolením ve vztahu k problematice domácího násilí a psychologie jeho obětí.

Intervenční centra plní nezastupitelnou úlohu v systému komplexní pomoci poskytované osobám ohroženým domácím násilím. Zákon o sociálních službách jim ukládá zajišťovat spolupráci a vzájemnou výměnu informací mezi jednotlivými subjekty, které působí v oblasti ochrany před domácím násilím, především poskytovateli jiných sociálních služeb, zejména azylovými domy, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, Policií České republiky, obecní policií a dalšími orgány veřejné správy.²¹³

V současné době působí v České republice celkem 15 intervenčních center, po jednom v každém kraji, s výjimkou kraje Moravskoslezského, kde fungují centra dvě (mapa se vyznačenými sídly jednotlivých intervenčních center tvoří náplň přílohy č. 12).²¹⁴

²¹² NEDVĚDOVÁ, A. Sociálně právní poradenství pražského Intervenčního centra (IC). In: *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 17.

²¹³ ŠEVČÍK D. Činnost intervenčních center v České republice. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 105.

²¹⁴ Podle informací převzatých z WWW: <http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=123> ke dni 6. března 2012.

8 Úloha civilních soudů v ochraně před domácím násilím

Zákon o ochraně před domácím násilím zakotvil v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen občanský soudní řád), ustanovení § 76b, které zavádí speciální druh předběžného opatření. Předběžné opatření je procesním institutem, který slouží k ochraně práv jeho navrhovatele.²¹⁵ Předběžné opatření vydává soud před zahájením samotného řízení, a to v případě, že je třeba zatímně upravit poměry účastníků, nebo v případě, že je na místě obava, že by mohl být ohrožen výkon soudního rozhodnutí. Předběžné opatření, jak již z jeho názvu vyplývá, není konečným rozhodnutím ve věci samé a toto rozhodnutí ani nepředesílá. Představuje toliko prozatímní úpravu poměrů účastníků, která má zabránit „nepříznivým následkům, které by před a pod dobu soudního řízení ve věci samé mohly nastat.“²¹⁶

Občanský soudní řád upravuje předběžná opatření v ustanoveních § 74 až § 77a, přitom rozlišuje takzvané obecné předběžné opatření a dva druhy takzvaných zvláštních předběžných opatření, zakotvených v ustanoveních § 76a a § 76b. Přitom právě předběžné opatření upravené v ustanovení § 76b občanského soudního řádu představuje významný nástroj ochrany osob ohrožených domácím násilím. K určitým změnám ve znění ustanovení § 76b občanského soudního řádu došlo v důsledku novely č. 218/2009 Sb., která zejména rozšířila možnost uplatnění tohoto druhu předběžného opatření nejen na případy domácího násilí, ale také na případy stalkingu.

8.1 Předběžné opatření na ochranu před domácím násilím

Podstatou předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu je vykázaní násilné osoby z obydlí společně užívaného s osobou ohroženou a zákaz navazování kontaktu s ohroženou osobou. Osoby ohrožené domácím násilím díky tomuto opatření získávají čas a prostor k tomu, aby mohly učinit kroky potřebné k trvalému řešení jejich situace. Systém pomoci poskytované osobám ohroženým domácím násilím vybudovaný zákonem o ochraně před domácím násilím počítá s tím, že soukromoprávní ochrana poskytovaná ohroženým osobám prostřednictvím předběžného opatření bude navazovat na policejní vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Podáním návrhu na nařízení předběžného opatření podle ustanovení § 76b občanského

²¹⁵ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*, 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 357.

²¹⁶ ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. září 2009. Praha: Linde, 2009, s. 130.

soudního řádu se proto prodlužuje trvání desetidenní lhůty policejního vykázání, a to až do doby, kdy rozhodnutí o tomto návrhu nabude právní moci. Nicméně policejní intervence v případech domácího násilí není podmínkou nařízení předběžného opatření.

8.1.1 Povinnosti ukládané předběžným opatřením

Ochrana poskytovaná předběžným opatřením upraveným v ustanovení § 76b občanského soudního řádu spočívá v tom, že násilné osobě jako osobě, proti které návrh směřuje, může být uloženo, aby

- opustila společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržovala se ve společném obydlí nebo do něj nevstupovala,
- nevstupovala do bezprostředního okolí společného obydlí nebo bezprostředního okolí navrhovatele a nezdržovala se tam,
- se zdržela setkávání s navrhovatelem,
- se zdržela nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

Výčet těchto povinností je však pouze demonstrativní a soud může ve svém rozhodnutí stanovit násilné osobě také jiné povinnosti, v zákoně výslovně neuvedené, jež si vyžadují okolnosti konkrétního případu. Při ukládání povinností však soud přihlíží také k oprávněným zájmům účastníka, proti kterému návrh směřuje, omezení, která pro něj z předběžného opatření plynou, musí být přiměřená jeho protiprávnímu jednání.²¹⁷ K otázce přiměřenosti ukládaných povinností se vyjádřil také Ústavní soud, který stanovil, že prostřednictvím předběžného opatření soud „upravuje zatím, nikoli s konečnou platností, poměry účastníků, přičemž musí poskytovat ochranu jak tomu, kdo o vydání předběžného opatření žádá, tak v rámci ústavních pravidel i tomu, vůči komu předběžné opatření směřuje (čl. 90 Ústavy ČR). Ochrana toho, proti komu má navrhované předběžné opatření směřovat proto nemůže dosáhnout takové intenzity, aby prakticky znemožnila ochranu oprávněných zájmů druhé strany.“²¹⁸

8.1.2 Podmínky pro nařízení předběžného opatření

Soud vyhoví navrhovateli a nařídí předběžné opatření v případě, že jsou pro takový postup splněny zákonné předpoklady, totiž že jednáním účastníka, proti kterému návrh

²¹⁷ DRÁPAL, L.; BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 456.

²¹⁸ Nález Ústavního soudu II. ÚS 221/98

směřuje, je ohrožen život, zdraví, svoboda či lidská důstojnost navrhovatele. Přitom zákon vyžaduje, aby toto ohrožení dosahovalo určité intenzity, aby vyjmenované chráněné hodnoty byly ohroženy vážným způsobem. Tento požadavek ovšem literatura posuzuje spíše jako „projev výjimečnosti ochrany poskytované v tomto případě prostřednictvím předběžného opatření než jako výraz toho, že by snad ohrožení života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti „jiným než vážným způsobem“ mohlo být při rozhodování o nařízení předběžného opatření tolerováno.“²¹⁹ Předběžné opatření je ovšem možné nařídit pouze za předpokladu, že toto ohrožení dosud trvá, popřípadě hrozí jeho opakování. Pokud by protiprávní jednání účastníka, proti kterému návrh směřuje, již bylo ukončeno a nebylo by zde nebezpečí jeho opakování, soud by návrhu na nařízení předběžného opatření nemohl vyhovět.²²⁰

8.1.3 Návrh na nařízení předběžného opatření

Předběžné opatření upravené v ustanovení § 76b občanského soudního řádu je možné vydat pouze na návrh, přičemž k podání návrhu je oprávněna ta osoba, jejíž život, zdraví, svoboda nebo důstojnost jsou ohroženy jednáním druhého účastníka, proti kterému návrh směřuje. Rozhodování o návrhu na nařízení předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu spadá do věcné příslušnosti okresních soudů, místně příslušný je soud, v jehož obvodu se nachází společné obydlí²²¹ navrhovatele a osoby, proti které návrh směřuje.²²² Tyto osoby, totiž navrhovatel a osoba, proti které návrh směřuje, jsou také účastníky řízení o návrhu na nařízení předběžného opatření.

²¹⁹ DRÁPAL, L.; BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 455.

²²⁰ DRÁPAL, L.; BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 457.

²²¹ Pojem společné obydlí definuje pro účely občanského soudního řádu ustanovení § 74 odst. 5 jako *dům, byt, místnost nebo jiný prostor, který společně obývají navrhovatel a ten, proti němuž návrh směřuje*.

²²² Odvozování místní příslušnosti od společného obydlí navrhovatele a toho, proti němuž návrh směřuje, podle ustanovení § 74 odst. 5 občanského soudního řádu, se může v určitých situacích jevit jako problematické. Určení místní příslušnosti zpravidla nebude činit problémy v případech domácího násilí, kdy násilná osoba a ohrožená osoba žijí ve společném obydlí. Výčet zákazů, které mohou být předběžných opatřením upraveným v ustanovení § 76b občanského soudního řádu uloženy, si ovšem klade za cíl poskytovat ochranu nejen obětem domácího násilí, ale rovněž obětem stalkingu. V případě stalkingu ovšem „pronásledovatel“ a jeho oběť spolu zpravidla nežijí, rovněž v situaci, kdy stalking navazuje na domácí násilí po tom, co ohrožená osoba ukončila vztah s násilnou osobou, už spolu ohrožená a násilná osoba většinou nežijí. V této souvislosti se tedy nabízí otázka, zda oběti v těchto situacích mohou žádat ochranu poskytovanou prostřednictvím předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu. Pokud by tomu tak nebylo, oběti by se zřejmě musely obrátit na soud s návrhem na vydání „obecného“ předběžného opatření podle ustanovení § 76 odst. 1 písm. f) občanského soudního řádu, kterým soud může násilné osobě či „pronásledovateli“ uložit zejména, aby *něco vykonal, něčeho se zdržel nebo něco snášel*, a

Návrh na nařízení předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu musí splňovat obecné náležitosti požadované pro všechna podání civilním soudům, které vymezuje ustanovení § 42 odst. 4 občanského soudního řádu, totiž musí z něj být patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. Kromě těchto obecných náležitostí a řádného označení účastníků, případně i jejich zástupců, musí návrh obsahovat vylíčení rozhodných skutečností, které odůvodňují nařízení předběžného opatření. Navrhovatel by tak měl především podrobně popsat, jaký je jeho vztah k násilné osobě a jak se tento vztah vyvíjel, a dále by měl popsat jednání, které mělo ohrožovat jeho život, zdraví, svobodu či lidskou důstojnost. Tyto skutečnosti by měly být popsány takovým způsobem, aby z nich byly patrné znaky charakteristické pro domácí násilí. Tato svá tvrzení musí navrhovatel osvědčit navrženými důkazy, zpravidla půjde o listinné důkazy v podobě kopií předchozích oznámení policejním orgánům a policejních protokolů, lékařských zpráv, psychologických vyšetření, fotografií, čestných prohlášení dalších osob a podobně.²²³

8.1.4 Rozhodování o návrhu na vydání předběžného opatření

Občanský soudní řád ukládá soudům rozhodovat o návrzích na nařízení předběžných opatření bezodkladně. Pro rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu je stanovena jako nejdelší možná lhůta 48 hodin počítaná od okamžiku, kdy byl návrh podán. O návrhu rozhoduje soud bez nařízení jednání, rozhodnutí činí ve formě usnesení.

Usnesení o nařízení předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu, o kterém soud rozhodl bezodkladně, vyhláší ihned tomu účastníku, kterému usnesením ukládá povinnost, a to v případě, že to vyžadují okolnosti případu nebo hrozí-li nebezpečí z prodlení. Usnesení je možné vyhlásit také na místě

následně podat žalobu na ochranu osobnosti v souladu s ustanovením § 11 a § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších právních předpisů. K výkladu, který svědčí obětem domácího násilí a stalkingu, se přiklonil krajský soud v Brně, který rozhodl v případě vedeném pod spisovou značku 14 Co 33/2011, že „v případě, kdy nejsou dány skutečnosti významné pro určení místní příslušnosti soudu k rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření podle ust. § 76b o.s.ř. zakotvené ve speciálním ust. § 74 odst. 5 o.s.ř., protože neexistuje (neexistoval) dům, byt, místnost nebo jiný prostor společně obývaný s navrhovatelem (společné bydli), je příslušný k rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření dovolávajícímu se ochrany podle ust. § 76b o.s.ř. soud, který je příslušný k řízení o věci, podle obecného ust. § 74 odst. 3 o.s.ř.“

²²³ VLÁČIL, D. K některým praktickým aspektům rozhodování civilního soudu při ochraně před domácím násilím a jeho spolupráce s policejními orgány. In: *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 84.

samém, pokud je to potřebné. Pokud nedošlo k vyhlášení, soud doručí usnesení účastníkům řízení při provádění výkonu tohoto usnesení, účastníkům, kteří výkonu usnesení nebyli přítomni, se usnesení doručí dodatečně spolu s vyrozuměním, že byl proveden jeho výkon. Ovšem ne každé usnesení o nařízení předběžného opatření vyžaduje bezprostřední výkon rozhodnutí, zejména ne takové, které ukládá pouze povinnost zdržet se určitého jednání. V takovém případě je třeba stejnopis usnesení o nařízení předběžného opatření odeslat účastníkům a případně jejich zástupcům ve lhůtě tří dnů od jeho vyhlášení, respektive vydání, pokud nebylo vyhlášeno.²²⁴

8.1.5 Výkon usnesení o nařízení předběžného opatření

Usnesení o nařízení předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu je vykonatelné od okamžiku jeho vyhlášení, pokud nebylo vyhlášeno, pak je vykonatelné, jakmile bylo vydáno.

Provádění výkonu usnesení o nařízení předběžného opatření, kterým se ukládá povinnost opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a povinnost zdržet se kontaktů s navrhovatelem, reguluje ustanovení § 273b občanského soudního řádu. Výkon usnesení zajišťuje soud, který předběžné opatření nařídil. Průběh výkonu usnesení je upraven obdobně, jako je tomu při policejním vykázání ze společného obydlí. Násilná osoba v postavení povinného je vykázána ze společného obydlí a od tohoto společného obydlí jsou jí odebrány veškeré klíče, které má v držení. Musí jí být ovšem umožněno, aby si ze společného obydlí, ze kterého je vykazována, vzala své osobní cennosti, dokumenty a věci, které slouží její osobní potřebě. V průběhu trvání nařízeného předběžného opatření jí pak musí být dána možnost vyzvednout si ze společného obydlí další věci, které nezbytně potřebuje k výkonu její podnikatelské činnosti nebo jejího povolání, případně další věci, které nezbytně potřebuje z jiného vážného důvodu. Při provádění vykázání je násilná osoba vyzvána, aby soudu sdělila adresu, na kterou jí mají být po dobu trvání předběžného opatření doručovány písemnosti. Pokud tak násilná osoba neučiní a ani si nezvolí zástupce, kterému mají být písemnosti doručovány, jí adresované písemnosti budou po dobu trvání předběžného opatření doručovány uložením u soudu. Na to musí být vykazovaná osoba upozorněna.

²²⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEĽ, M. *Právo proti domácimú násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 70.

V případě, že vykázaná osoba po provedení výkonu usnesení o nařízení předběžného opatření poruší povinnost nevstupovat do společného obydlí a nezdržovat se v něm, soud provede opětovný výkon usnesení vykázáním násilné osoby ze společného obydlí kdykoliv, bezodkladně na návrh oprávněné osoby.

Pokud povinný poruší povinnost nevstupovat do bezprostředního okolí společného obydlí nebo oprávněné osoby a nezdržovat se v něm, povinnost zdržet se setkávání s oprávněnou osobou, nebo povinnost zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování oprávněné osoby jakýmikoliv způsoby, soud postupuje na návrh oprávněné osoby podle ustanovení § 351 občanského soudního řádu a uloží mu pokutu v maximální výši 100 000 Kč. Postupovat podle ustanovení § 351 občanského soudního řádu může soud na návrh oprávněné osoby i opakovaně, pokud povinný nadále porušuje uložené povinnosti.

8.1.6 Trvání předběžného opatření

Doba trvání předběžného opatření upraveného v ustanovení § 76b občanského soudního řádu je stanovena na jeden měsíc. Počátek této lhůty je určen vykonatelností usnesení o jeho nařízení, pokud však nařízení předběžného opatření navazuje na policejní vykázaní násilné osoby ze společného obydlí, počíná lhůta trvání předběžného opatření běžet v den, který následuje po dni, v němž uplynula desetidenní lhůta trvání vykázaní podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Policii České republiky.

Ustanovení § 76b odst. 4 občanského soudního řádu připouští možnost prodloužení doby trvání předběžného opatření. Podmínkou takového prodloužení ovšem je, že před uplynutím jednoměsíční lhůty stanovené pro trvání předběžného opatření bylo zahájeno řízení ve věci samé a navrhovatel podá návrh na prodloužení doby trvání předběžného opatření. Doba trvání předběžného opatření neskončí dříve, než soud o návrhu na její prodloužení nerozhodne. Maximální možná doba, po kterou může předběžné opatření trvat, je stanovena na jeden rok od okamžiku, kdy předběžné opatření bylo nařízeno.

Při rozhodování o prodloužení doby trvání předběžného opatření přihlíží soud především k tomu, zda trvá stav ohrožení navrhovatele, zohledňuje obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé a rovněž bere v úvahu majetkové či jiné poměry účastníků a vlastnické a jiné vztahy ke společnému obydlí. Přitom pokud vlastnické nebo jiné vztahy ke společnému obydlí nesvědčí ve prospěch navrhovatele, soud

vyhoví návrhu na prodloužení doby trvání předběžného opatření jen v případě, že k tomuto postupu sezná důvody hodné zvláštního zřetele.

Ustanovení § 76b odst. 4 občanského soudního řádu podmiňuje prodloužení doby trvání předběžného opatření zahájením řízení ve věci samé. Občanský soudní řád ovšem nevynechává, co považuje za toto „řízení ve věci samé“. Za návrh „ve věci samé“ se obecně považuje takový návrh, který „řeší stejný okruh otázek jako návrh na vydání předběžného opatření.“²²⁵ Předběžné opatření upravené v ustanovení § 76b občanského soudního řádu zajišťuje ochranu osobě ohrožené domácím násilím ve dvou směrech, jednak ochranu ve vztahu k její osobě, jednak ochranu ve vztahu k obydlí, které obývá spolu s osobou násilnou. Návrh ve věci samé by se proto měl týkat navrhovatele jako osoby ohrožené domácím násilím a tohoto obydlí.²²⁶ Půjde tak především o návrhy na rozvod manželství, zrušení a vypořádání společného jmění manželů nebo podílového spoluvlastnictví, určení, kterému z rozvedených manželů budou náležet práva ke společně užívanému domu či bytu nebo návrhy ve věcech péče soudu o nezletilé.²²⁷

8.1.7 Zánik a zrušení předběžného opatření

Ustanovení § 77 odst. 1 občanského soudního řádu vyjmenovává důvody, které působí zánik předběžného opatření. Předběžné opatření tak zaniká v případě, že navrhovatel nepodal v zákonné lhůtě návrh na zahájení řízení ve věci samé nebo tomuto návrhu nebylo vyhověno. V případě, že návrhu ve věci samé bylo vyhověno, předběžné opatření zaniká uplynutím 15. dne od vykonatelnosti rozhodnutí ve věci. Předběžné opatření zaniká také uplynutím doby, po kterou mělo trvat.

Předběžné opatření může také zrušit soud. Podle ustanovení § 77 odst. 2 občanského soudního řádu tak soud učiní v případě, že pominuly důvody, pro které bylo nařízeno.

²²⁵ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domáci násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 55.

²²⁶ ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. září 2009. Praha: Linde, 2009, s. 148.

²²⁷ Návrhy ve věcech péče soudu o nezletilé, týkající se společných dětí ohrožené a násilné osoby ovšem nejsou jako „návrhy ve věci samé“ přijímány bez výjimky. VLÁČIL, D. K některým praktickým aspektům rozhodování civilního soudu při ochraně před domácím násilím a jeho spolupráce s policejními orgány. In: *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010, s. 85.

9 Ochrana před domácím násilím ve vybraných evropských zemích

9.1 Základní modely ochrany před domácím násilím

V právních řádech evropských zemí se lze setkat s různými přístupy k problematice domácího násilí a jeho řešení. Tyto přístupy je možné rozčlenit do tří základních modelů:

- první model vychází z přesvědčení, že domácí násilí je problémem ryze soukromým a státu tak nenáleží do takových soukromých záležitostí zasahovat. Domácí násilí tak není legislativně řešeno, jeho projevy je možné postihnout pouze v případě, že naplňují parametry jiného kriminálního jednání cestou represe;
- druhý model spočívá v přísném represivním řešení případů domácího násilí. Ochrana před domácím násilím tak spočívá pouze v trestněprávním postihu násilné osoby, stranou ovšem ponechává pomoc, kterou je třeba poskytnout osobám ohroženým. Efektivitě tohoto řešení tak brání skutečnost, že domácí násilí patří k těm druhům kriminality, které se potýkají s vysokou mírou latence;
- třetí model upřednostňuje preventivní přístup k domácímu násilí. Ochrana před domácím násilím není omezena na represivní postup vůči násilné osobě, ale do popředí naopak vystupuje ochrana osoby ohrožené domácím násilím. Cílem tohoto přístupu je včas zasáhnout a zastavit násilné incidenty, a to s využitím nejen právních, ale také mimoprávních, především sociálních opatření.²²⁸

9.2 Ochrana před domácím násilím v Rakousku

Rakousko by se dalo označit za průkopníka v boji proti domácímu násilí na evropském kontinentě. V roce 1996 byl přijat spolkový zákon na ochranu před domácím násilím,²²⁹ který nabyl účinnosti ke dni 1. května 1997. V souvislosti s tímto legislativním

²²⁸ DURDÍK, T. Nová legislativa v ČR v oblasti domácího násilí – úloha policie, justice a intervenčních center. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 32; Důvodová zpráva k navrhované právní úpravě o ochraně před domácím násilím, obecná část, bod B) Hlavní principy navrhované právní úpravy. Sněmovní tisk č. 828, IV. volební období, 2004. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=828&CT1=0>> ke dni 3. března 2012.

²²⁹ Spolkový zákon o ochraně před domácím násilím v rodině, Spolková sbírka zákonů č. 759, ročník 1996 (*Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie*, zkráceně *Gewaltschutzgesetz*, *GeSchG*, BGBl. I Nr. 759/1996).

krokem byly upraveny také další zákony, především zákon o bezpečnostní policii²³⁰ a exekuční zákon.²³¹ Přijetím zákona na ochranu před domácím násilím chtěl rakouský zákonodárce jasně vyslovit, že domácí násilí nepovažuje za soukromý problém, který by měl zůstat veřejnosti utajen. Naopak vyjádřil vůli a ochotu zasáhnout i do bytostně soukromé sféry každého jedince, pokud je to zapotřebí pro zajištění bezpečí osob ohrožených domácím násilím. Na základě přijetí tohoto zákona a dalších doprovodných kroků byl vytvořen systém komplexní ochrany před domácím násilím, založený jednak na speciální legislativě věnované problematice domácího násilí, jednak na přijetí dalších, především sociálních opatření na podporu obětí tohoto druhu kriminality.

9.2.1 Rakouský model ochrany před domácím násilím

Rakouský přístup k řešení případů domácího násilí spočívá především ve využití tří základních institutů:

- vykázaní násilné osoby z obydlí společně obývaného s ohroženou osobou, které provádí policejní orgán;
- předběžné opatření, kterým se ukládají povinnosti násilné osobě, které vydává civilní soud;
- pomoc ohroženým osobám, především ve formě psychologického a sociálně-právního poradenství, kterou poskytuje intervenční centrum jako specializované zařízení, které se věnuje právě osobám ohroženým domácím násilím.

Rakouský model ochrany před domácím násilím byl Evropským parlamentem vyhodnocen jako nejúčinnější a jako takový je doporučován k následování také dalším evropským zemím. Rovněž Česká republika bohatě čerpala z tohoto modelu a rakouských zkušeností při přijímání zákona o ochraně před domácím násilím, který rovněž kombinuje prvky policejní intervence, soukromoprávní ochrany a sociální pomoci v případech domácího násilí.²³²

²³⁰ Spolkový zákon o bezpečnostní policii, Spolková sbírka zákonů č. 566, ročník 1991 (*Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die Ausübung der Sicherheitspolizei*, zkráceně *Sicherheitspolizeigesetz, SPG*, BGBl. I Nr. 566/1991).

²³¹ Zákon o výkonu exekuce, Říšská sbírka zákonů č. 79, ročník 1986 (*Gesetz über das Exekutions- und Sicherungsverfahren*, zkráceně *Exekutionsordnung*, EO, RGBl. Nr. 79/1896).

²³² PALOVČÍKOVÁ, G. Pomoc ohroženým osobám v systému sociálních služeb. *Spolu, časopis organizácie na pomoc obetiam trestných činov*, 2008, č. 2.

9.2.2 Policejní intervence v případech domácího násilí

V důsledku přijetí spolkového zákona na ochranu před domácím násilím byla přijata také nová policejní opatření, určená k řešení případů domácího násilí.²³³ Pokud lze předpokládat, především na základě předchozího nebezpečného útoku, že je zde riziko nebezpečného útoku proti životu, zdraví či svobodě, policie je oprávněna vykázat násilnou osobu z bytu, ve kterém žije ohrožená osoba, a z jeho bezprostředního okolí. Policie je povinna dostatečně určitě vymežit prostor, na který se vykázání vztahuje. Za stejných podmínek je policie oprávněna rovněž zakázat násilné osobě vstup do určeného prostoru. Vykázání trvá po dobu deseti dnů, během kterých se vykázaná osoba nesmí do bytu vrátit.²³⁴

To, zda bylo vykázání uloženo v souladu se zákonem, podléhá obligatorní kontrole, která se musí uskutečnit během 48 hodin od vykázání. Kontrolu provádí příslušné policejní oddělení.²³⁵

9.2.3 Okamžitý soudní příkaz na ochranu osob ohrožených domácím násilím

Další opatření na ochranu před domácím násilím náleží do kompetence soudů, konkrétně jejich oddělení pro věci rodinné. Osoba ohrožená domácím násilím má možnost obrátit se na soud a dosáhnout prodloužení doby, po kterou bude násilné osobě odepřen návrat do bytu, ze kterého byla vykázána, a z jeho bezprostředního okolí. Zákon na ochranu před domácím násilím umožňuje soudu, aby uložil osobě, která *činí společné soužití s blízkým příslušníkem nesnesitelným tím, že blízkého příslušníka tělesně napadá, vyhrožuje mu tímto nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví příslušníka*, opustit byt a jeho bezprostřední okolí a zakázal této osobě návrat do tohoto bytu a jeho bezprostředního okolí, pokud tento byt *slouží k uspokojování naléhavé potřeby bydlení ohrožené blízké osoby*. Za stejných podmínek může soud také zakázat násilné osobě pobyt na konkrétně určených místech (například místo zaměstnání ohrožené osoby)

²³³ Policejní opatření přijímaná v situacích domácího násilí jsou upravena v ustanovení § 38a Zákona o bezpečnostní policii, Spolková sbírka zákonů č. 566, ročník 1991 (*Bundesgesetz über die Organisation der Sicherheitsverwaltung und die Ausübung der Sicherheitspolizei*, zkráceně *Sicherheitspolizeigesetz, SPG*, BGBl. I Nr. 566/1991).

²³⁴ *Domácí násilí. Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Studie Bílého kruhu bezpečí, 2002, s. 116.

²³⁵ JAUK, B. The Austrian Federal Act on the Protection against Domestic Violence – Facts about Law and Experiences of the Styrian Intervention Centre. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 37.

a také jí může uložit zákaz vyhledávání setkání a navazování kontaktů s ohroženou osobou.

236

Pokud osoba ohrožená domácím násilím podá návrh na vydání soudního příkazu v průběhu desetidenní lhůty od provedení policejního vykázání násilné osoby, doba trvání tohoto vykázání se automaticky prodlužuje na celkových dvacet dní od provedení vykázání, během kterých soud rozhodne o tom, zda soudní příkaz vydá či nikoliv. Vydání soudního příkazu ovšem není podmíněno předchozím policejním vykázáním. Doba trvání soudního příkazu je stanovena na tři měsíce, může však být prodloužena v případě, že je v průběhu této lhůty podán návrh na rozvedení manželství nebo na vypořádání bytové otázky. Pak soudní příkaz trvá, dokud tato řízení nebudou skončena.²³⁷

9.2.4 Intervenční centra

Přijetí spolkového zákona na ochranu před domácím násilím doprovázelo také zavedení některých sociálních opatření. Jedním z nejvýznamnějších bylo zřízení Center intervence proti násilí v rodině (*Interventionsstellen gegen Gewalt in der Familie*, dále jen intervenční centra). Jedná se o specializovaná pracoviště, která nabízejí komplexní pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Po celém Rakousku funguje devět těchto center, po jednom v každé spolkové zemi.

Činnost intervenčních center spočívá na myšlence takzvaného proaktivního přístupu k obětem domácího násilí. Tento proaktivní přístup předpokládá úzkou spolupráci zejména s policií, která je povinna informovat příslušné intervenční centrum o každém provedeném vykázání násilné osoby. Pracovníci intervenčního centra pak sami kontaktují ohroženou osobu, aby jí nabídli své služby. Činnost intervenčních center v Rakousku popisuje Palovčíková: „vyhodnotí mieru hroziaceho nebezpečenstva, pripraví a aktualizuje bezpečnostný plán, poskytuje právnu pomoc a poradenstvo, pomáha i v sociálnej oblasti, monitoruje vývin daného prípadu a samo obeť znova po troch mesiacoch od vykázania

²³⁶ Ustanovení § 382b odst. 1 a odst. 2 Federálního zákona na ochranu před domácím násilím. Podle: *Domáci násilí. Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Studie Bílého kruhu bezpečí, 2002, s. 116.

²³⁷ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domáci násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 168.

násilnickéj osoby kontaktuje, zisťuje aktuálnu situáciu a ponúka ďalšiu pomoc v prípade potreby.²³⁸

9.3 Ochrana před domácím násilím na Slovensku

9.3.1 Domácí násilí v trestním právu

Výchozí pozice Slovenska v oblasti trestního práva byla srovnatelná s tou českou. Trestní zákon č. 140/1961 Zb. neobsahoval žádné zvláštní ustanovení, které by dopadalo na případy domácího násilí. Prvotní snahy o změnu této situace se na Slovensku ubíraly totožnou cestou, jak bylo navrhováno také v České republice, totiž mířily na ustanovení § 215 trestního zákona a požadovaly rozšíření skutkové podstaty „týranie zverenej osoby“ také na týrání osoby blízké. Zatímco v České republice byl tento krok od druhé poloviny 90. let 20. století odmítán a na počátku nového tisíciletí od něj bylo definitivně upuštěno (viz výše v kapitole Zakotvení ochrany před domácím násilím v právním řádu České republiky), slovenský zákonodárce tento krok učinil a již v roce 1999 byl novelou č. 183/1999 Z.z. upraven nový trestný čin „týranie osoby blízkej a osoby zverenej“.²³⁹

Četných změn ve vztahu k domácímu násilí doznal slovenský trestní zákon v roce 2002 v důsledku přijetí novely č. 421/2002 Z.z. Počínaje účinností této novely je možné uložit ochranné léčení pachatelům, kteří se dopustili trestného činu vůči blízké osobě nebo vůči svěřené osobě, a vzhledem k jejich osobě lze důvodně předpokládat, že v násilném jednání budou pokračovat. Významným prvkem v boji proti domácímu násilí je rozšíření pojmu „osoba blízká“ ve vztahu k některým trestným činům, mezi kterými nechybí týrání osoby blízké a osoby svěřené, vydírání či znásilnění. Pro účely stíhání vyjmenovaných trestných činů se pod pojem „osoby blízké“ zařazuje rovněž bývalý manžel, druh či bývalý druh, rodič společného dítěte, osoba, která je ve vztahu k nim blízkou osobou, a osoba, která s pachatelem žije nebo žila ve společné domácnosti. Z dalších změn je možné uvést například zavedení nové okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby pro některé trestné činy. Tak bylo umožněno přísněji postihnout ty pachatele, kteří se některého ze stanovených trestných činů dopustili vůči osobě blízké. Při stanovení probačního dohledu nad pachatelem domácího násilí může soud v rámci doprovodných omezení či povinností

²³⁸ PALOVČÍKOVÁ, G. Pomoc ohrozeným osobám v systéme sociálnych služieb. *Spolu, časopis organizácie na pomoc obetiam trestných činov*, 2008, č. 2.

²³⁹ Tehdejší vymezení osoby blízké provedené v ustanovení § 89 odst. 7 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov bylo prakticky totožné s českým.

zakázat těmto pachatelům, aby se přiblížili k poškozenému na vzdálenost menší než pět metrů a aby se zdržovali v blízkosti jeho obydlí.

Ve stejném období byly provedeny změny také v dalších základních právních předpisech. Pro srovnání s českou právní úpravou je inspirativní především novela zákona č. 141/1961 Zb., Trestného poriadku, v znení neskorších predpisov, konkrétne ustanovení jeho § 163, která vyřadila z výčtu trestných činů, pro jejichž trestní stíhání je nepostradatelný souhlas poškozeného v případě, že je ve vztahu k pachateli blízkou osobou, řadu těch trestných činů, ke kterým dochází právě v situacích domácího násilí, jako je například ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání nebo znásilnění, kterého se na poškozeném dopustil manžel či druh.

Uvedená opatření přijatá na úseku trestního práva hmotného i procesního byla zachována a nadále jsou rozvíjena rovněž v nových kodexech těchto právních odvětví, kterými jsou Trestný zákon č. 300/2005 Z.z. a Trestný poriadok č. 301/2005 Z.z.²⁴⁰

9.3.2 Domácí násilí v soukromém právu a právu procesním

9.3.2.1 Řešení bytové otázky osob ohrožených domácím násilím

Provedené změny se dotkly ovšem také soukromoprávních předpisů. V Občianskom zákonníku č. 40/1964 Zb., v znení neskorších predpisov, byla ve prospěch osob ohrožených domácím násilím upravena řada ustanovení, která dopadají především na otázky jejich společného bydlení s násilnou osobou. Řešení bytové otázky v případě, kdy osoba ohrožená domácím násilím a násilná osoby tvoří manželský pár, upravuje ustanovení § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníku, které dává soudům pravomoc omezit užívací právo manžela k domu nebo bytu, který je součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, pokud se z *dôvodu fyzického alebo psychického násilia alebo hrozby takého násilia vo vzťahu k* (druhému) *manželovi alebo blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte, stalo ďalšie spolužitie neznesiteľným*. Soud může toto užívací právo násilného manžela také úplně vyloučit. Podobně je možné omezit nebo vyloučit užívací právo k bytu, který je ve společném nájmu manželů či rozvedených manželů, podle ustavení § 705 Občianskeho zákonníku. Násilné jednání vůči spoluvlastníkům se zohledňuje rovněž při soudním vypořádání podílového spoluvlastnictví podle ustanovení § 142 ods. 1

²⁴⁰ ZÁHORA, J. Vývoj právnej úpravy postihujúcej domácej násilie na Slovensku. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 116-122.

Občianskeho zákonníku. Lze tedy jen konstatovat, že opatření na podporu osob ohrožených domácím násilím v soukromoprávní oblasti, která český zákonodárce v roce 2006 odmítl přijmout, na Slovensku tvoří již několik let nedílnou součást tamního právního řádu.

9.3.2.2 Předběžné opatření na ochranu osob ohrožených domácím násilím

Naopak srovnatelná je úprava obsažená v Občianskom súdnom poriadku č. 99/1963 Zb., v znení neskorších predpisov, ktorá sa venuje predbežným opatreniam. Podle ustanovení § 76 ods. 1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku môže súd uložiť osobě, ktorá je podezrelá z násilí vůči blízké osobě nebo osobě, která je v jeho péči nebo výchově, povinnost nevstupovat dočasně do domu nebo bytu, který obývá tato ohrožená osoba. Současně s nařízením předběžného opatření soud určí navrhovateli lhůtu, ve které má podat návrh na zahájení řízení ve věci samé, pokud je však řízení ve věci samé takové povahy, která umožňuje jeho zahájení i bez návrhu, soud vydá usnesení o zahájení tohoto řízení. Pokud navrhovatel nepodal v určené lhůtě návrh na zahájení řízení ve věci samé, předběžné opatření zaniká. Zaniká rovněž v případě, kdy návrhu ve věci samé nebylo vyhověno. Pokud návrhu ve věci samé vyhověno bylo, pak předběžné opatření trvá po dobu 30 dnů od vykonatelnosti tohoto rozhodnutí ve věci. Dobu trvání předběžného opatření může ovšem soud při jeho nařízení omezit na určenou dobu.²⁴¹

9.3.3 Policejní intervence v případech domácího násilí

Podobně je upraveno rovněž policejní vykazání ze společného obydlí. Zákon o Policajnom zbore č. 171/1993 Z.z. upravuje v ustanovení § 27a oprávnění policie vykazat násilnou osobu z bytu, domu či jiného prostoru, který obývá společně s osobou ohroženou domácím násilím, a z jeho bezprostředního okolí. Policie může přistoupit k tomuto kroku v případě, že na základě zjištěných skutečností, především vzhledem k předcházejícím útokům, je možné očekávat *útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby*. V porovnání s českou úpravou je ovšem podstatně kratší doba, po kterou vykazání ze společného obydlí trvá, slovenská úprava počítá pouze s 48 hodinami. Pokud během těchto 48 hodin podá osoba ohrožená domácím násilím soudu

²⁴¹ KOTRECOVÁ, A. Ochrana obětí domácího násilí institutmi občianskeho práva. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 78-86.

návrh na nařízení předběžného opatření podle ustanovení § 76 ods. 1 písm. g) Občianskeho súdneho poriadku, trvání vykázání ze společného obydlí se prodlužuje, a to až do okamžiku, kdy se stane vykonatelným rozhodnutí o tomto návrhu. V zájmu zachování 48 hodinové lhůty, během které musí být návrh na nařízení předběžného opatření doručen soudu, je policii uložena povinnost poskytnout osobě ohrožené domácím násilím součinnost při doručování tohoto návrhu.

Účinnost policejního vykázání na Slovensku ovšem snižuje skutečnost, že zde chybí důležitý článek soustavy opatření na podporu boje proti domácímu násilí, a totiž specializovaná pracoviště zaměřená na komplexní pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Na Slovensku dosud nebyla vytvořena síť takových zařízení, jako jsou intervenční centra v Rakousku a po jeho vzoru také v České republice. Osoby ohrožené domácím násilím mohou vyhledat pomoc mnohých občanských sdružení či neziskových organizací, které provozují krizová centra poskytující poradenství nebo azylové ubytování, jako je například občanské sdružení Pomoc obetiam násilia. Možnosti těchto iniciativ jsou ovšem omezené, a to také jejich ekonomickými podmínkami. Chybí zde jednotná koncepce zařízení věnujících se této problematice, jejich zakotvení v systému sociálních služeb a zařazení do integrovaného systému opatření přijatých na pomoc osobám ohroženým domácím násilím.²⁴²

9.4 Ochrana před domácím násilím ve Velké Británii

K ochraně osob ohrožených domácím násilím významně přispělo přijetí Zákona o obtěžování v roce 1997. Zákon je sice primárně určen k postižení případů takzvaného slídění charakterizovaného jako *vytrvalé a obsesivní jednání zaměřené na konkrétní osobu*,²⁴³ opatření, která zákon umožňuje přijmout, však mohou být aplikována také v případech domácího násilí. Ustanovení Zákona o obtěžování dopadají jak na oblast veřejného, tak soukromého práva. Zákon zavedl nové delikty, jako je obtěžování a vystavení jiné osoby strachu z násilí, a soudům přiznal pravomoc vydat soudní zákaz určitého jednání, jehož porušení je posuzováno jako trestný čin.

²⁴² PALOVČÍKOVÁ, G. Pomoc ohroženým osobám v systéme sociálnych služieb. *Spolu, časopis organizácie na pomoc obetiam trestných činov*, 2008, č. 2.

²⁴³ *Domáci násilí. Prístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Studie Bílého kruhu bezpečí, 2002, s. 17.

9.4.1 Domácí násilí v trestním právu

Ve Velké Británii není zaveden speciální trestný čin, který by dopadal na případy domácího násilí. Incidenty, které jsou v rámci domácího násilí vyšetřovány, jsou nejčastěji klasifikovány jako útok, kterým bylo způsobeno ublížení na zdraví, způsobení zranění nebo způsobení těžké újmy na zdraví, úmyslné zranění, znásilnění, obtěžování, vystavení jiné osoby strachu z násilí nebo vyhrůžky usmrcením.

Případy domácího násilí posuzují specializované soudy. Trestní zákon z roku 1988 umožňuje zahájit a vést trestní stíhání také bez přítomnosti svědků, případně podat pouze písemné svědectví. Tato možnost měla povzbudit svědky, kteří odmítali vypovídat ze strachu z pomsty násilné osoby, v praxi je však využívána velmi zřídka.

Pokud soud odsoudí násilnou osobu pro trestné činy obtěžování nebo vystavení jiné osoby strachu z násilí, může zároveň vydat také příkaz, aby zanechal určitého jednání, které je v soudním příkazu specifikováno. Tento příkaz se označuje jako takzvaný *restraining order* a má přispět k následné ochraně osoby ohrožené domácím násilím před dalším nebezpečným jednáním násilné osoby. Soud může vydat tento příkaz na dobu určitou nebo neurčitou. Porušení příkazu je klasifikováno jako trestný čin, pro který může být jeho pachatel zatčen, soudní povolení k zatčení pro případ jeho porušení se vydá spolu se samotným příkazem.²⁴⁴

9.4.2 Domácí násilí v soukromém právu

Ochrana osob ohrožených domácím násilím na úseku britského civilního práva spočívá především v soustavě soudních příkazů, kterými lze násilné osobě uložit konkrétní povinnosti či zákazy. Tak například Zákon o právu rodinném z roku 1996 upravuje soudní zákaz obtěžování, takzvaný *non-molestation order*, kterým soud může násilné osobě uložit, aby se zdržela určitého chování, které se považuje za obtěžování. Soudní příkaz na základě Zákona o právu rodinném může být vydán také ohledně otázky užívacích práv k bytu, takzvaný *occupation order*. Soud tak může uložit násilné osobě, aby se vystěhovala z bytu, který obývá spolu s osobou ohroženou domácím násilím. Podobné opatření může soud přijmout také s ohledem na ochranu dětí, které vyrůstají v rodině stížené domácím násilím podle Zákona o dětech z roku 1989. V těchto případech může soud vydat příkaz k opuštění

²⁴⁴ *Domácí násilí. Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Studie Bílého kruhu bezpečí, 2002, s. 17-24.

domu nebo bytu. Rovněž porušení příkazů vydaných civilními soudy se považuje za trestný čin, pro který může být jeho pachatel zatčen a může být stížen trestem odnětí svobody.²⁴⁵

9.4.3 Policejní přístup k případům domácího násilí

Případy domácího násilí ve Velké Británii vyšetřují specializovaní policisté, kteří se zařazují do oddělení nazývaného Community Safety Unit, zásahy při akutních incidentech ovšem provádějí většinou příslušníci pořádkové policie. Pravomoci policie při řešení případů domácího násilí se nijak zásadně neliší od těch, kterých mohou využít v případech jiných druhů kriminality. Tyto pravomoci jsou vymezeny především v Zákoně o deliktech proti osobě z roku 1984 a Policejním a trestním zákoně o svědcích z roku 1984. Policejní postup, kterého se policisté mají v případech domácího násilí držet, upravují směrnice jednotlivých policejních složek. Například Metropolitní policie v Londýně doporučuje zasahujícím policistům přistoupit k zatčení násilné osoby z preventivních důvodů, aby zabránili dalším útokům proti ohrožené osobě, k tomuto kroku se přitom mohou uchýlit i bez soudního příkazu k zatčení. Rozhodnutí o tom, jak bude proti násilné osobě postupováno, činí policisté na základě odhadu budoucích rizik pro oběť. K vyhodnocení těchto rizik jim slouží dotazník sestavený z řady třinácti otázek, označovaný jako „SPECCS+ model“,²⁴⁶ který můžeme označit za alternativu k metodě SARA DN využívanou v českém prostředí. Na základě zjištěných rizik pak policisté zvolí adekvátní intervenční strategii.

Na zásah policie v případech domácího násilí navazuje její povinnost kontaktovat příslušnou neziskovou organizaci. Systém ochrany osob ohrožených domácím násilím ve Velké Británii nepočítá se zvláštními zařízeními, která by se specializovala právě na tuto skupinu obětí. Pomoc osobám ohroženým domácím násilím poskytují neziskové organizace Victim Support, které poskytují pomoc obětem všech trestných činů. Osoba ohrožená domácím násilím ovšem může policii požádat, aby tuto organizaci

²⁴⁵ *Domácí násilí. Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích.* Studie Bílého kruhu bezpečí, 2002, s. 25-28.

²⁴⁶ Jedná se o zkratku sestavenou z počátečních písmen nejvýznamnějších rizikových faktorů: Separation (oddělení, izolace), Pregnancy (těhotenství), Escalation (eskalace násilí), Culture (společenské prostředí), Stalking, Sexual Assault (sexuální útok). Symbol + představuje další možné rizikové faktory, jako je například zneužívání dětí, závislost na alkoholu nebo jiných návykových látkách, držení zbraně a další.

nekontaktovala.²⁴⁷ Tuto možnost osoby ohrožené domácím násilím v České republice nemají, policie kontaktuje příslušné intervenční centrum obligatorně a to je také povinno ohrožené osobě nabídnout své služby. Pak už záleží jen na ohrožené osobě, zda těchto služeb využije či nikoliv.

10 Prevence domácího násilí

10.1 Primární prevence

Prevence domácího násilí zahrnuje širokou škálu opatření, která si kladou za cíl tento jev eliminovat, předcházet mu a pokud možno jej ze společnosti vymýtit. Ve vztahu k domácímu násilí zastává nezastupitelnou úlohu prevence primární. Cílem primární prevence je redukovat výskyt domácího násilí z hlediska celé společnosti. Dosažení tohoto cíle vyžaduje splnění několika dílčích úkolů: je třeba definovat pojem domácího násilí a jeho obsah a dostat problematiku domácího násilí do povědomí široké veřejnosti.²⁴⁸

10.1.1 Role legislativy v systému primární prevence a její provádění

V systému primární prevence domácího násilí představuje klíčový bod legislativa, především pak trestní právo. V posledních dekádách přistupují vyspělé státy ke kriminalizaci domácího násilí. Jednoznačně tak deklarují, že takové jednání považují za protiprávní, nehodlají ho tolerovat a trestají jej oficiálními sankcemi. Naplňuje se tak jedna ze základních funkcí trestního práva, totiž funkce generální prevence, právě ve vztahu k jednání, které naplňuje znaky domácího násilí. Stát tímto vysílá jasný vzkaz potencionálním pachatelům domácího násilí, že jejich jednání nezůstane bez následků. Přitom právě tato skutečnost patří k nejefektivnějším metodám v boji proti domácímu násilí, neboť hrozba sankce řadu pachatelů skutečně odradí od nežádoucího chování.²⁴⁹ Rovněž právní řád České republiky zaznamenal v souvislosti s problematikou domácího násilí v uplynulých několika letech významný posun směrem k úpravě ochrany osob ohrožených domácím násilím, především v rámci soukromého a trestního práva.

²⁴⁷ JUNGWIRTOVÁ, J. Anglický a český policejní přístup k domácímu násilí. In: *Násilí z pohledu společenských věd. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007, s. 45-53.

²⁴⁸ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 151.

²⁴⁹ SMITH, M.; STRAUS, M. A. Primární prevence násilí mezi partnery. Překlad Alice Markové z *Crime Prevention New Approaches. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2003, č. 3 a 4.

Vedle přijetí příslušných legislativních opatření je ovšem zapotřebí zajistit rovněž jejich správnou aplikaci. V této souvislosti se do popředí dostává potřeba vzdělávacích programů, vytvářených pro pracovníky profesí, které se dostávají s případy domácího násilí do kontaktu. Jejich účelem je poskytnout těmto profesím znalosti potřebné k včasné identifikaci případů domácího násilí a ke zvolení odpovídajícího postupu jejich řešení.²⁵⁰ V souladu s těmito požadavky vydávají jednotlivá zainteresovaná ministerstva v rámci svých kompetencí metodická doporučení, která popisují, jak v případech domácího násilí postupovat. Příkladem takovýchto opatření jsou doporučující metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví 6110/2006, který stanoví postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím,²⁵¹ metodické opatření Ministerstva zdravotnictví, které stanoví postup lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte,²⁵² metodický pokyn ředitele Úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky 2/2004, kterým se upravuje postup Policie České republiky při oznámení, prověřování a vyšetřování případů domácího násilí, nebo stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra k postupu policie vůči dítěti, které je v postavení svědka domácího násilí.²⁵³

10.1.2 Osvěta společnosti v rámci primární prevence

Právní úprava ovšem sama o sobě počet případů domácího násilí ve společnosti nesníží. „Ani sebedokonalejší právní rámec nesníží počet obětí domácího násilí, nebude-li provázen cílenou změnou společenských vztahů spočívající v jejich kultivaci.“²⁵⁴ Klíčem k úspěšnému potírání domácího násilí je formovat postoj veřejnosti k tomuto fenoménu. Pokud společnost bude pohlížet na domácí násilí jako na něco „normálního“, co bylo, je a bude, pak ani kvalitní právní úprava tento jev neomezí. Je zapotřebí učinit z domácího násilí veřejné téma, informovat společnost o jeho podstatě, projevech a následcích a snažit se vymýtit vžité kulturní a sociální stereotypy. „V obecné rovině snahy o potírání

²⁵⁰ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 192.

²⁵¹ Metodické opatření. Postup lékařů při poskytování zdravotní péče osobám ohroženým domácím násilím. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky, 2009, částka 3.

²⁵² Metodické opatření k postupu lékařů primární péče při podezření ze syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky, 2008, částka 3.

²⁵³ LINHART, M. Dítě jako svědek domácího násilí. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2010, č. 3.

²⁵⁴ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 190.

domácího násilí je třeba proti domácímu násilí veřejně vystupovat, snažit se, aby toto téma bylo bráno na zřetel a přestalo být společností tolerováno.²⁵⁵ Pokud bude domácí násilí pro jeho pachatele spojeno s veřejným odsouzením, především ve smyslu odsouzení jeho sociálním okolím, je pravděpodobné, že určitá část těchto násilníků právě pod tíhou této hrozby od svého násilného chování upustí, neboť existují kriminologické výzkumy, které potvrzují, že hrozba těmito neformálními sankcemi naplňuje preventivní funkci spolehlivěji než hrozba sankcí oficiální.²⁵⁶

10.1.2.1 Osvětové kampaně nevládních organizací

Do popředí tak vystupuje úloha nejrůznějších kampaní a podobných projektů, které si za svůj cíl vytyčily osvětu společnosti. Vlnu těchto kampaní a projektů spustily nestátní subjekty, především nevládní organizace a občanská sdružení, která zaměřují svou pozornost na témata lidských práv a jejich dodržování, diskriminace žen či pomoc obětem trestných činů.

Mezi prvními takovými informačními kampaněmi byl realizován projekt občanského sdružení Bílý kruh bezpečí „Prevence domácího násilí – změna praxe a legislativy v ČR,“ a to v letech 2001 až 2006. Součástí projektu bylo také zřízení DONA linky v září roku 2001, která poskytuje nepřetržitě telefonickou krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím.²⁵⁷ Následovalo spuštění „Kampaně proti domácímu násilí na ženách“ v roce 2003, na které se podílela hned desítka neziskových organizací.²⁵⁸ Kampaň probíhala po dobu dvou let, během kterých byla vedena především mediální kampaň, natočeny některé dokumenty věnované domácímu násilí a jeho následkům, nebo spuštěny internetové stránky www.stopnasili.cz. Spolupráce neziskových organizací na této kampani navíc vyústila v založení Koordony, neboli koalice organizací proti domácímu

²⁵⁵ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 191.

²⁵⁶ SMITH, M.; STRAUS, M. A. Primární prevence násilí mezi partnery. Překlad Alice Markové z *Crime Prevention New Approaches. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2003, č. 3 a 4.

²⁵⁷ Informace dostupné z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/uvodni-strana/vice-o-projektu/>> ke dni 18. prosince 2012.

²⁵⁸ Jednalo se o tyto organizace: ROSA, Acorus, Český svaz žen, Magdalenium, Most k životu, NESEHNUTÍ Brno, Poradna pro ženy v tísní, proFem, Slezská diakonie - poradna ELPIS, Ženy bez násilí. Informace dostupné z WWW: <<http://www.stopnasili.cz/verejnost/kampan-proti-dn.html>> ke dni 18. prosince 2012.

násilí, v listopadu roku 2004.²⁵⁹ Kampaně nestátních organizací neutichají ani v posledních letech. V roce 2010 proběhla kampaň občanského sdružení ROSA „Přijďte včas,“ která si dala za cíl zajistit dostupnost informací určeným osobám ohroženým domácím násilím a podpořit je v rozhodnutí toto násilí zastavit.²⁶⁰ Bylo by ovšem mylné domnívat se, že boj proti domácímu násilí vedou pouze ženská hnutí a organizace. Rovněž mužské iniciativy vystupují veřejně proti domácím násilím. V této souvislosti je třeba zmínit především kampaň Bílá stužka, která odstartovala v Kanadě v roce 1991. Propagátorem této kampaně v České republice se stalo sdružení Liga otevřených mužů, které na jaře roku 2012 zahájilo projekt „Bílá stužka – muži proti násilí na ženách a dětech“.²⁶¹ Prioritou projektu je pomoc násilným osobám. Většina kampaní, které se věnují problematice domácího násilí, je zaměřena na oběti tohoto násilí. Projekt Bílá stužka chce napříč společností upozornit především na problém nedostatečné práce s násilnými osobami a získat pro tuto myšlenku podporu veřejnosti.²⁶²

10.1.2.2 Aktivity oficiálních struktur v oblasti primární prevence

Do kampaní zaměřených na domácí násilí se zapojily rovněž státní instituce. V roce 2000 přijala vláda České republiky usnesení č. 456 a č. 565, ve kterých zadala Ministerstvu vnitra, Ministerstvu práce a sociálních věcí a Úřadu zmocněnce pro lidská práva úkol vytvořit informační kampaň, která by veřejnosti představila problematiku domácího násilí. Kampaň byla zahájena v roce 2003 za podpory Bílého kruhu bezpečí. Ve stejném roce proběhla také řada odborných diskuzí „Kulaté stoly na téma domácí násilí v České republice“, které zaštiťovalo Ministerstvo vnitra České republiky. Těchto diskuzí se účastnili jak zástupci zainteresovaných ministerstev, tak zástupci nevládních organizací ROSA, ProFem a Bílého kruhu bezpečí. Jednalo se o setkání, která měla přispět k vytvoření právní úpravy a metodických postupů pro interdisciplinární týmy zaměřené na řešení případů domácího násilí.²⁶³ Prevenci domácího násilí na vládní úrovni se od 1. ledna 2008 věnuje specializovaný výbor Rady vlády České republiky pro rovné příležitosti žen a

²⁵⁹ Informace dostupné z WWW: <<http://www.stopnasili.cz/verejnost/kampan-proti-dn.html>> ke dni 18. prosince 2012.

²⁶⁰ Informace dostupné z WWW: <<http://www.rosa-os.cz/o-nas/kampan/>> ke dni 18. prosince 2012.

²⁶¹ Informace dostupné z WWW: <<http://www.muziprotinasili.cz/co-je-bila-stuzka/>> ke dni 18. prosince 2012.

²⁶² Informace dostupné z WWW: <<http://web.ilom.cz/aktualni-projekty-lomu.html>> ke dni 18. prosince 2012.

²⁶³ HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004, s. 196-197.

mužů.²⁶⁴ Výbor pro prevenci domácího násilí vypracovává rovněž Národní akční plán prevence domácího násilí, ve kterém hodnotí stávající právní úpravu v oblasti ochrany před domácím násilím a podává k této problematice další návrhy. Aktuální Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014 řadí mezi priority prohlubování podpory osob ohrožených domácím násilím a dětí ohrožených domácím násilím. Pozornost věnuje ovšem také osobám násilným, klade si za cíl především zajistit pro násilné osoby terapeutické služby a vytvořit síť specializovaných pracovišť, které by nabízely resocializační programy pro tyto osoby.²⁶⁵

10.2 Sekundární prevence

Zatímco primární prevence směřuje svou pozornost na společnost jako celek, sekundární prevence se zaměřuje již na užší skupinu populace, a totiž na potenciální páry, domácnosti, rodiny, které jsou z pohledu domácího násilí rizikové. Cílem sekundární prevence je především včas identifikovat případy domácího násilí a přijmout adekvátní řešení. Důležitou roli v tomto procesu zastávají, vedle samotných zúčastněných osob, pracovníci takzvaných pomáhajících profesí, které zahrnují širokou škálu povolání, jako jsou lékaři, policisté, učitelé, sociální pracovníci a další, kteří přicházejí do přímého kontaktu s případy domácího násilí, a u kterých je zásadní jejich vybavení znalostmi a zkušenostmi, které jim napomáhají případy domácího násilí odhalovat a včas zasáhnout. Sekundární prevence pak obsahuje řadu prostředků, které usilují o zklidnění situace a zabránění eskalace násilí. Svou roli v tomto směru sehrávají programy zaměřené na řešení konfliktů či zvládnání agrese, manželské a rodinné poradenství a terapie, v akutních případech pak krizová intervence.²⁶⁶

10.3 Terciální prevence

Úloha terciální prevence přichází v okamžiku, kdy již k výskytu domácího násilí v konkrétním případě došlo a je třeba zmírnit jeho důsledky. Ve vztahu k oběti domácího

²⁶⁴ Statut Výboru pro prevenci domácího násilí, článek 1 odst. 2. Dostupný z WWW: <<http://mpsv.cz/files/clanky/12257/statut.pdf>> ke dni 19. prosince 2012.

²⁶⁵ Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>> ke dni 11. října 2012.

²⁶⁶ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 152-153; SMITH, M.; STRAUS, M. A. Primární prevence násilí mezi partnery. Překlad Alice Markové z *Crime Prevention New Approaches. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2003, č. 3 a 4.

násilí se tedy jedná o opatření, která jí mají zajistit potřebnou pomoc a podporu, zejména z hlediska eliminace rizika její sekundární viktimizace. V tomto smyslu zahrnuje terciální prevence působení organizací a zařízení, která nabízejí osobám ohroženým domácím násilím široké spektrum služeb zahrnující poradenství, terapeutické programy, ubytování a podobně. Ve vztahu k pachateli domácího násilí se terciální prevence soustředí na předcházení jeho recidivy. Opatření terciální prevence proto mají povahu především resocializačních programů pro násilné osoby.²⁶⁷

10.3.1 Terapeutické programy pro násilné osoby

Pomoc pachatelům domácího násilí je v naší společnosti teprve v počátcích, pozornost je obvykle věnována jeho oběti. Ve vztahu k pachatelům převládá represivní přístup, který ale nachází uplatnění pouze v těch nejzávažnějších případech. V zahraničí fungují specializované intervenční programy, které se zaměřují na zacházení s pachateli domácího násilí. Tyto programy vycházejí z předpokladu, že násilné chování je naučené a sociálně posilňované. V práci s pachateli domácího násilí se využívají různé metodické přístupy: násilné osoby absolvují výklad o dynamice moci při použití násilí, učí se ovládat své emoce a chování tak, aby nedocházelo k eskalaci hněvu, seznamují se s různými relaxačními technikami a podobně. Do takových programů mohou násilné osoby vstoupit dobrovolně, mohou jim však být nařízeny také soudně. Přitom motivace násilné osoby je jedním z podstatných faktorů, které ovlivňují, zda program přinese pozitivní výsledky. Toufarová uvádí několik důvodů, ze kterých vstupují násilné osoby do terapeutických programů dobrovolně:

- některé se přihlásí hned po prvním násilném incidentu, a to ze strachu z oficiální sankce,
- některé spoléhají na to, že dobrovolný vstup do terapeutického programu bude soudem přijat jako polehčující okolnost,
- jiné se přihlásí, aby odvrátily rozpad vztahu,
- část z nich svého jednání skutečně lituje a chce se změnit.²⁶⁸

²⁶⁷ ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 154.

²⁶⁸ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 126.

Závěry o úspěšnosti těchto programů nejsou jednoznačné, většinou se ale shodují na tom, že účinek mají především z krátkodobého hlediska, v delším časovém horizontu pak úspěšnost klesá.²⁶⁹

10.3.2 Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí

Příkladem intervenčních terapeutických programů pro násilné osoby je Vídeňský tréninkový program pro pachatele partnerského násilí. Základem tohoto programu jsou týdenní setkání otevřených skupin, pachatel musí absolvovat aspoň třicet sezení. Terapii zahajuje přijímací setkání, při kterém klient získá prvotní informace a podepisuje smlouvu, která mu ukládá práva a povinnosti, které má v průběhu programu splnit. Následuje takzvaná vyjasňovací fáze, během které probíhá diagnostika násilné osoby a jejíž součástí je také pohovor s partnerem násilné osoby. Na základě vyhodnocení zjištěných poznatků je zvolen adekvátní terapeutický program. V průběhu programu se pozornost zaměřuje na budování odpovědnosti za násilné jednání, ovládnání vzteku, socializaci násilné osoby a trénink sociálních dovedností.²⁷⁰

10.3.3 Terapeutické programy pro násilné osoby v České republice

Česká republika stojí v otázce terapeutických programů pro násilné osoby na samém počátku. Průkopníkem se stal Program terapie partnerských agresorů Institutu forenzní psychologie, který vznikl na základě požadavků Ministerstva zdravotnictví České republiky a probíhal v letech 2004 až 2006. Samotná terapie je rozvržena do dvanácti sezení a vyžaduje, aby jej vedl specializovaný terapeut, zpravidla klinický psycholog, který prošel psychoterapeutickým kursem.

Cílem programu je podpořit u násilných osob kvality, které posilují neagresivní způsoby jejich chování, a sice:

- vědomé rozhodování na rozdíl od impulsivního jednání,
- odpovědnost a ujasněné preference,

²⁶⁹ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 127; ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 78.

²⁷⁰ MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 127-129.

- sociální dovednosti.²⁷¹

V současnosti nabízí program zaměřený na zvládání agrese ve vztazích²⁷² SOS Centrum Diakonie Českobratrské církve evangelické, Středisko křesťanské pomoci Praha²⁷³ nebo Centrum sociálních služeb Praha v rámci Informačního a poradenského centra Viola.²⁷⁴ Podobné programy nabízejí také některé rodinné poradny, například Rodinná poradna Centra sociálních služeb Ostrava.²⁷⁵

11 Výskyt domácího násilí v České republice

11.1 Zdroje dat o domácím násilí

Výskyt domácího násilí lze přesně popsat jen stěží. Domácí násilí představuje druh kriminality, který se vyznačuje vysokou mírou latence. Informace o případech domácího násilí lze čerpat převážně ze tří zdrojů, kterými jsou klinické studie, oficiální statistiky a sociologické výzkumy. Do kategorie klinických studií se řadí zejména výzkumy prováděné psychiatry a psychology, kteří se zabývají konkrétními případy domácího násilí, zpravidla ovšem těmi nejvážnějšími. Data čerpaná z praxe těchto povolání jsou proto relevantní pouze ve vztahu k úzkému vzorku případů. Oficiální statistiky představují především statistiky orgánů činných v trestním řízení, které ovšem zpracovávají pouze ty případy, které byly těmto orgánům oznámeny. Takové případy však představují jen zlomek skutečného výskytu domácího násilí (některé údaje týkající se trestného činu „týrání osoby žijící ve společném obydlí ze statistik Policie České republiky a Ministerstva spravedlnosti České republiky uvádím v přílohách č. 13 až 16). Další z hlavních zdrojů informací o domácím násilí představují sociologické výzkumy, z nichž nejvyšší vypovídací hodnotu o zkoumaném jevu mají celonárodní reprezentativní šetření, dlouhodobé studie a celonárodní viktimizační výzkumy.²⁷⁶

²⁷¹ NETÍKOVÁ, D. Program terapie partnerských agresorů. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 95-98.

²⁷² Informace dostupné z WWW: <<http://www.muziprotinasili.cz/poradna/jak-zvladat-agresi/>> ke dni 8. listopadu 2012.

²⁷³ Informace dostupné z WWW: <<http://www.soscentrum.cz/program-zamereny-na-zvladani-agrese-ve-vztazich-nabizi/>> ke dni 8. listopadu 2012.

²⁷⁴ Informace dostupné z WWW: <<http://www.csspraha.cz/poradna-viola/>> ke dni 8. listopadu 2012.

²⁷⁵ Informace dostupné z WWW: <<http://www.css-ostava.cz/poradna/programy/>> ke dni 8. listopadu 2012.

²⁷⁶ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 15-16.

11.2 Výzkumy domácího násilí v České republice

11.2.1 Počátky výzkumů domácího násilí v České republice

První výzkumy domácího násilí v České republice se datují teprve koncem 90. let 20. století. V květnu roku 1999 byl v rámci grantu Ministerstva vnitra České republiky proveden průzkum „Bezpečnostní rizika 1999“, jehož součástí byla také anketa orientovaná na problematiku domácího násilí. Z výsledků tohoto průzkumu vyplynulo, že 13 % dotázaných žen a téměř 5 % dotázaných mužů se v průběhu svého života stali obětí fyzického útoku ze strany svého současného nebo bývalého partnera či partnerky. Častější byla zkušenost s některou z forem psychického násilí: „soustavnému srážení sebedůvěry nebo slovnímu ponižování“ bylo vystaveno 25 % dotázaných žen a 22 % dotázaných mužů, s vydírání ve formě „hrozeb rozvodem či rozchodem“ uvedlo zkušenost 20 % dotázaných žen, se „záměrným a systematickým odepíráním finančních prostředků na domácnost“ pak asi 18 % dotázaných žen.²⁷⁷

Problematika domácího násilí byla zkoumána rovněž v průzkumu „Bezpečnost občanů 2001“, který proběhl v květnu roku 2001 rovněž v rámci grantu Ministerstva vnitra České republiky. Závěry vyplývající z tohoto průzkumu ukazují, že 17 % dotázaných žen a 9 % dotázaných mužů mají obavy z agresivního chování svého partnera či partnerky.²⁷⁸

11.2.2 Mezinárodní výzkum násilí na ženách

V letech 2002 a 2003 se Česká republika účastnila Mezinárodního výzkumu násilí na ženách, který probíhal ve více než dvou desítkách zemí z různých světových kontinentů. V rámci České republiky bylo dotazováno bezmála dva tisíce žen starších 18 let.

Výzkum ukázal, že téměř 38 % těchto žen v průběhu svého života zažilo v partnerském vztahu některý z vybraných druhů násilí.²⁷⁹ Nejčastěji byly ženy ohrožovány „méně“ závažnými formami fyzického násilí, přibližně 25 % žen se někdy setkalo ze strany svého partnera s fackováním, kopáním, kousáním či úderem pěstí, asi 23

²⁷⁷ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 40.

²⁷⁸ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 41.

²⁷⁹ Dotazování se týkalo například vyhrožování fyzickým násilím a dále různých forem fyzického či sexuálního násilí. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 49.

% žen pak se strkáním, pevným sevřením, kroucení rukou nebo taháním za vlasy. Podobnému podílu žen (23,5%) bylo partnerem vyhrožováno fyzickým násilím.²⁸⁰

Více než 53 % žen, které zažily násilí v partnerském vztahu, si také z fyzických útoků svého partnera odneslo zranění, nejčastěji (v 48,5 % případů) se jednalo o modřiny, následovaly řezné rány, škrábnutí a popáleniny (v asi 14 % případů).²⁸¹

Zhruba 40 % těchto žen pocíťovalo v průběhu násilného incidentu strach o svůj život.²⁸² Přitom jen asi 20 % žen, které zažily násilí v partnerském vztahu, vnímalo násilný incident jako trestný čin, nejvíce pak oběti, které byly donuceny k sexuálnímu styku (v téměř 43 % případů). Přibližně 32 % těchto žen pak násilný incident vnímalo jako porušení práva, nikoliv ovšem jako trestný čin. Více než 34 % žen, které se staly obětí násilí v partnerském vztahu, pak k incidentu uvedlo, že je to „něco, co se prostě stává“, takto byly hodnoceny především lehčí formy fyzického násilí, jako jsou facky (v téměř 30 % případů), strkání, pevné sevření, kroucení rukou a tahání za vlasy (v téměř 29 % případů) a házení věcí nebo úder předmětem (v asi 28 % případů).²⁸³

Pouze 8 % těch žen, které zažily násilí v partnerském vztahu, ohlásilo tuto událost policii.²⁸⁴ Jako důvod, proč ženy útok svého partnera neohlásily, respondentky ve více než 57 % případů uvedly, že se se situací chtěly vypořádat samy, případně se svěřily někomu blízkému, 33,5 % žen nechtělo, aby se o incidentu vůbec někdo dozvěděl. V přibližně 26 % případů respondentky neohlásily útok svého partnera ze strachu z něj, z jeho pomsty, ve stejném množství případů bylo důvodem neohlášení útoku přesvědčení, že policie by „stejně nic neudělala“. Téměř 25 % napadených žen pak útok partnera nenahlásilo proto, že se styděly, cítily se trapně nebo se domnívaly, že útok samy zaviniily.²⁸⁵

²⁸⁰ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 49.

²⁸¹ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 62.

²⁸² *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 63.

²⁸³ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 66-67.

²⁸⁴ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 68.

²⁸⁵ *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině.* Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, s. 69.

11.2.3 Výzkumy neziskových organizací

V rámci projektu „Prevence domácího násilí – změna praxe a legislativy v ČR“ realizovala agentura STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR reprezentativní sociologický výzkum, jehož výsledky byly shrnuty v takzvaném Desateru o domácím násilí. Dotazování bylo prováděno v březnu roku 2001 za účasti více než 1 700 respondentů starších 15 let. Výzkum byl zaměřen na tři tematické okruhy otázek, které zjišťovaly povědomí dotazovaných o domácím násilí a jejich postoje k tomuto jevu a rovněž se dotazovaly na osobní či zprostředkovanou zkušenost s domácím násilím v partnerském vztahu.

Výsledky výzkumu ukázaly, že osobní zkušenost s domácím násilím má více než 25 % dotázaných, přibližně 60 % z nich pak zná případy domácího násilí z doslechu. Obětí domácího násilí ze strany svého partnera se stalo 13 % respondentů, z toho v 66 % případů byla oběť vystavována partnerskému násilí opakovaně a dlouhodobě. V 50 % případů se jednalo o kombinaci násilí fyzického a psychického, v 11 % případů pak také násilí sexuálního.²⁸⁶ Podobné závěry přinesl rovněž srovnávací výzkum, který agentura provedla v červenci roku 2006.²⁸⁷

Oproti prvnímu výzkumu z roku 2001 se v roce 2006 zvýšilo povědomí o pojmu domácí násilí a jeho obsahu (z 80 % na 97 % dotázaných). V přibližně 84 % případů respondenti uvedli, že domácí násilí vnímají jako společenský problém, o jehož řešení by se měl zasadit stát. V předcházejícím výzkumu se k tomu stanovisku přihlásilo 61 % dotazovaných. Roste také počet těch, kteří jsou přesvědčení, že případy domácího násilí vyžadují vnější intervenci. Tento názor zastávalo v roce 2006 86 % účastníků výzkumu, o pět let dříve to bylo 79 % dotazovaných.

Tazatelé také zjišťovali, nakolik jsou respondenti informováni o tom, jak se domácímu násilí bránit a jak v těchto případech postupovat. Srovnávací výzkum z roku 2006 v tomto směru neukázal velký pokrok. Dostatkem informací ohledně postupu v případech domácího násilí disponuje přibližně 51 % populace, což je jen nepatrný nárůst oproti výchozímu výzkumu, kdy kladně odpovědělo asi 48 % dotázaných.

²⁸⁶ *Desatero o domácím násilí. Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a. s. STEM, květen 2001.*

²⁸⁷ *Domácí násilí II. Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a. s. STEM, červenec 2006.*

Závěry, které z výzkumu vyplývají, také ukazují, že ve společnosti stále přetrvávají stereotypy týkající se vnímání obětí domácího násilí. Až 68 % respondentů se domnívá, že oběťmi domácího násilí se stávají především slabé a bojácné ženy, které si nechají vše líbit, v roce 2001 takto odpovědělo přibližně 61 % dotazovaných. Zato mýty o násilných osobách ve společnosti postupně oslabují, 49 % dotázaných se domnívá, že domácího násilí se dopouštějí také osoby, které se napohled jeví jako slušní lidé, což je ve srovnání s předchozím výzkumem o 13 % více.²⁸⁸

²⁸⁸ *Domácí násilí II. Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a. s. STEM, červenec 2006.*

Závěr

Ve své diplomové práci jsem zpracovávala téma domácího násilí a prevence tohoto jevu. V případě domácího násilí nejde o jednu hádku, při které se jeden z jejích aktérů takzvaně neudrží a druhého uhodí. Domácí násilí představuje hluboký zásah do soukromého života postižených jedinců, podrývá ty nejdůležitější vztahy, které každý z nás může navázat a pěstovat, vztahy rodinné a partnerské. Vztahy, které mají poskytovat pocit jistoty, bezpečí, míru. Vztahy s lidmi, kteří nám jsou nejbližší, kterým svěřujeme své pocity a obavy, kteří nám mají být oporou. Domácí násilí je popřením všech těchto atributů, které se s rodinou a partnerstvím pojí. Domov, místo, které má poskytovat láskyplné zázemí, mění domácí násilí v místo hrůzy.

Pod pojmem domácí násilí se skrývají mnohé způsoby, kterými jeho pachatelé své oběti trýzní. Obětí domácího násilí může být křehká žena, kterou partner bije, ale stejně tak jí může být urostlý muž, jehož partnerka neustále uráží, zesměšňuje, vydírá. Utrpení jednoho není menší než utrpení druhého. Společné všem způsobům, projevům, formám domácího násilí je to, že mají traumatizující účinky na duševní stav jeho obětí a zničující dopady na jejich soukromý život. Domácí násilí svou oběť paralyzuje, podrývá její sebevědomí, bere sílu se vzepřít.

Domácí násilí můžeme označit za fenomén, se kterým se lidská společnost potýká po celá staletí a který se zřejmě nikdy nepodaří zcela potlačit. Rozhodujícím momentem v boji proti domácímu násilí se tak stává způsob, jakým se společnost k domácímu násilí postaví. Každý z nás může před tímto problémem zavírat oči. Říct si, že něčeho takového, jako je domácí násilí, se může dopouštět jen nějaký nezaměstnaný alkoholik bez jakéhokoli vzdělání, a dělat, že „slušných“ lidí se to přeci netýká. Takto jednoduchý ale problém domácího násilí není. Mezi násilnými osobami najdeme lidi vysokoškolsky vzdělané, úspěšné ve své profesi, kultivovaně hovořící a slušně působící. I tací se se zavřením domovních dveří mění v brutální tyrany. Proč? S odpovědí na tuto otázku si lámou hlavu odborníci z řad psychologů, sociologů a dalších již desítky let a podat jednoduché, jednoznačné a všeobecně platné vysvětlení se zřejmě nikdy nepodaří.

I když domácí násilí nedokážeme zcela vymýtit, je důležité proti němu aspoň bojovat. V tomto ohledu byl v posledních několika letech dosažen výrazný pokrok. Český zákonodárce učinil potřebné legislativní kroky a postihuje domácí násilí trestní represí jako celek, a nejen jeho jednotlivé projevy. Otázkou, kterou by se však český zákonodárce

v souvislosti s domácím násilím v oblasti trestního práva měl dále zabývat, zůstává institut souhlasu poškozené osoby s trestním stíháním pachatele některých trestných činů. Výčet trestných činů, k jejichž stíhání je takový souhlas potřebný, obsahuje řadu těch, ke kterým dochází v rámci domácího násilí, a tato skutečnost nejenže komplikuje život obětem domácího násilí coby poškozeným, ale především přispívá k jejich sekundární viktimizaci a působí jim tak další nepříznivé následky v již tak složité a psychicky náročné situaci. Je tedy na místě navrhnout, zda po vzoru našich slovenských sousedů tento výčet nezúžit a nevyřadit z něj takové trestné činy, jako jsou například ublížení na zdraví, omezování osobní svobody nebo vydírání.

V rámci boje proti domácímu násilí ovšem nezůstalo jen u jeho trestněprávního postihu. Byl vybudován systém komplexní pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Tento systém sestává ze tří základních prvků, kterými jsou policejní intervence, pomoc poskytovaná intervenčními centry a soukromoprávní ochrana obětí domácího násilí. Policie hraje v řešení případů důležitou roli, bývá zpravidla první, kdo se s případem domácího násilí dostane do kontaktu. Je tedy nesmírně důležité, aby její příslušníci dokázali situaci správně vyhodnotit a zvolit adekvátní postup. K tomu je pochopitelně zapotřebí policisty, kteří v případech domácího násilí zasahují, dostatečně vyškolit, neboť takové zásahy kladou vysoké nároky nejen na jejich schopnosti analytického myšlení, komunikační dovednosti, ale také na jejich psychickou odolnost. Například v Brně či Praze proto existují speciální týmy, do jejichž kompetence spadá právě řešení případů domácího násilí. Na policejní intervenci navazuje činnost intervenčních center. Byla vybudována síť těchto specializovaných pracovišť, která poskytují pomoc osobám ohroženým domácím násilím především v oblasti psychologické, právní a sociální. Intervenční centra tak plní roli jakéhosi asistenta, průvodce obětí domácího násilí v jejich cestě za svobodou. V tomto ohledu by jistě bylo přínosné počet těchto zařízení rozšířit, aby jimi poskytované služby byly jejich klientům dostupnější.

V čem ovšem panují velké rezervy, je práce s násilnými osobami. Ve vztahu k pachatelům domácího násilí převládá represivní přístup, pokud je případ domácího násilí „dotažen do konce“, je pachateli uložena sankce v rámci přestupkového či trestního řízení v závažnějších případech. Není ovšem možné nařídít takovému pachateli, aby se podrobil speciálnímu terapeutickému či resocializačnímu programu zaměřenému na domácí násilníky. Rovněž možnosti dobrovolného řešení vlastního nežádoucího chování jsou

omezené. Existují sice programy, které se orientují na zvládnání agrese ve vztazích, ty jsou ovšem dostupné jen v několika málo velkých městech a chybí jim určitá jednotná koncepce. Boji proti domácímu násilí by zajisté napomohlo, kdyby zde vedle intervenčních center poskytujících pomoc osobám ohroženým domácím násilím existovala obdobná zařízení věnující se pomoci osobám násilným.

Seznam použité literatury a pramenů

Učebnice a komentáře

ADAMOVÁ K.; SOUKUP L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86898-04-0.

ČÍSAŘOVÁ, D. a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5.

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-73-3.

DRÁPAL, L.; BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

JELÍNEK a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání podle novelizované právní úpravy účinné od 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-30-1.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*, 1. vydání podle stavu k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. aktualizované vydání podle stavu k 1. 9. 2009. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-769-0.

WINTEROVÁ A. a kol. *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-726-3.

Monografie

BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-254-5422-0.

CONWAY, H. L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vydání. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

Domácí násilí: Přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích. Studie Bílého kruhu bezpečí, 2002. ISBN 80-86284-19-0.

DUFKOVÁ, I.; ZLÁMAL, J. *Domácí násilí. Pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005.

HUŇKOVÁ, M.; VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. 1. vydání. Justiční akademie ČR, 2004.

KRÁLÍČKOVÁ, Z.; ŽATECKÁ, E.; DÁVID, R.; KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Skripta. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3.

MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.

Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-7330-054-0.

ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008. ISBN 978-80-903626-7-3.

Články a příspěvky

AULICKÝ, P. Domácí násilí z pohledu trestního práva. In: *Dny práva 2010*. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. Dostupné z WWW: <[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Aulicky_Petr_\(4610\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/07_nasili/Aulicky_Petr_(4610).pdf)> (3. prosince 2012)

ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, č. 3. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>> (12. března 2012)

ČÍRTKOVÁ, L. Domácí násilí – zatím víme více o ohrožených osobách. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*. 2003, č. 1. Dostupný také z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/nasilne-osoby/zatim-vime-vic-o-ohrozenych-osobach/>> (6. listopadu 2012)

ČÍRTKOVÁ, L. Ohrožené osoby (včetně dětí), typologie, priority intervence. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

ČÍRTKOVÁ, L. Oběti domácího násilí. *Psychologie dnes*. 2007, č. 1. Dostupný z WWW: <<http://www.rodina.cz/clanek1600.htm/>> (9. listopadu 2012)

DURDÍK, T. Nová legislativa v ČR v oblasti domácího násilí – úloha policie, justice a intervenčních center. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

FENYK, J. Některé úvahy o postizitelnosti „domácího násilí“ z hlediska současného trestního práva i záměrů de lege ferenda. *Právní rozhledy*. 2002, č. 12.

JAUK, B. The Austrian Federal Act on the Protection against Domestic Violence – Facts about Law and Experiences of the Styrian Intervention Centre. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej*

v dňoch 15. – 16. októbra 2007. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

JELÍNEK, J. K trestněprávnímu postihu domácího násilí. *Kriminalistika*. 2005, č. 4.

JUNGWIRTOVÁ, J. Anglický a český policejní přístup k domácímu násilí. In: *Násilí z pohledu společenských věd. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-253-9.

KACAFÍRKOVÁ, M. Domáci násilí. *Trestní právo*. 2002, č. 5.

KOTRECOVÁ, A. Ochrana obětí domácího násilí institucemi občianskeho práva. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

LINHART, M. Dítě jako svědek domácího násilí. *Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2010, č. 3. Dostupný z WWW:

< http://www.domacinasili.cz/files/files/metodika_dite_svedek_dn.pdf > (11. října 2011)

NEDVĚDOVÁ, A. Sociálně právní poradenství pražského Intervenčního centra (IC). *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010.

NETÍK, K. K osobnosti pachatele partnerského násilí. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

NETÍKOVÁ, D. Program terapie partnerských agresorů. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

NOVÁKOVÁ, L. „Každý má právo na život bez násilí!“ Domácí násilí očima policistů. In: *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010.

PALOVČÍKOVÁ, G. Pomoc ohrozeným osobám v systému sociálních služeb. *Spolu, časopis organizácie na pomoc obetiam trestných činov*, 2008, č. 2. Dostupný z WWW: <<http://www.pomocobetiam.sk/spolu/spolu-2-08.pdf>> (13. prosince 2012)

PÁNA, L. Domácí násilí jako sociální problém společnosti. In: *Násilí z pohledu společenských věd. Sborník příspěvků z mezinárodní konference 20. září 2007*. Praha: Policejní akademie ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-253-9.

SMITH, M.; STRAUS, M. A. Primární prevence násilí mezi partnery. Překlad Alice Markové z *Crime Prevention New Approaches. Zpravodaj Bílého kruhu bezpečí*, 2003, č. 3 a 4. Dostupný z WWW: <<http://www.domacinasili.cz/prevence/primarni-prevence-nasili-mezi-partnery/>> (15. února 2013)

ŠEVČÍK D. Činnost intervenčních center v České republice. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

VITOUŠOVÁ, P. Odhad rizika, metoda SARA DN v praxi České republiky. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

VLÁČIL, D. K některým praktickým aspektům rozhodování civilního soudu při ochraně před domácím násilím a jeho spolupráce s policejními orgány. In: *Sborník textů zaměřených na problematiku domácího násilí*. Centrum sociálních služeb Praha, 2010.

VOŇKOVÁ J., Přínos zákona o ochraně před domácím násilím pro českou společnost. In: *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7357-365-2.

VYKOPALOVÁ, H. Násilí v rodině. *Kriminalistika*. 2001, č. 4

ZÁHORA, J. Vývoj právnej úpravy postihujúcej domáce násilie na Slovensku. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-88-931-96-6.

Desatero o domácim násilí. Shrnutí základných výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a. s. STEM, květen 2001. Dostupné z WWW:
<<http://www.moznostvolby.sk/5zena/htm5z/dokumenty/ceskyvyskum.htm>> (24. ledna 2013)

Domáci násilí II. Shrnutí základných výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a. s. STEM, červenec 2006. Dostupné z: clanky@stem.cz, Soubory k článku Domáci násilí II. - údaje z výzkumů (8. listopadu 2012)

Internetové zdroje

www.coe.int

ww.concourt.cz

www.csspraha.cz

www.css-ostrava.cz

www.czso.cz

www.domacinasili.cz

www.domaci-nasili.cz

web.ilom.cz

portal.justice.cz

www.law.muni.cz

www.moznostvolby.sk

www.mpsv.cz

www.muziprotinasili.cz

www.mvcr.cz

www.policie.cz

www.pomocobetiam.sk

www.psp.cz

www.rosa-os.cz

www.rovnopravnost.cz

www.senat.cz

www.soscentrum.cz

www.stem.cz

www.stopnasili.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1: Kolo kontroly a moci

Příloha č. 2: Cyklus domácího násilí

Příloha č. 3: Kauzální model D. G. Duttona

Příloha č. 4: Přehled základních klasifikací násilných osob

Příloha č. 5: Bezpečnostní plán

Příloha č. 6: Dotazník k metodě Sara DN

Příloha č. 7: Vývoj počtu vykázaní provedených Policií České republiky

Příloha č. 8: Počet vykázaní v jednotlivých krajích České republiky v roce 2012

Příloha č. 9: Počet vykázaní na 100 tisíc obyvatel v jednotlivých krajích České republiky v roce 2012

Příloha č. 10: Podíl opakovaných vykázaní v roce 2012

Příloha č. 11: Ohrožené osoby v případech provedených vykázaní

Příloha č. 12: Intervenční centra v České republice

Příloha č. 13: Vývoj počtu skutků klasifikovaných jako „týrání osoby žijící ve společném obydlí“

Příloha č. 14: Podíl recidivistů na skutcích vyšetřovaných Policií České republiky

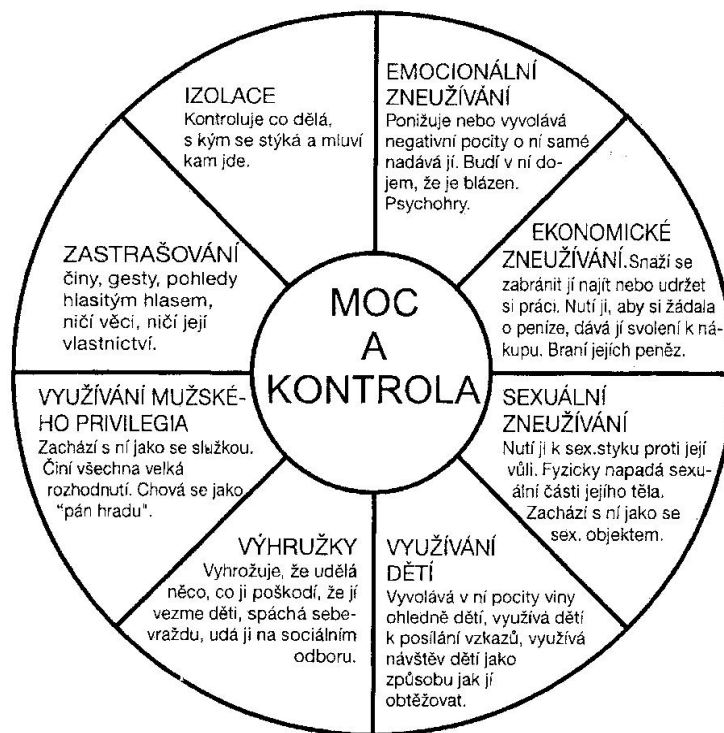
Příloha č. 15: Podíl žen odsouzených pro trestný čin „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ v letech 2005 až 2011

Příloha č. 16: Podíl žen vyšetřovaných pro podezření ze spáchání trestného činu „týrání osoby žijící ve společném obydlí“ v roce 2012

Přílohy

Příloha č. 1

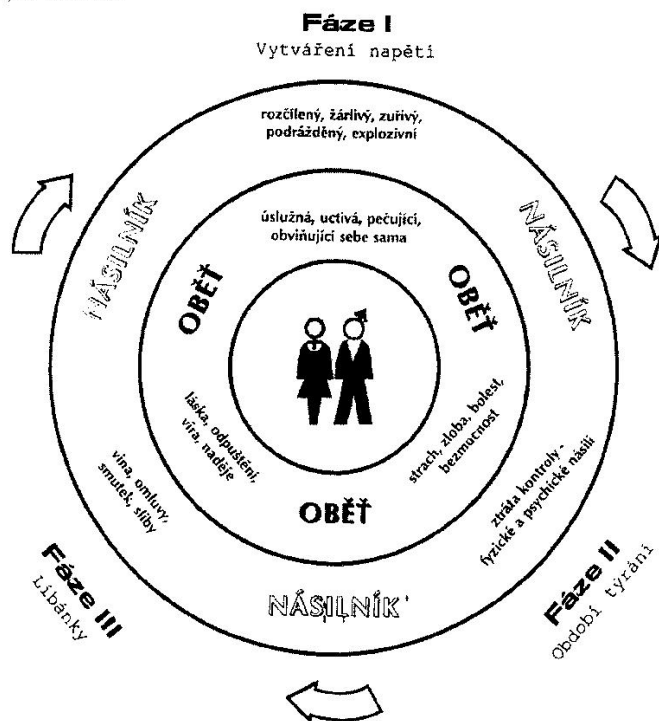
Kolo kontroly a moci

Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 10.

Příloha č. 2

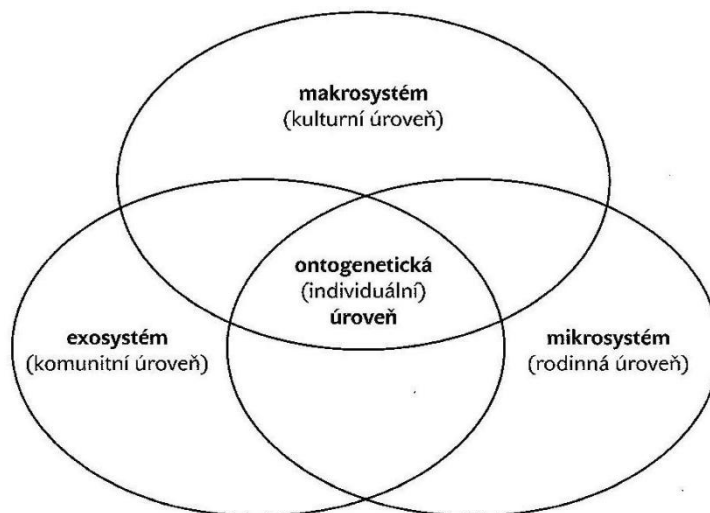
Cyklus domácího násilí

Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; WÜNSCHOVÁ, P.; BLÁHOVÁ, K. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009, s. 11.

Příloha č. 3

Kauzální model D. G. Duttona

Zdroj: ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 36.

Příloha č. 4

Přehled základních klasifikací násilných osob

Autor typologie	Typy násilných osob	Popis typů násilných osob
Sherman	sociálně problémový pachatel	Pachatel, který se násilí dopouští jak v soukromí, tak na veřejnosti.
	pachatel s dvojí tváří	Pachatel, který na veřejnosti vystupuje jako slušná, seriózní osoba, která se ovšem v soukromí mění v násilníka. Důvodem takové změny je obvykle frustrace a nespokojenost se sebou samým, která může mít sociální nebo ekonomické pozadí. Frustrace pak vyvolává hněv, který může vyústit i v agresi namířenou proti partnerovi či jiným členům rodiny. Své násilné jednání přitom často popírají, případně vinu za něj svalují na svou oběť, na alkohol nebo hledají jiné výmluvy.
Holtzworth – Munroe a Stuart	obecně agresivní/antisociální typ	Ve své podstatě se jedná o kategorii odpovídající Shermanově sociálně problémovému pachateli. Jedná se o pachatele, který se dopouští násilí jak v rodině, tak mimo ni. Zpravidla zastává stereotypní názory ohledně postavení mužů a žen ve společnosti i v rodině a těmito názory také omlouvá své násilné jednání, k případné pomoci a terapii mají odmítavý postoj.
	agresor pouze v rodině	Pachatele, kteří na veřejnosti agresivně nevystupují, k násilí se uchylují pouze v rodině, soukromí, odpovídají tak Shermanově kategorii pachateli dvojí tváře.
	dysforický/hraniční typ	Pachatel, kterého lze charakterizovat jako úzkostného, až depresivního. Emočně je nestabilní, násilné jednání je u něj impulzivní, spojené s emočním výbuchem, který není schopen ovládnout, přičemž toto násilí směřuje zejména proti své rodině.
Gottman	instrumentální typ násilníka	Pachatel, který se vyznačuje tím, že má obecně zvýšený sklon k agresivnímu jednání, k tomu se přidává také antisociální založení. Vykazuje tedy obdobné znaky jako obecně agresivní/antisociální typ, respektive sociálně problémový typ.
	impulzivní typ násilníka	Pachatel, který je charakterizován impulzivním chováním, emocionálně negativním naladěním a úzkostnou vazbou až závislostí na partnerovi. Násilné jednání je u něj spojeno se ztrátou sebekontroly. Tuto kategorii lze přirovnat k dysforickému/hraničnímu typu.
Hamberger	nepatologický typ	Pachatel, který se zpravidla nedopouští závažných forem domácího násilí. Násilí je v jeho případě podmíněné komunikační neschopností a projevuje se typicky právě jen v partnerském vztahu.
	pasivně agresivní, závislý typ	Pachatel, u kterého je násilí zapříčiněno jeho sklonem k agresi, která je u něj podmíněna situačně, namířena zpravidla pouze proti partnerovi či rodině.
	antisociální typ	Pachatel, z kterého násilí vyplývá z jeho osobnostního založení, projevuje se nejen v jeho partnerských a rodinných vztazích, ale i v jiných společenských vztazích.
Typologie založená na příčinách násilí	self image demonstrator	Pachatel, který užívá násilí proto, že jím chce předvést svou sílu a ve své partnerce tak vzbudit obdiv.
	self image defender	Pachatel, který násilí používá v situacích, kdy se cítí být ohrožen, jako prostředek své obrany.
	reputation defender	Pachatel, který používá násilí rovněž jako prostředek obrany, nikoliv ale své, ale obrany hodnot, které vyznává.

Zdroje:

ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008, s. 38.

MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 116-119.

NETÍK, K. K osobnosti pachatele partnerského násilí. In: *Domáce násilie – nová prax a nová legislatíva v Európe. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. októbra 2007*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 93-94.

ŠEVČÍK, D.; ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 62,73.

VOŇKOVÁ, J.; SPOUSTOVÁ, I. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vydání. Praha: proFem, 2008, s. 48, 50-51, 59.

Příloha č. 5

Bezpečnostní plán

Bezpečnostní plán

Plánování bezpečí, pokud zůstáváte ve vztahu s násilným partnerem:

- Mějte vždy u sebe důležitá telefonní čísla.
- Mějte na jednom místě (např. v kabelce či tašce, kterou si můžete vždy vzít s sebou) peníze, doklady, mobil nebo telefonní kartu.
- Důležité doklady, náhradní klíče či základní oblečení si uschovejte u někoho, komu důvěřujete nebo v zaměstnání.
- Promyslete si, kam můžete v případě akutního nebezpečí odejít (k rodičům, kamarádce, do krizového centra či azylového domu).
- Promyslete si únikovou cestu z bytu, nezůstávejte s partnerem o samotě na místech bez možnosti úniku (koupelny, kuchyně atp.).
- Řekněte někomu o tom, co se u Vás doma děje.
- Požádejte sousedy o pomoc, dohodněte si s nimi nějaký signál, po kterém přivolají policii.
- Jste-li v nebezpečí, volejte Policii – 158, případně linku 112.

Plánování bezpečí po odchodu z násilného vztahu:

- Pokud odcházíte s dětmi, zanechte doma krátkou zprávu, že z důvodů stupňujícího se násilí odcházíte na dočasnou dobu i s dětmi na neutrální místo.
- Sdělte písemně majiteli domu či bytu, že se nevzdáváte nároku na byt, ale že jste nucena jít z důvodu ochrany a bezpečí pro stupňující se násilí dočasně opustit.
- Otce informujte písemně přes Oddělení sociálně právní ochrany dětí o zdravotním stavu nezletilých dětí. Toto oddělení by Vám mělo být nápomocné a nesdělovat místo Vašeho pobytu, pokud jste v utajeném azylovém zařízení a pomoci Vám podniknout právní kroky spojené s podáním žádosti o svěřeni nezletilých dětí do Vaší péče.
- Zůstáváte-li ve svém bytě, můžete, pokud nemá partner v bytě trvalé bydliště, vyměnit zámek, instalovat bezpečnostní zámky a dveře (pokud tam trvalé bydliště má, výměnou zámku byste se mohla dopustit trestného činu).
- Promyslete si, koho můžete informovat o tom, že s partnerem již nežijete a pokud by se objevil poblíž domu nebo dětí, aby zavolali policii (např. když zamezuje dětem nebo Vám vstup do domu).
- Informujte osoby, které jsou v kontaktu s Vašimi dětmi (mateřská škola, školka, kroužky), kdo je oprávněn děti vyzvedávat.
- Vyhýbejte se místům, kam jste obvykle s partnerem chodívali nebo kde je vysoká možnost toho, že se potkáte.
- Pokud na Vás partner čeká před zaměstnáním apod., vycházejte bočním východem, měňte trasu cesty domů, pokud by Vás sledoval, jděte na Policii.
- Pokud jste odešla ze společné domácnosti a potřebujete se vrátit pro Vaše věci, napište si seznam všeho, co si potřebujete vzít. V případě, že hrozí, že by se k Vám mohl partner chovat násilně, požádejte Policii ČR o asistenci. Pokud s Vámi nepůjde Policie ČR, můžete o asistenci požádat Městskou policii, případně si zajistěte nějaké svědky, nikdy se nevracejte do bytu sama.
- Pokud máte s partnerem nezletilé děti, informujte ho písemně o jejich zdravotním stavu a kopii zasílejte na oddělení sociálně právní ochrany dětí.

Zdroj: <<http://www.stopnasili.cz/zeny/bezpecnostni-plan.html>> (11. dubna 2013)

Příloha č. 6

Dotazník k metodě Sara DN

sara dn
pomůcka pro policisty

sara dn

3x5 otázek
na rizikové faktory

OTÁZKY ke zjištění rizika eskalace domácího násilí

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Domácí násilí (dále jen dn) je především fyzické, psychické anebo sexuální násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. O domácí násilí se jedná vždy, pokud jsou přítomny všechny následující znaky.

KLÍČOVÉ ZNAKY DN

- 1) **OPAKOVÁNÍ A DLOUHODOBOST** – z jednoho útoku jakéhokoli charakteru ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí. Může to však být jeho začátek. *Ptejte se na minulá incidenty, na předešlé zákroky PCR, na úrazy apod.*
- 2) **ESKALACE** – domácí násilí se stupňuje od útoků proti lidské důstojnosti k fyzickým útokům až k závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život. *Ptejte se, jak často se incidenty opakují a zda roste intenzita útoků či výhrůžek.*
- 3) **JASNÉ A NEZPOCHYBNITELNÉ ROZDĚLENÍ ROLÍ** na ohroženou osobu a násilnou osobu – domácím násilím nejsou vzájemně napadání, hádky, rvačky, spory, kde je rovné nebo střídavé postavení stran incidentu. *Ptejte se, kdo je ohrožen a kdo ubližuje.*
- 4) **NEVĚŘEJNOST** – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, stranou společenské kontroly. *Ptejte se, kdy a kde k násilí dochází.*

sara dn

SOUBOR RIZIKOVÝCH FAKTORŮ KE ZJIŠTĚNÍ HROZBY BUDOUCÍHO DN

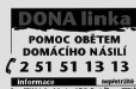
V případě, že na místě zákroku identifikujete situaci jako domácí násilí, doporučujeme vám položit následující katalog otázek. Ty pomohou vám i ohroženým osobám uvědomit si reálné riziko současného a budoucího ohrožení. Zdrojem informací, tj. osobou, která na otázky odpoví, může být ohrožená osoba, oznamovatel (např. sousedé), ale i násilná osoba.

Otázky jsou orientačním vodítkem a slouží k rychlému a správnému rozhodnutí o dalším postupu. Otázky pokládejte v souvislosti s aktuálním incidentem a zajímejte se také o incidenty předchozí, protože domácí násilí je násilím na pokračování. V této fázi zákroku není nutné provést písemný záznam, je-li to možné, doporučuje se pořídit záznam zvukový.

K vyhodnocení budoucího možného rizika dn použijte vlastní úvahu. Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohrožené osoby.

Například:

- přivolejte další policisty
- zvažte opatření podle trestního řádu nebo zákona o PCR
- po 1. 1. 2007 zvažte „vykázání“ podle zákona č. 135/2006 Sb.
- doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo
- počte ohroženou osobu o bezpečnostním plánu
- informujte OSPOD o dětech v rodině
- předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku

Tento dokument vydává Bílý kruh bezpečí, o.s. v rámci projektu „Regionální podpora informovanosti o nestranné lince pomoci obětem domácího násilí“, projekt spolufinancovaný Evropskou unií a státním rozpočtem České republiky.

NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBE

ODDÍL 1

- 1) **Dopouští se násilná osoba závažného fyzického nebo sexuálního násilí?**
– např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní
- 2) **Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly?**
– např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby
- 3) **Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek a úmyslů ze strany násilné osoby?**
– např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů
- 4) **Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení?**
– např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu, společenské záruky, probace aj.
- 5) **Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí?**
– např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpí chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá dn

ODDÍL 2

OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

- 1) **Dopouští se obecné kriminality?**
– jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (tj. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně
- 2) **Jsou informace o problémech v předchozích vztazích?**
– měla násilná osoba problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakovaně opouštění partnera, násilí ve vztahu)
- 3) **Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy?**
– např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže
- 4) **Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi?**
– např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hráčskou závislostí např. na automatech
- 5) **Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví?**
– např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo normu

ODDÍL 3

ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

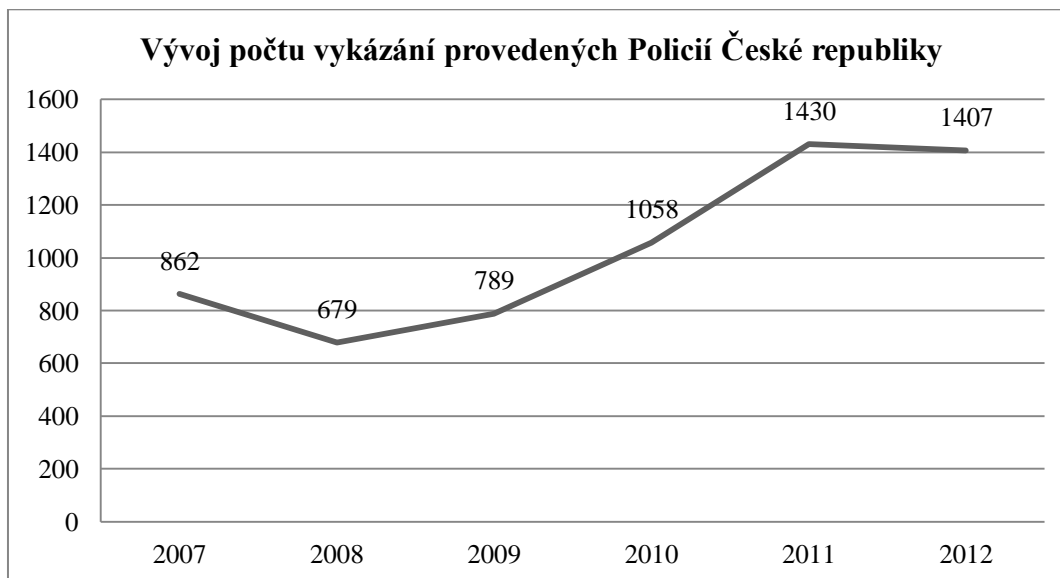
- 1) **Chová se ohrožená osoba rozporuplně ve vztahu k násilné osobě?**
– přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní pravidelné nebo nepravidelné kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe
- 2) **Má z násilné osoby extrémní strach?**
– tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobraně chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochromuje její jednání
- 3) **Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí?**
– riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou
- 4) **Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu (nejenom v místě bydliště, ale i v zaměstnání)?**
– tato místa nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností
- 5) **Má ohrožená osoba závažné osobní problémy?**
– např. problémy se zaměstnáním, s financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s užíváním návykových látek

www.donalinka.cz – www.bkb.cz – www.domacinasili.cz

Copyright © 2005 P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Bullfrage – Copyright © 2006 Bílý kruh bezpečí, o.s.
Kopírování, reprodukce a opětovný přenos jakýmkoli způsobem jsou zakázány mezinárodními právy.

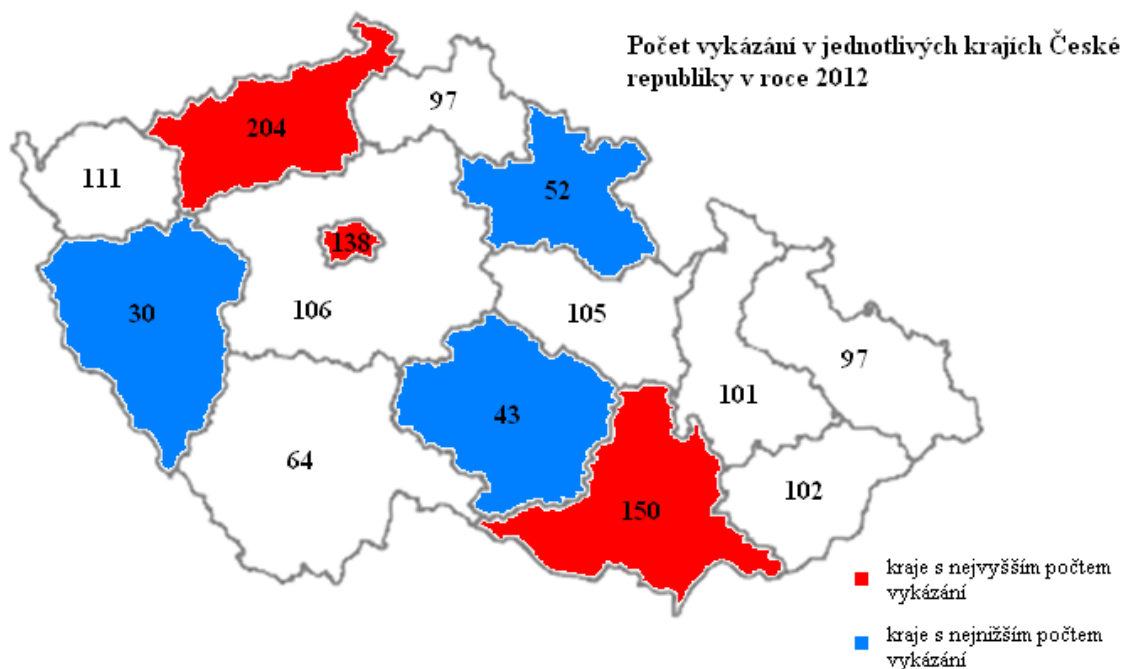
Zdroj: < <http://www.rovnopravnost.cz/zpravy/sara-dn-1414/> > (11. dubna 2013)

Příloha č. 7

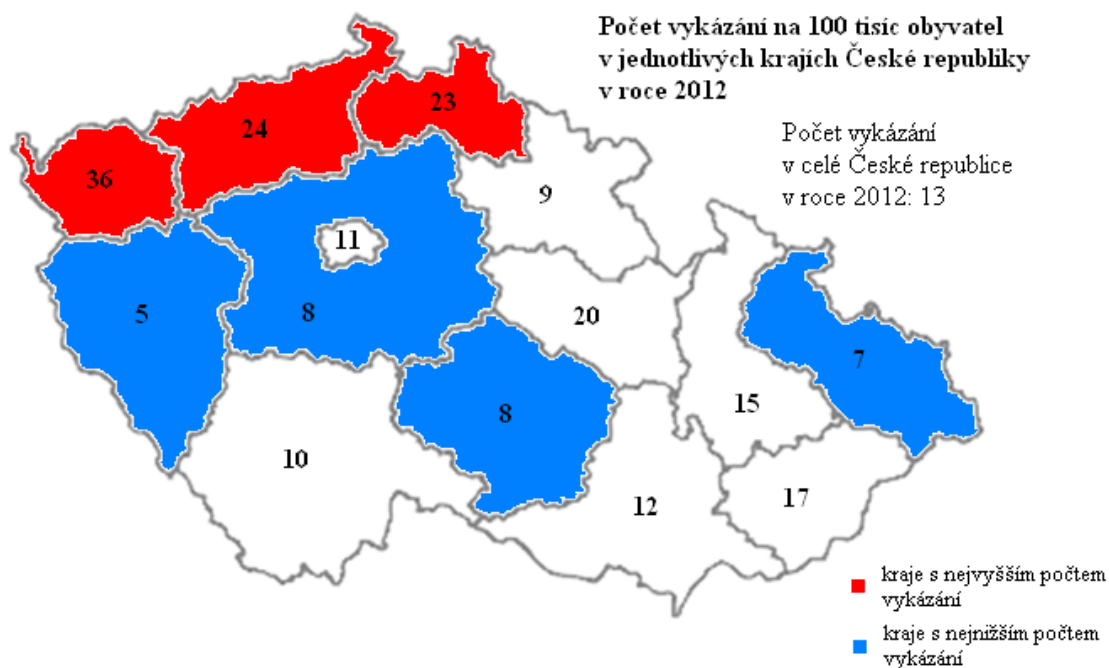
Zdroj dat: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>> (11. března 2013)

Příloha č. 8

Zdroj dat: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>> (11. března 2013)

Příloha č. 9

Zdroj dat: <<http://www.domacinasili.cz/statistiky/>> (11. března 2013);

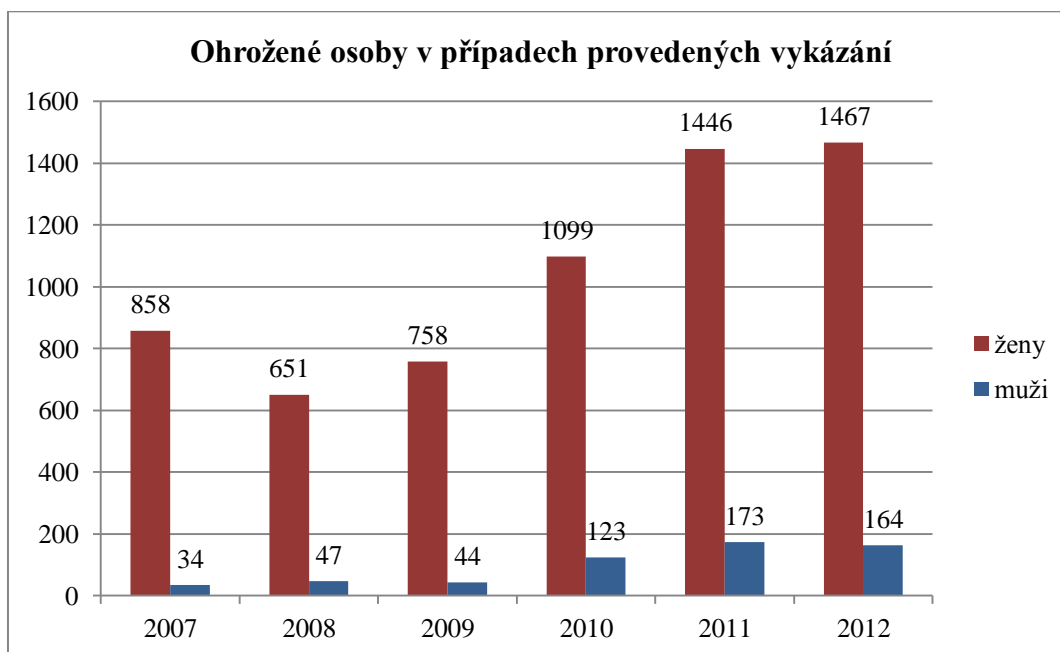
<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/regiony_mesta_obce_souhrn> (11. března 2013)

Příloha č. 10

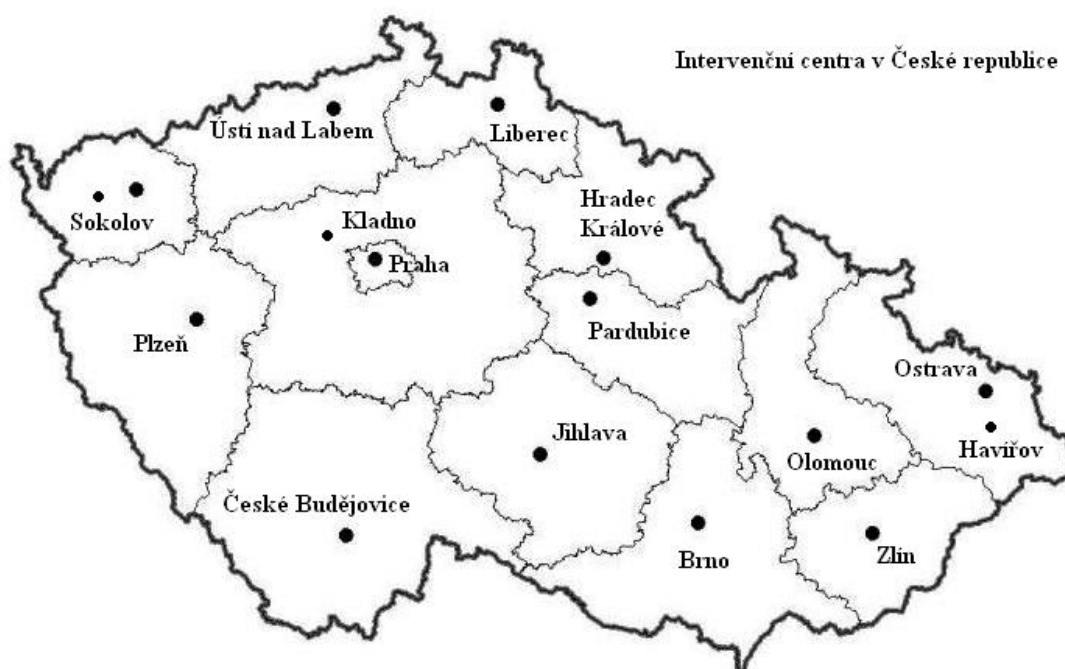
Zdroj dat: <<http://domaci-nasili.cz/Download/Komentář%20APIC%202012.pdf>> (11. března 2013)

Příloha č. 11

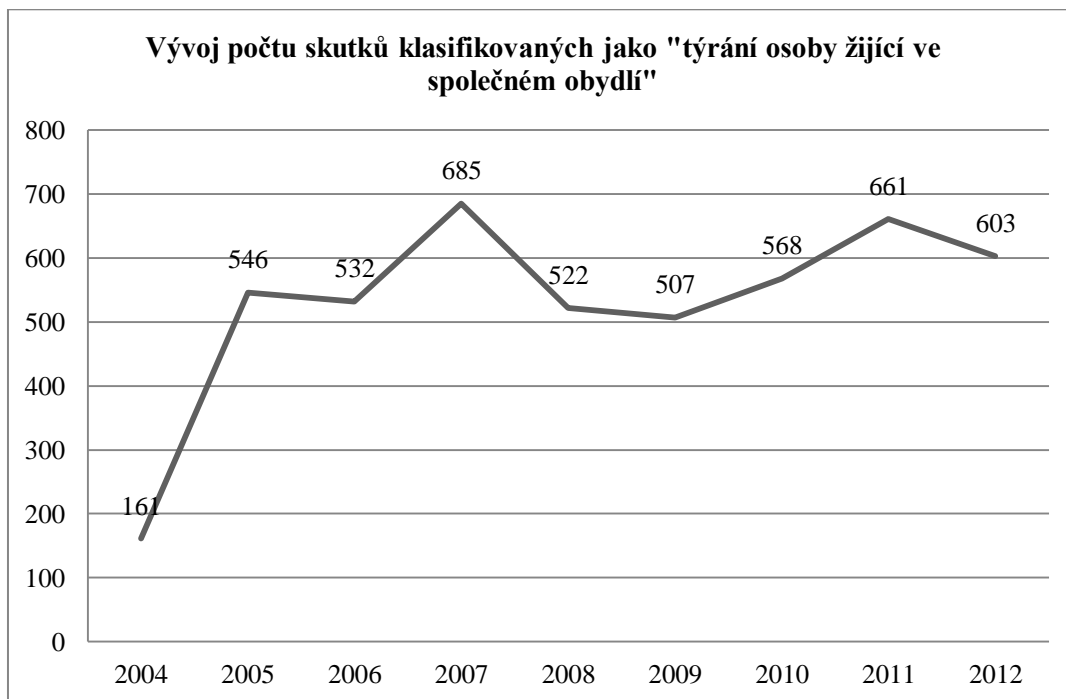
Zdroj: < <http://www.domaci-nasili.cz/Download/pocet%20ohrozenych%20muzu%20a%20zen.pdf> > (11. března 2013)

Příloha č. 12

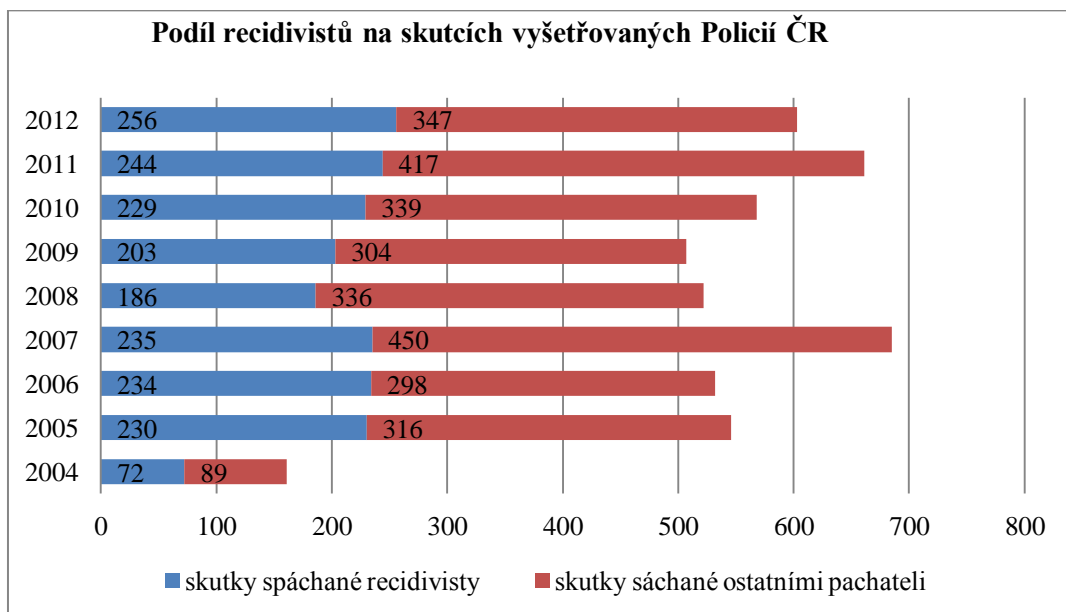
Zdroj: < <http://www.domaci-nasili.cz/> > (11. dubna 2013)

Příloha č. 13

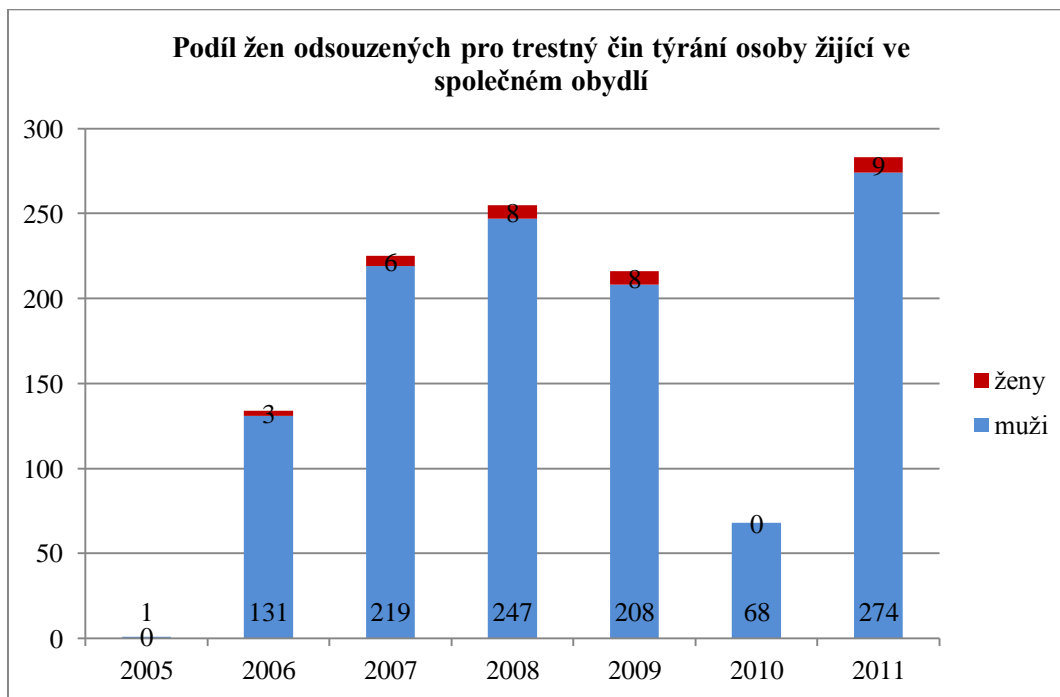
Zdroj: < <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx> > (7. března 2013)

Příloha č. 14

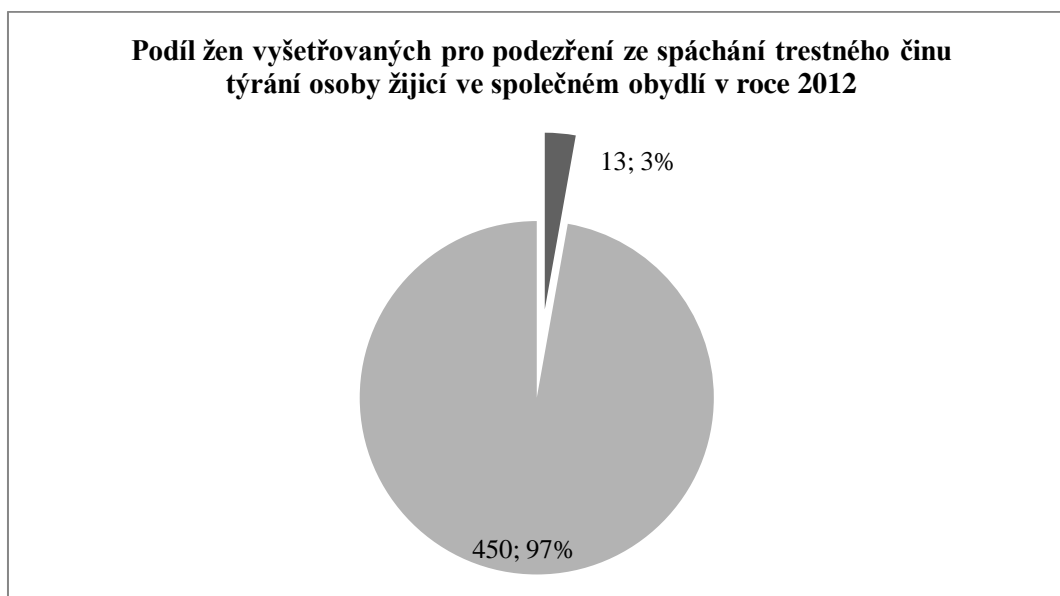
Zdroj: < <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx> > (7. března 2013)

Příloha č. 15

Zdroj: < <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html> > (7. března 2013)

Příloha č. 16

Zdroj: < <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx> > (7. března 2013)

Resumé

Tématem předkládané diplomové práce je „Domácí násilí a jeho prevence“. Domácím násilím se rozumí násilné jednání, které, ačkoliv se v jednotlivých případech může projevovat různými způsoby, vykazuje určité společné znaky, a sice skutečnost, že se jedná o násilné jednání trvající delší dobu, jehož jednotlivé útoky se opakují a s postupem doby nabývají na intenzitě, jednání, pro které je charakteristické, že jeho účastníky pojí úzký, zpravidla partnerský či rodinný vztah, přičemž toto jednání je jednostranné, tedy postavení osoby násilné a osoby ohrožené je trvalé a neměnné, a tohoto jednání se násilná osoba dopouští s úmyslem si ohroženou osobu podmanit a ovládnout ji.

Text diplomové práce je strukturován do jedenácti kapitol, které se dále člení na jednotlivé podkapitoly a případně další oddíly. Úvod práce je věnován především terminologickému vymezení domácího násilí a jeho popisu jakožto dynamického, vyvíjejícího se děje. Následující pasáž nahlíží na domácí násilí z pohledu jeho účastníků, hledá příčiny domácího násilí na straně násilné osoby a zkoumá, jaké následky působí na osobnost ohrožené osoby. V dalších částech se pak diplomová práce zaměřuje na právní aspekty domácího násilí. Pojednává o legislativním zakotvení domácího násilí v právním řádu České republiky a řadí domácí násilí do kontextu ochrany základních lidských práv a svobod. Nastiňuje možnosti jeho trestněprávního posouzení a upozorňuje na úskalí trestního řízení, která brání osobám ohroženým domácím násilím v plném uplatnění jejich práv. Dále práce představuje systém opatření určených k ochraně osob ohrožených domácím násilím, který zahrnuje několik právních i mimoprávních prostředků, jako jsou policejní zásah, sociální pomoc a soukromoprávní ochrana poskytovaná soudy. Diplomová práce se následně zabývá prevencí domácího násilí jako specifického druhu násilné kriminality. V této části vyzdvihuje zejména úlohu osvětových a informačních kampaní, které si kladou za cíl zviditelnění problému domácího násilí ve společnosti, a upozorňuje na některé nedostatky, se kterými se systém ochrany před domácím násilím potýká, a to především deficity v oblasti práce s násilnými osobami a absencí sítě zařízení poskytujících pomoc této skupině pachatelů. Ve svém závěru pak diplomová práce mapuje výskyt domácího násilí v České republice.

Abstract

Domestic violence and its prevention

My Master's degree thesis is titled "Domestic violence and its prevention". The purpose of my thesis is to present the domestic violence as an important phenomenon which our society contends with. The domestic violence represents a problem which has an essential influence on its victims, it causes substantial effects on their private live, family relationships and also their health.

The thesis is composed of eleven chapters, each of them is subdivided into several subchapters. Opening chapters deal with the criminological aspects of the domestic violence, subsequent chapters concern the legal matters regarding the domestic violence. Final chapters attend to the prevention of the domestic violence and analyze the occurrence of the domestic violence in the Czech Republic.

Chapter One is introductory and raises basic issues connected with the topic of the domestic violence. The chapter is subdivided into eight subchapters which define the term of the domestic violence, name its signs and tokens, distinguish between particular types and varieties of the domestic violence, describe the domestic violence as a dynamic phenomenon and declare the causes of this phenomenon.

Consequential passages characterise the participants of the domestic violence. Chapter Two relates to the offender's person and discusses his/her characteristic features. Chapter Three recognizes the victim of the domestic violence and shows the harmful consequences on his/her personality.

Chapter Four opens the legal part of my thesis. It includes the issue of the domestic violence in context of fundamental human rights and describes the system of expert assistance provided the victims of the domestic violence.

Chapter Five refers to the criminal liability of the offenders and criminal sanctions which may be imposed on them and documents the status of the victim in the criminal proceedings.

Subsequent text reviews the set of measures taken against the domestic violence. Chapter Six focuses on the police intervention against the offenders, Chapter Seven outlines the intervention centres which helps the victims to solve their situation and

Chapter Eight concerns with the special kind of preliminary measures as the main private law instrument of the protection of the victims.

Chapter Nine compares the foreign approaches to the domestic violence and gives few examples of foreign legal regulation of the domestic violence.

Chapter Ten concludes with the domestic violence prevention. It is divided into three subchapters, each of them explores particular kind of the crime prevention, primary, secondary and tertiary and explains the most important precautionary measures.

The last chapter makes a survey of the occurrence of the domestic violence.

Klíčová slova

Domácí násilí; postih; prevence

Key words

Domestic violence; Sanction; Prevention